

Ч.Доржсүрэн, Ч.Дугаржав, Ц.Чулуунбаатар

ОЙН НЭР ТОМЬЁНЫ ТОВЧ ТАЙЛБАР ТОЛЬ

Улаанбаатар 2017

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

Ч.Доржсүрэн, Ч.Дугаржав, Ц.Чулуунбаатар

ОЙН НЭР ТОМЬЁОНЫ ТОВЧ ТАЙЛБАР ТОЛЬ

2 дахь хэвлэл

FOREST TERMS AND DEFINITIONS
Second edition

Улаанбаатар 2017

DDC
577

Ерөнхий редактор М.Тунгалаг
Редактор Ч.Доржсүрэн, Ч. Дугаржав, Н.Мөнхцэцэг
Техник редактор М.Ундраа

Responsible editor M.Tungalag
Editor Ch.Dorjsuren, Ch. Dugarjav, N.Munkhtsetseg
Sub-editor M.Undraa

Хэвлэсэн тоо: 500 ш
Хэвлэлийн хуудас:
ISBN

..... ХЭВЛЭЛИЙН ГАЗАР
Publishing house of

UN-REDD
PROGRAMME

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

UNEP
Environment
Development
Partnership

+976-77117750
www.reddplus.mn

Засгийн газрын II байр, 304 тоот, Нэгдсэн үндэсний гудамж 5/2,
Чингэлтэй дүүрэг Улаанбаатар 15160, Монгол улс

Номын ишлэлийг дараах байдлаар хийнэ.

Доржсүрэн Ч., Дугаржав Ч., Чулуунбаатар Ц. Ойн нэр томъёоны товч тайлбар толь.2 дахь хэвлэл. Улаанбаатар: хэвлэлийн газар, 2017. ... х.

Suggested citation:

Dorjsuren Ch., Dugarjav Ch., Chuluunbaatar Ts. 2017. Forest terms and Definitions. 2nd edition.Press, Ulaanbaatar, Mongolia. ...р.

Номын талаар санал хүсэлтээ дараах хаягаар ирүүлнэ үү.

Монгол орны UN-REDD үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх нэгж. Улаанбаатар 15160, Чингэлтэй дүүрэг, Нэгдсэн үндэстний гудамж 5/2, Засгийн газрын II байр.

E-mail: chdorj_07@yahoo.com, chdugaa@yahoo.com, chuluunbaatar_ts@yahoo.com

Өмнөх үг

Ойн мод нь хүн төрөлхтний нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчин, соёл ахуйд үлэмж ашиг тус үзүүлдэг байгалийн нөхөн сэргээгддэг үнэт баялаг юм.

1992 онд Бразил улсын Рио Дэ Жанейро хотод зохион байгуулсан НҮБ-ын Байгаль орчин ба хөгжлийн бага хурлаас хойш байгаль орчин болон нийгэмд ойн нөөцийн гүйцэтгэдэг олон талын үүрэг ач холбогдлыг дэлхий нийтээрээ хүлээн зөвшөөрч, үнэлэх болсон билээ.

Парис хотноо 2015 онд болсон НҮБ-ийн Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенцийн Талуудын 21-р бага хуралд 195 улс орон оролцож, уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, нүүрсхүчлийн хийн ялгарлыг бууруулах, тогтвортой хөгжлийг дэмжих түүхэн гэрээ байгуулсан билээ. Манай улс “Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулахад Монгол улсын оруулах хувь нэмэр”-ийн хүрээнд 2030 он гэхэд өөрийн орны хүлэмжийн хийн нийт ялгарлыг 14 хувиар бууруулах үүрэг хүлээсэн.

Улсын Их Хурал 2015 онд “Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлого” батлан гаргаж, БОАЖЯ-наас Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлогын зорилтыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний дунд хугацаа (2017-2021)-ны төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна.

Монгол улсад “Ногоон хэрэм хөтөлбөр”, “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал-тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн хийн хуримтлалыг нэмэгдүүлэх”, “Монгол орны ойн хөгжил болон орон нутгийн ойн сангийн генийн сангийн хөгжил”, “Ойн тогтвортой менежмент хэрэгжүүлж, нутгийн иргэдийн амжиргааг сайжруулах”, “Биологийн олон янз байдал ба уур амьсгалын өөрчлөлтөд ойн гол экосистемүүдийн дасан

зохицох нь“ зэрэг олон улсын олон хөтөлбөр хэрэгжиж байна. Монгол улс 2011 онд UN-REDD хөтөлбөрийн түнш орон болж, “Монгол орны REDD +д бэлтгэх төлөвлөгөөг”-г Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас баталсан билээ. Уг төлөвлөгөөнд үндэслэн боловсруулсан Монгол орны REDD үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх шийдвэрийг UN-REDD хөтөлбөрийн бодлогын хорооноос гаргаж, уг хөтөлбөрийг 2015 оны 9 сараас эхлэн хэрэгжүүлж байна. UN-REDD хөтөлбөр нь ойн доройтол болон хомсдлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад хөгжиж буй орнуудад дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн НҮБ-ийн хамтарсан санаачилга юм.

Эдүгээ төр засгаас ойн талаар гаргасан бодлогын баримт бичиг, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, бүх шатны сургалт зохион байгуулах, олон улсын болон бүс нутгийн хэмжээнд мэдлэг, туршлага солилцох, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний үр дүнг сайжруулахад ойн нөөц, олон талын үүрэг, ач холбогдол, түүнтэй холбоотой хэрэглэгддэг оновчтой нэр томьёо, тодорхойлолтын талаарх нэгдсэн нэг ойлголттой болох зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага тулгарч байгааг харгалзан үзэж, Ойн бодлого зохицуулалтын газраас ой судлаач, академич Ч.Доржсүрэн, Ч.Дугаржав, доктор Ц.Чулуунбаатар нараар “Ойн нэр томьёоны товч тайлбар“ нэр бүхий номыг захиалан бичүүлж, 2010 онд хэвлүүлсэн болно.

Эдгээр зохиогчид Монгол орны UN-REDD үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх нэгжээс санал болгосон ой болон хүлэмжийн хийн ялгаралтай холбоотой мэргэжлийн нэр томьёоны 777 мэргэжлийн үг хэллэг, нэр томьёоны гол утгыг гаргасан “Ойн нэр томьёоны товч тайлбар толь“ номны 2 дахь хэвлэлийг та бүхэнд толилуулж байна. Шинээр гарч буй энэхүү номонд өмнө нь хэвлэгдсэн “Ойн нэр томьёоны товч тайлбар“ номонд орсон мэргэжлийн нэр томьёоны үг хэллэг, тодорхойлолтыг хэвээр хадгалж оруулсан бөгөөд ойн хомсдол, доройтол, ойн хүлэмжийн хийн ялгарал,

Ойн нэр томъёоны товч тайлбар толь

шингээлттэй холбоотой нэр томъёог монгол болон англи хэлний товч тайлбартайгаар нэмж оруулав.

Монгол орны Ой модны салбарт ажиллаж буй мэргэжилтэн, төрийн болон төрийн бус байгууллагын ажилтан, ажиллагсад, оюутан сурагчид, эрдэм шинжилгээний ажилтан нарт зориулж энэхүү номыг хэвлэн гаргаж байна.

Номын цагаан буян дэлгэрэх болтугай.

БОАЖЯ-ны Ойн бодлого зохицуулалтын газрын дарга,
Монгол орны UN-REDD үндэсний хөтөлбөрийн захирал
М.Тунгалаг

“Ойн нэр томъёоны товч тайлбар толь”-ийг ашиглах тухай

Аливаа толь бичгийг соёл иргэншлийн дагуул гэж нэрлэдэг. Орчин үеийн ой судлалын шинжлэх ухааны хөгжил, даяаршилын өнөө үед ойн нэр томъёоны тайлбар толь чухал ач холбогдолтой болж байна. Дэлхийн олон улс оронтой гадаад харилцаа өргөжиж буй энэ үед манай орны иргэд гадаад хэл, ялангуяа англи хэл сурахыг их сонирхох болов.

Энэ нөхцөл байдлыг харгалзан зохиогчид бид “Ойн нэр томъёоны товч тайлбар толь” номыг монгол, англи хэл дээр гаргалаа.

Энэхүү нэр томъёоны товч тайлбар тольд 777 мэргэжлийн үг хэллэг, нэр томъёоны тодорхойлолтыг оруулав. Уг тайлбар толийг бүтээхдээ мэргэжлийн товч тайлбар толь зохиодог арга, зарчмыг баримталсан болно.

Ой ба хүлэмжийн хийн ялгарлын нэр томъёог мэргэжлийн ойлголт, нэр томъёо, үг хэллэг, тодорхойлолтыг шинжлэх ухааны суурь бүтээл, ойн нэвтэрхий толь бичиг, сурах бичигт орсон байдлаар, ойн хууль, эрхзүйн баримт бичигт байгаагаар, мөн түгээмэл зарим ойлголт, тайлбарыг олон улсын нэр томъёо, тайлбар тольд орсоноор тус тус оруулав.

“Ой мод” гэсэн үгийг англи хэлний “Forest” гэсэн үгийн өргөн утгатай дүйцүүлэн авсан ба англи хэлний “Stand” хэмээх тодорхой газар ургаж байгаа модны цогц нийлбэрийг илэрхийлсэн нэр томъёог “Модод” гэж орчуулсан. Гэхдээ тодорхой газар ургаж байгаа “Ой мод”, “Ойн ургамал бүлгэмдэл”, “Модод”-ыг ярианы хэлэнд “ой” гэж нэрлэх нь олонтой тохиолддог. Түүнчлэн англи хэлний “Tree species” гэсэн үгийг “Модлог үүлдэр” гэж орчуулсан ба ярианы хэлэнд энэ үгийг “мод” гэж хэлэх нь элбэг. Иймээс зарим тохиолдолд “Модод (ой)”, “Моддын (ойн) бүрэлдэхүүн”, “Шилмүүст

үүлдэр (мод)”, Зонхилох модлог үүлдэр (мод)” гэж бичсэн нь “Моддын бүрэлдэхүүн”, “Ойн бүрэлдэхүүн”, “Шилмүүст үүлдэр”, “Шилмүүст мод”, “Зонхилох модлог үүлдэр”, “Зонхилох мод” гэж ярьж, бичдэгийг зааж байгаа хэрэг юм.

Ижил утгатай хэрэглэгддэг нэр томъёог тэгш өнцөгт хаалтан дотор бичсэн. Жишээлбэл: ойн таксац-forest mensuration [cruising, forest estimation] г.м. Монгол улсын Ойн тухай хууль болон бусад холбогдох журмаас авсан тодорхойлолтыг одоор тэмдэглэв. Жишээлбэл: эзэмшлийн ой* г.м.

Нэг нэр томъёонд хоёр янзын тодорхойлолт авсан тохиолдолд ашигласан хэвлэлийн жагсаалтанд байгаа ишлэл авсан номын дугаарыг тодорхойлолтуудын ард тавьсан болно. Жишээлбэл: ойн хэв шинж - ойн моддын төрлийн бүрэлдэхүүн, доод ташинга, хөрсөн бүрхүүлийн ургамалжилт, амьтны аймаг, ой-ургамалжилтын нөхцлийн тодорхой хэвшинжээр тодорхойлогддог ойн аж ахуйн ангилааны төрөл⁷ г.м.

Зарим тохиолдолд тайлбар: гэдэг тэмдэг хийж ойролцоо утгатай тодорхойлолтыг давхар хийлээ. Түүнчлэн “Дан идэшт”, “Манах”, “Хөнөөлийн голомт” зэрэг зарим нэр томъёоны ард юунд хамааралтай болохыг хаалтан дотор зааж өгөв. Жишээлбэл: “Дан идэшт (шавж)”, “Манах (түймэр)” г.м.

Англи үгийн товчилсон үгсийг монгол үгээр орчуулан, үгсгээр товчилж бичив.

Энэ бүтээлд нүүрстөрөгч, нүүрстөрөгчийн эргэлт, нүүрстөрөгч шингээгч, уур амьсгалын өөрчлөлт, түүнийг сааруулах, дасан зохицохуй, мөн тэрчилэн хүлэмжийн хий, хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт, ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах, REDD+ хөтөлбөртэй холбоотой олон нэр томъёо, түүний товч тайлбар, тодорхойлолтыг оруулсан нь уг бүтээлийн нэг онцлог тал болно.

Уг толь бичигт товч тодорхойлолт өгсөн монгол нэр томъёог монгол үсгийн дарааллаар толгойлон англи үгийн хамт оруулсан болно. Үүнээс гадна англи үгээр монгол нэр томъёо, тайлбарыг түргэн олоход зориулж монгол, англи үгийн хамт, англи нэр томъёог англи үсгээр толгойлон, монгол үгийн хамт, тэрчилэн хүлэмжийн хийн ялгаралтай холбоотой нэр томъёоны англи тодорхойлолтыг номын ард жагсааж оруулсан болно. Энд англи үгээр толгойлсон нэр томъёоны ард байгаа тоо нь монгол нэр томъёо, тодорхойлолтын өмнөх дугаартай тохирно.

Энэхүү ойн нэр томъёоны товч тайлбар толийг бүтээхэд мэргэжлийн холбогдолтой англи олон үг хэллэг, тодорхойлолт болон бусад холбогдох материалаар бидний ажилд туслалцаа үзүүлсэн Монгол орны UN-REDD Үндэсний хөтөлбөрийн техникийн ахлах зөвлөх Крис Дикинсон, хөтөлбөрийн менежер Б.Хишигжаргал, мэргэжилтнүүд болон бидэнд үнэтэй санал, зөвлөмжөө ирүүлсэн бусад хүмүүст чин сэтгэлийн талархал илэрхийлье.

ШУА, Ерөнхий болон Сорилын Биологийн Хүрээлэнгийн
эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, академич
Редактор Ч.Дугаржав

Монгол хэлний цагаан толгой

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее
Ёё	Жж	Зз	Ии	Йй	Кк
Лл	Мм	Нн	Оо	Өө	Пп
Рр	Сс	Тт	Уу	Үү	Фф
Хх	Цц	Чч	Шш	Ъъ	Ыы
Ьь	Ээ	Юю	Яя		

Англи хэлний цагаан толгой

Aa	Bb	Cc	Dd	Ee	Ff
Gg	Hh	Ii	Jj	Kk	Ll
Mm	Nn	Oo	Pp	Qq	Rr
Ss	Tt	Uu	Vv	Ww	Xx
Yy	Zz				

A

- 1 **Аажим огтлолт**
Gradual felling
Ойн өсвөр ба залуу мод ургах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор мод бэлтгэх талбай дээрх болц гүйцсэн модыг насны нэг юм уу хоёр ангийн хугацаанд 2-4 давтамжтай огтолж ашиглах үндсэн ашиглалтын огтлолт.
- 2 **Авгалдай**
Larvae
Шавжийн метаморфоз хөгжлийн 2 дахь үе.
- 3 **Агро-ойн аж ахуй**
Agroforestry
Мод, сөөгийг таримал ургамалтай хослуулан тарьж, олон талт үр өгөөжийг хүртэх цогц арга хэмжээ. Өөрөөр хэлбэл, үр бүтээмжтэй, ашигтай, эрүүл, тогтвортой, олон талт газар ашиглалтын тогтолцоог бий болгохын тулд хөдөө аж ахуй болон ойн аж ахуйн технологийг хослуулахыг хэлнэ.
- 4 **Аж ахуйн бүлэг**
Forest management group
Ой модыг зориулалтаар нь хүний үйл ажиллагаа, техникийн нөхцөлөөрөө адил, эсвэл ойролцоо ойн аж ахуйг эрхлэх ба ой ашиглалтын адил төсөөтэй горимын хэсгүүдэд нэгтгэсэн ойн сангийн зохион байгуулалт-аж ахуйн нэгж.
Тайлбар: Ой зохион байгуулалтын үед бодит эдийн засгийн нөхцөл ба ойн аж ахуйг эрхлэх горимын адил байдлыг тооцсон хамгаалалтын зэргийн бүлэг, ойн бүсээр аж ахуйн бүлгийг ялгадаг.

5 **Аж ахуйн хэлбэр (ой)**
Silvicultural type

Аж ахуйн бүлгийг дотор нь аж ахуйн зорилго, мод огтлолтын эргэлтээрээ ижил, ойн ахуйн нэг ижил үндсэн арга хэмжээ авч явуулах шаардлагатай, зонхилох нэг төрлийн модтой болон модгүй болсон ойн талбайг нэгтгэж ялгасан ойн сангийн зохион байгуулалт-аж ахуйн нэгж.

6 **Аж ахуйн хэсэг (ой)**
Forest management section

Ойн аж ахуйн үндсэн арга хэмжээ, аж ахуйн зорилгоороо нэг адил байхаар нэгтгэсэн, ойн ургамалжилтаар бүрхэгдсэн ба бүрхэгдээгүй ойн газрын нутаг дэвсгэрээр тусдаа байдаг бүх талбайг илэрхийлдэг ойн аж ахуйн бүлгийн хэмжээнд ялгасан ойн сангийн зохион байгуулалт-аж ахуйн нэгж.

Тайлбар: Ойн хэв шинж, ой-ургамалжилтын нөхцөлийн хэв шинж, ойн модны гарал үүсэл, бүтээмж, зонхилох модны үүдрээр аж ахуйн хэсгийг ялгана.

7 **Аж ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт**
Salvage cutting

Мод хоорондын өрсөлдөөнөөс бусад гадны хөнөөлт хүчин зүйлсийн нөлөөнд гэмтсэн, хатаж байгаа болон хатаж үхсэн модыг хэрэгцээний чанар нь алдагдахаас өмнө огтолж авах цэвэрлэгээний огтлолт.

8 **Ай сав**
Cathment area [basin]

Устай уулын чулуулаг, хөрсний зузаан давхарга бүхий газрын гадаргуугийн усан хагалбараар хязгаарлагдсан хэсэг.

- 9 **Айконос мэдээ**
IKONOS data
1999 онд АНУ-ын хөөргөсөн хэт өндөр орон зайн шийд бүхий Айконос дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 1м-4м.
- 10 **Алаг цоог түймэр**
Spotting fire
Түймрийн хөвөөний өмнө талд харилцан адилгүй зайд шаталтын голомт бий болох.
- 11 **Алдагдалгүй хувилбар**
No-regrets options
Бусад үр ашиг нь их (эрчим хүчний зарцуулалт багасгах буюу үр ашигтай) байх тохиолдолд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад зориулсан хөрөнгө оруулалт.
- 12 **Алдагдах ялгарал**
Leakage
Төсөлд хамрагдаж буй газар нутагт хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагааг төслөөс гадуурх бүсэд шилжүүлсний улмаас үүсэх нүүрстөрөгчийн хийн ялгаралтаас үүдэлтэй нүүрстөрөгчийн үр ашгийн буурсан хэмжээ.
- 13 **Аллометр**
Allometry
Организмын хэмжээ, хэлбэрийн хоорондын харилцан хамаарлын судалгаа; ойн аж ахуйн хувьд ихэвчлэн модны диаметр, өндөр, титмийн хэмжээ, биомассын хоорондын хамаарлыг авч үздэг.
- 14 **Амлалтын хугацаа**
Commitment period

Хүлэмжийн хийг сааруулах арга хэмжээний явцад улс орнууд тогтоосон хэмжээгээр хүлэмжийн хийн ялгарлаа бууруулах шаардлагатай цаг хугацаа.

15 **Амьсгал**

Respiration

Амьтан, ургамал бие махбодио хэвийн байлгахад шаардлагатай энергийг авахын тулд амьсгалах замаар өөрт агуулагдсан шим тэжээлийг (ихэвчлэн нүүрс-усны өндөр нэгдлээ) хүчилтөрөгчтэй исэлдүүлэх үйл ажиллагаа.

16 **Аналог зураг**

Analogue map

Цаасан дээр буулгасан зураг.

17 **Аналог мэдээ**

Analogue data

Нэгэн агшинд зургийн аппаратын тусламжтайгаар фото хальсан дээр буулгасан мэдээ.

18 **Анхдагч голомт (шавж)**

Pest outbreak [first core area of pests]

Шавжны тоо толгой олширч эхлэх талбай.

19 **Анхдагч зүйл**

Pioneer species

Нүцгэн эсвэл сүйдсэн газрыг эзлэх боломжтой зүйлүүд, тэдгээр нь ихэвчлэн экологийн солигдолд хүргэнэ.

20 **Анхдагч нийт бүтээмж (АНБ)**

Gross primary productivity (GPP)

Экосистемийн бүх бүтээгчийн метаболизмын үйл явцад (амьсгал г.м.) ялгарсан нүүрстөрөгчийг оруулахгүйгээр бүтээгчийн фотосинтезийн явцад хуримтлагдсан нүүрстөрөгчийн хэмжээ.

21 **Анхдагч ой**

Primary forest

Климакс ой гэдгийг үзэх.

22 **Анхдагч цэвэр бүтээмж**

Net primary production (NPP)

Ургамлын фотосинтезээр экосистемд бүрэлдсэн биомассын хэмжээ. Энэ нь ургамлыг амьсгалах үед бага хэмжээтэй зарцуулагдана.

23 **Аргазүйн түвшин**

Tier

УАӨЗГМХ-ны Сайн туршлагын гарын авлагад зааснаар түвшин гэдэг нь аргазүйн нарийвчлалын түвшин болно. Үүнд: Түвшин 1 нь хамгийн ерөнхий суурь түвшин бөгөөд нүүрстөрөгчийн дэлхийн нөөцийн жишиг үзүүлэлтийг ашигладаг. Түвшин 2 нь завсрын түвшин, жишиг болон үндэсний хэмжээний үзүүлэлтийг ашиглана. Түвшин 3 нь мэдээ баримтын чанар, иж бүрэн байдалд илүү өндөр шаардлага тавьдаг ба нүүрстөрөгчийн нөөцийг тооцоход гагцхүү орон нутгийн өвөрмөц үзүүлэлт ашиглана.

24 **Арчилгааны огтлолт**

Thinning

Ойг бүрэлдүүлж байгаа сайн чанарын модны өсөлтийн тохиромжтой нөхцөлийг бүрдүүлж, өндөр бүтээмжтэй ой ургуулах, ойн экологийн үүрэг ач холбогдлыг дээшлүүлэх, завсрын ашиглалтын явцад нэмэлт мод огтолж, ашиглах зорилгоор ой үүсэн бүрэлдсэн үеэс эхлэн үндсэн ашиглалтын нас гүйцэх хүртэл тодорхой давтамжтай хийдэг түүвэрлэсэн огтлолтын тогтолцоо.

25 **Арчилгааны огтлолтын арга**
Thinning method

Модны өсөлт, хэмжээ, чанарын үзүүлэлт, ойн талбай болон титэмд модны эзлэх байрлал зэргийг харгалзан огтлох ба үлдээх модыг сонгох арга. Тохируулах ба завсрын огтлолтын үед өндөр, давжаа мод, эдгээр модыг хослуулан сийрэгжүүлэх аргыг хэрэглэнэ.

26 **Арчилгааны огтлолтын давтагдах хугацаа**
Thinning interval [thinning cycle]

Арчилгааны дараагийн огтлолтыг давтан хийх хугацаа. Огтлолтын давтагдах хугацаа нь гэрэлжүүлэх ба тохируулах огтлолтонд 4-8 жил, сийрэгжүүлэх огтлолтонд 5-10 жил, завсрын огтлолтонд 10-15 жил.

27 **Арчилгааны огтлолтын хэлбэр**
Type of thinning

Ойн насны тодорхой үе шатанд хийдэг арчилгааны огтлолтын ангиллын нэгж. Арчилгааны огтлолтыг гэрэлжүүлэх, тохируулах, сийрүүлэх, завсрын огтлолт гэсэн хэлбэрүүдэд хуваана.

28 **Арчилгааны огтлолтын эрчим**
Thinning intensity

Нэг удаагийн огтлолтоор сийрүүлж авах модны тоо, нөөцийн хувь. Огтлолтын эрчмийг ойн нөөц, моддын хөндлөн огтлолын талбайн нийлбэр, титэм нийлэлтийн бууралт зэрэг үзүүлэлтээр тогтооно.

29 **Астерийн мэдээ**

Aster data

1999 онд АНУ хөөргөсөн анхны өндөр болон дунд зэргийн орон зайн шийд бүхий Астер дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 15м.

30 **Атрибут мэдээ**

Attribute data

Аливаа биет, юмс үзэгдлийн талаарх тайлбар мэдээ.

31 **Аукцион (ойн)**

Auction (of forest)

Тодорхой журмын дагуу хуулийн этгээд ба хувь хүн, ой мод, таваар ба бусад эд зүйлс, хөрөнгийг зарах нийтийн худалдаа.

32 **Ашиглалтын ойн бүс**

Utilization forest zone [exploitation forest zone]

Ойн экологийн ач холбогдлыг хадгалж, үндсэн ашиглалтын огтлолт хийх зориулалттай ой. Ашиглалтын ойн бүсэд хамгаалалтын бүсээс бусад ой хамаарна.

33 **Ашиглах нөөц***

Exploitation growing stock

Болц гүйцсэн ба хөгшин ойгоос үндсэн ашиглалтаар огтолж авах бололцоотой модны нөөц. Монгол улсын Ойн тухай хуулинд ашиглах нөөцийг “ойн экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангах нөхцөлтэйгээр тодорхой хугацаанд авч ашиглаж болох модны дээд хэмжээ” гэж заажээ.

34 **Ашигт ургамал**
Useful plants

Хүн төрөлхтөний амьдрал ахуйн өргөн хэрэглээний үйлдвэрлэл, эм, хүнс, гоёл чимэглэл, техникийн онцгой шинж чанар агуулсан ургамал.

35 **Ашигт шавж**
Beneficial insects

Төрөл бүрийн хөнөөлт шавжаар хооллогч ба тэдгээрт шимэгчлэгч шавж.

Б

36 **Байгалийн буюу in situ нөхцөлд хамгаалах**
In situ conservation

Экосистем ба унаган байгалийг хамгаалах, зүйлийн амьдрах чадвартай популяцийг байгалийн нөхцөлд нь хадгалах, онцлог шинж чанартай гаршуулсан ба нутагшуулсан зүйлийг тухайн орчинд нь хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагаа.

37 **Байгалийн зулзган мод [гөлгөн мод]**
Volunteer [wilding]

Суулгац материалын төрөлд ашиглагддаг 3-5 настай байгалийн гаралтай модлог ургамал.

- 38 **Байгалийн ой**
Native or natural forests
Байгалийн аясаар сэргэн ургасан уугуул модноос бүрдсэн ой.
- 39 **Байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих/ сайжруулах (БСУД)**
Assisted/Accelerated Natural Regeneration (ANR)
Баталгаажсан нүүрстөрөгчийн стандарт (БНС)-ын хүрээнд хэрэглэдэг арга зүйн нэр томьёо. Энэ нь уугуул ойн мод байгалийн жамаар үүсэн бүрэлдэх, цаашид өсөж бойжиход дэмжлэг үзүүлэх, ойн байгалийн нөхөн ургалтын үйл явцыг сайжруулах, түүнчлэн ойд хор хөнөөл учруулж болохуйц янз бүрийн хүчин зүйлсээс сэргийлэх зорилгоор авдаг ой менежментийн арга хэмжээ юм.
- 40 **Байгаль хамгаалагч**
Ranger
Улсын байгаль хамгааллын ажилтан.
- 41 **Байнгын мод үржүүлгийн газар**
Permanent nursery
5 жилээс дээш хугацаагаар байгуулагдсан мод үржүүлгийн газар.
- 42 **Байршил тогтоох дэлхийн систем (БТДС)**
Global Positioning System (GPS)
Байршил тодорхойлох дэлхийн систем (GPS) нь хөдөлгөөнт хүлээн авагчийг байршлын мэдээллээр хангах сансрын хиймэл дагуулуудын цуглуулга юм.
- 43 **Бие гүйцсэн шавж**
Mature insects

Шавжийн метаморфоз хөгжлийн төгсгөлийн үе.

44 **Биологийн нөөц**
Biological resource

Бодитоор ашиглах буюу цаашид ашиглах боломжтой, хүн төрөлхтөнд үнэ цэнэ бүхий генетикийн нөөц, организм ба тэдгээрийн хэсгүүд, популяци буюу экосистемийн бусад биологийн бүрэлдэхүүн хэсгүүд.

45 **Биологийн олон янз байдал**
Biodiversity

Янз бүрийн орон зайн хэмжээтэй (генээс эхлээд биом хүртэл) бүх организм, экосистемийн олон янз байдал.

46 **Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц (БОЯБХК)**
Convention on Biodiversity (CBD)

Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц нь биологийн олон янз байдлын бүх асуудал, тухайлбал, генетикийн нөөц, зүйл, экосистемийн асуудлыг шийдвэрлэх дэлхий нийтийн гэрээ юм.

47 **Биом**
Biomes

Биосферийн болон тухайн бүс нутгийн үндсэн элемент бөгөөд энэ нь уур амьсгалын ижил нөхцөлтэй бүсэд байгаа хэдэн хэдэн экосистем (тухайлбал, ой, гол мөрөн, нуур цөөрөм, намаг зэрэг)-ээс бүрдэнэ. Биомыг ургамал болон амьтны аймгийн түгээмэл бүлгэмдлээр тодорхойлдог.

48 **Биомасс**
Biomass

Тухайн талбай дээрх амьд организмын нийт масс; үхсэн ургамлыг үхсэн биомасст оруулна.

49 **Биомасст шилжүүлэх ба өргөжүүлэх коэффициент (БШӨК).**

Biomass conversion and expansion factor (BCEF)

Ургаа модны ишний арилжааны эзлэхүүн, жилийн өсөлтийн эзлэхүүн, эсвэл шатсан, огтолж авсан мод, түлээний модны эзлэхүүнийг газар дээрх нийт биомасс, газар дээрх биомассын өсөлт, биомассын алдагдалд тус тус шилжүүлдэг үржвэрийн коэффициент.

50 **Биомассыг өргөжүүлэх коэффициент (БӨК)**

Biomass expansion factor (BEF)

Хожуул, мөчир, найлзуур, навч, шилмүүс, заримдаа арилжааны бус мод зэрэг худалдан борлуулах зориулалтгүй буюу арилжааны бус биомассын хэсгийг тооцон, ургаа модны ишний биомасс, биомассын өсөлт, шатсан, огтолж авсан мод ба түлээний модны биомассын хуурай жинг газар дээрх нийт биомасс болгон тус тус өргөжүүлдэг үржвэрийн коэффициент.

51 **Биомассын алдагдал**

Biomass removals

Мод огтлох, ой сүйдсэний (жишээ нь, ойн түймэр) улмаас гарсан ойн биомассын алдагдал.

52 **Биомассын өсөлт**

Biomass increment

Ургамлын өсөлтийн дүнд үүссэн ойн биомассын өсөлт.

53 **Бодлого, арга хэмжээ (БАХ)**

Policies and measures (PAMs)

REDD+ийн хүрээнд бодлого, арга хэмжээ (БАХ) гэдэг нь хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах, хүлэмжийн хийн шингээлтийг нэмэгдүүлэхээр улс орнуудын үндэсний хэмжээнд хэрэгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагаа юм.

54 **Боломжит өртөг зардал**

Opportunity costs

REDD+ийн боломжит зардал нь ойг хамгаалах ба нэмэгдүүлэх, эсвэл ойг газар ашиглалтын хувьд илүү үнэ цэнтэй эдэлбэр газарт шилжүүлсэнээс гарч буй цэвэр орлогын ялгаа.

55 **Болц гүйцсэн модод (ой)**

Maturity stand [exploitability]

Насанд хүрсэн модод.

56 **Болц гүйцэж байгаа модод (ой)**

Maturing stand

Модны өндөр, бүдүүний өсөлтийн эрчим буурч, болцын насны өмнөх шатанд байгаа модод.

57 **Боргоцой үрийн хортон шавж**

Seed and cone insects

Модлог ургамлын боргоцой, үрээр хооллон амьдрагч шавжууд.

58 **Бургас**

Willows [osier]

Бургасны овгийн навч нь унадаг сөөг, сөөгөнцөрийн төрөл болно. Манайд 40 гаруй зүйл бургас ургадаг. Модлог бургас 10 м хүртэл өндөр ургах ба олон настай.

59 **Буурай хөгжилтэй орнууд (БХО)**

Least Developed Countries (LDCs)

Дэлхийн хамгийн ядуу улс орнууд. Буурай хөгжилтэй орнуудыг тодорхойлохдоо Эдийн засаг, нийгмийн зөвлөл (ЭЗНЗ)-ийн боловсруулсан бага орлоготой, хүний нөөц сул, эдийн засгийн эмзэг байдал зэрэг шалгуур үзүүлэлтийг одоогоор ашиглаж байна.

60 **Бууралт (хүлэмжийн хийн ялгарал)**

Abatement (emissions)

Бууруулах. Хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ эсвэл эрчмийг бууруулах гэсэн утгаар голдуу хэрэглэнэ.

61 **Бууралтын үе (шавж)**

Crisis phase

Шавжийн хэт олшролын дараа эргээд буурах үе.

62 **Бүлгээр аажим огтлох**

Group shelterwood cutting

Ойн модыг насны хоёр ангийн хугацаанд 2-4 давтамжтайгаар жижиг бүлгээр огтолж авах аажим огтлолт.

Бүлэг мод огтлох жижиг талбайн хэмжээ нь 0.005-0.03 га байна.

63 **Бүлгээр түүвэрлэх огтлолт**

Group selection cutting

Ойн сэргэн ургалтын онцлог, модны байрлалыг харгалзан болц гүйцсэн, хөгшин модыг хэсэг бүлгээр огтолж авах түүвэрлэх огтлолт.

64 **Бүс**

Zone

Тухайн бүс нутгийн байгалийн бүсийн хуваарилалт.

65 **Бэлтгэсэн модон материал**

Harvested wood products

Мод бэлтгэх явцад ойгоос гарсан бүхий л модон (холтсыг оруулаад) материал.

66 **Бэлэн байдал**

Readiness

REDD+ийн бэлэн байдал (REDD+ стратеги, ойн хүлэмжийн хийн ялгарлын хяналтын түвшин-ОХХЯХТ, ойн үндэсний мониторингийн систем-ОҮМС, сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх мэдээллийн систем-СНСМС)-ийг хангахад шаардлагатай зүйлсийг бий болгох улсын хэмжээний үйл ажиллагаа.

В

67 **Вектор мэдээ**

Vector data

Орон зайн мэдээг цэг, шулуун, полигоноор дүрслэх хэлбэр.

Г

68 **Гадаргуугийн түймэр**

Surface fire

Ойн сөөг, өвслөг ургамал, хаг, хөвд зэрэг ойн доод ташингын ургамлууд шатахад гарах түймэр.

69 **Газар ашиглалт, газар ашиглалтын өөрчлөлт ба ойн аж ахуй (ГАГАӨОАА)**

Land Use, land Use Change and Forestry (LULUCF)

Хүлэмжийн хийн үндэсний тооллогын зургаан салбарын нэг. Энэ салбарыг дотор нь газар ашиглалтын зургаан ангилалд (ой, тариалангийн газар, бэлчээрийн газар, ус намгархаг газар, хот суурингийн газар, бусад газар)-д хуваадаг.

70 **Газар доорх биомассын нүүрстөрөгч**

Carbon in below-ground biomass

Амьд үндэсний бүх биомассанд агуулагдаж буй нүүрстөрөгч. Үүнд газар доор байгаа хожуулийн хэсэг ордог боловч 2 мм-ээс бага диаметртэй үндсийг оруулдаггүй. Учир нь эдгээрийг хөрсний органик бодис буюу хөвхнөөс энгийн аргаар ялгах боломжгүй.

71 **Газар дээрх биомассын нүүрстөрөгч**
Carbon in above-ground biomass

Иш, хожуул, мөчир, холтос, үр, навч, шилмүүс зэрэг хөрсөн дээрх бүх амьд биомассанд агуулагдсан нүүрстөрөгч.

72 **Газар эзэмшил**
Land tenure

Хувь хүн эсвэл бүлэг хүний газар эзэмших, өмчлөх эрхийн дагуу газар ашиглах хууль ёсны болон ердийн харилцаа.

73 **Газарзүйн мэдээ**
Geographic information

Байгалийн биет, юмс, үзэгдлүүд болон хүний гараар бий болсон объектын гадарга дээрх байршлын тухай координатын системд оруулсан мэдээ.

74 **Газарзүйн мэдээллийн систем**
Geographical information system

Аливаа биет, юмс, үзэгдлийн шинж чанар, орон зайн өгөгдлийг уялдуулан төлөвлөлт, судалгаа, дүн шинжилгээнд ашиглах зориулалт бүхий мэдээллийн систем.

- 75 **Газарзүйн мэдээллийн системд суурилсан мэдээллийн сан**
GIS based database
- Орон зайн тусгаг болон гол шинжийн мэдээнээс бүрдсэн өгөгдөл.
- 76 **Газарзүйн холболт**
Georeferencing [Rectification]
- Газрын зургийг стандарт тусгагт (проекткод) оруулах үйлдэл.
- 77 **Газрын ажиглалт**
Ground truth
- Агаар, сансрын мэдээнд тайлал хийж гаргасан сэдэвчилсэн зургийг газар дээрх бодит байдалтай тулгаж шалгах арга.
- 78 **Газрын доорх биомасс (ГДБМ)**
Belowground biomass (BGB)
- 2 мм-ээс их диаметртэй амьд үндэсний бүх биомасс.
- 79 **Газрын дээрх биомасс**
Aboveground biomass
- Хөрсөн дээрх амьд ургамлын иш, хожуул, мөчир, холтос, үр, навчны бүх биомасс.
- 80 **Гал асаагч аппарат**
Drip torch

Ойн шатах материалыг асаах зориулалтаар хийсэн төхөөрөмж.

81 **Гал унтраах бодис**
Fire retardant

Шаталтыг зогсоох, унтраахын тулд бүтээсэн тусгай химийн бодис.

82 **Галаас хамгаалах бодис**
Fireproofing agent

Шатах материалуудын шатах үйлчлэл болон галын дөлийг барихад зориулан бүтээсэн тусгай химийн бодис.

83 **Гацуур**
Siberian spruce [*Picea obovata*]

Ой үүсгэгч, 250-300 жил насалдаг, 30 м хүртэл өндөртэй, диаметр нь 1 м хүрдэг, мөнх ногоон шилмүүст мод.

84 **Геометрийн засал**
Geometric correction

Тоон зургийн хэлбэр дүрсийн гажгийг арилгадаг арга.

85 **Гомдол барагдуулах механизм (ГБМ) Grievance redress mechanism (GRM)**

Гомдол хүлээн авах, сонсох, хариу өгөх, түүнийг аль болох боломжит цаг хугацаанд шийдвэрлэхийг эрмэлзсэн үйл ажиллагаа.

86 **Гуурст ургамал**
Vascular plants

Нэг ба олон наст цоргот, цэцэгт ургамлууд.

- 87 **Гүймэг түймэр**
Running fire
Түймрийн хөвөө нь 0,5 м/мин-аас дээш хурдтай тархдаг, ургамлын түймэр.
- 88 **Гэмтэл, согогтой мод**
Trees with defect and injury
Янз бүрийн шалтгаанаар гэмтэл авсан, согогтой мод.
- 89 **Гэрэлжүүлэх огтлолт**
First cleaning [weeding]
Ойн бүрэлдэхүүн, үндсэн үүлдрийн модны чанар, өсөлтийг сайжруулахын тулд насны I ангийн залуу ойд хийдэг арчилгааны огтлолт. Үндсэн үүлдрийн модны өсөлт хөгжилтөд сүүдэрлэн саад болж байгаа навчит модыг голчлон огтолно.
- 90 **Гэрэлсэг шилмүүст ой**
Light coniferous forest
Нарс, шинэс зэрэг гэрэлсэг шилмүүст мод зонхилсон ой мод.

Д

- 91 **Давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга**
Low thinning
Моддын ташингын дээд, дунд хэсэгт ургаж байгаа үндсэн модны өсөлтийн тохиромжтой нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор олон тоотой ургаж байгаа давжаа модыг сийрүүлдэг арчилгааны огтлолтын арга. Энэ аргыг голдуу цэвэр ойд хэрэглэнэ.

- 92 **Давирхай**
Gum [resin, pitch, rosin, tar]
Голдуу давирхай өгдөг мод, ургамлаас боловсруулж авдаг, химийн бүрэлдэхүүнээрээ байгалийн нийлмэл, хатуу бодис.
- 93 **Давтан шатах**
Reburn
Урьд нь гүймэг түймэр гарсан талбай дээр дахин гарсан түймэр.
- 94 **Давхар үр ашиг**
Co-benefits
Хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах арга хэмжээнээс гарах шууд ба дам үр ашиг. Энэ нь уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулснаас гарах нэмэлт ашиг болно.
- 95 **Давхарга**
Layer
Газарзүйн мэдээллийн системд хэрэглэгдэх ижил координатын системтэй мэдээ.
- 96 **Дагалдах модлог үүлдэр (мод)**
Secondary tree species
Экологи, эдийн засгийн ач холбогдлоороо үндсэн үүлдрийн модноос намхан мод.
- 97 **Дагалдах түймэр**
Spot fire
Үндсэн түймрийн хүрээний гадна талд галын очноос үүссэн түймэр.
- 98 **Далд үндэстэй суулгац материал**
Balled planting [containerized seedling]

Субстрат бүхий бортого эсвэл сав дотор болон бөөн хөрсөнд үндэсний систем нь байгаа суулгац материал.

99 **Дан идэшт (шавж)**

Monophagous

Зөвхөн нэг зүйл ургамлын эд эрхтэнээр хооллогсод.

100 **Дасан зохицох сан**

Adaptation Fund

Дасан зохицох сан (ДЗС) нь Киотогийн протоколд хамрагдсан, уур амьсгалын өөрчлөлтийн тааламжгүй нөлөөлөлд өртөмтгий хөгжиж буй орнуудад хэрэгжүүлэх тодорхой дасан зохицох төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэхээр 2001 онд байгуулагдсан.

101 **Дасан зохицох чадвар (уур амьсгалын өөрчлөлтөд)**

Adaptive capacity (climate change)

Тухайн тогтолцооны (уур амьсгалын хувьсал болон хэт эрс тэс үзэгдлийг хамарсан уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой REDD+ийн асуудлын хүрээнд) болзошгүй хор уршгийг багасгах, эсвэл боломжийн давуу талыг ашиглах болон сөрөг үр дагаврыг бууруулах чадвар.

102 **Дасан зохицохуй (уур амьсгалын өөрчлөлтөд)**

Adaptation (climate change)

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн бодит болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, түүний үр дагаварт байгаль, нийгмийн өртөх байдлыг бууруулах ба үр ашигтай боломжуудыг ашиглахад чиглэсэн үйл ажиллагаа.

103 **Дасан зохицохуйн менежмент**

Adaptive management

Дасан зохицохуйн менежмент гэдэг нь менежментийн үр ашгийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн, ирээдүйн тодорхой бус ямар ч нөхцөлд дасан зохицох бодлого, дүрэм журам, арга хэмжээний нэгдмэл үйл ажиллагаа юм.

104 **Дахин ялгарах**

Reversals

Өмнө нь тооцогдсон шингээлтийн дараа дахин хүлэмжийн хий ялгарах.

105 **Долгионы урт**

Wavelength

Цахилгаан соронзон долгионыг хэмжих нэгж.

106 **Дунд насны модод (ой)**

Middle aged stand

Модны өндрийн өсөлтийн эрчим бага зэрэг буурч, бүдүүний өсөлт эрчимжиж буй насны үед байгаа модод. Ойн шургааган насны дараах үеэс эхлэн болц гүйцэж байгаа нас хүртэлх моддыг дунд насны ойд хамааруулна.

107 **Дэлхийн дулаарал**

Global warming

Дэлхийн агаарын дундаж хэм аажмаар байнга нэмэгдэх үйл явц.

108 **Дэлхэц нутаг**

Areal [range]

Амьтан, ургамлын аливаа нэг зүйлийн (төрөл, овог) тархсан газрын гадаргуугийн (усан орчны хэсэг) хэсэг.

109 **Дээж талбай**

Sample point

Агаар, сансрын мэдээнд тайлал хийх болон нарийвчлалыг шалгах зорилгоор сонгосон тодорхой цэг буюу талбай.

Е

110 **Ердийн бизнесийн хувилбар**
Business-as-usual (scenario)

Ямар нэгэн арга хэмжээ авахгүй, үйл ажиллагаа ердийн хэвээр үргэлжилсэн үед байдал ямар байх вэ гэсэн хувилбар.

111 **Ерөнхий дундаж өсөлт**
Mean annual increment

Ой, модны насны нэг жилд оногдох дундаж өсөлт.

112 **ЕРС ба ENVISAT-ийн мэдээ**
ERS and ENVISAT data

1991 онд Европын сансрын агентлагийн хөөргөсөн ЕРС дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 25м.

Ж

113 **ЖЕРС-ийн мэдээ**
JERS data

1992 онд Япон улсын хөөргөсөн ЖЕРС дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 18м.

114 **Жигд нэлд нь тарьсан ой**
Full forest plantation

Ойн бүрэлдэхүүнд тарималжуулж буй үүлдрийн зонхилох оролцоог хангасан, тэдгээрийг талбайд жигд байршуулсан таримал ой.

115 **Жигд-аажим огтлолт**
Shelterwood cutting

Ойн модыг насны нэг ангийн хугацаанд 2-4 давтамжтайгаар бүх талбайгаас жигд сийрүүлж авах аажим огтлолт. Аажим огтлолтыг жигд аажим огтлох, урт хугацаанд аажим огтлох, бүлгээр аажим огтлох, хэсэг талбайгаар аажим огтлох г.м. ангилна.

116 **Жижиг навчит модлог үүлдэр (мод)**

Small-leaved tree species

Харьцангуй жижиг навчтай модлог үүлдэр. Манай оронд жижиг навчит модонд хус, улиангар, улиас г. м. мод орно.

117 **Жижиг навчит ой**

Small-leaved forest

Жижиг навчит модлог үүлдэр зонхилсон ой мод.

118 **Жилд бэлтгэх модны зөвшөөрөгдсөн хэмжээ**

Annual allowable cut

Тухайн ой бүхий газарт жил бүр бэлтгэх модны зөвшөөрөгдсөн хэмжээ.

119 **Жимс, жимсгэнэт мод сөөг**

Berry plants [apple-tree]

Голын хөндий, татмын жимс, жимсгэнэ бүхий мод, сөөг зонхилсон байгалийн ойн мод. Үр жимс-алим, жимс, жимсгэнэ, тэдгээр нь хүнс, эм, техникийн ач холбогдолтой.

120 **Жодоо**

Siberian fir [*Abies sibirica*]

Ой үүсгэгч, 500 хүртэл жил насалдаг, 30 м хүртэл өндөртэй, диаметр нь 1 м хүрдэг, мөнх ногоон шилмүүст мод.

3

121 **Завсрын ашиглалтын огтлолт**

Intermediate cutting

Үндсэн ашиглалтын огтлолтын насанд хүрээгүй ойд арчилгааны ба цэвэрлэгээний түүвэрлэх огтлолт хийх мод ашиглалт.

122 **Завсрын огтлолт**

Advance thinning [accretion cutting]

Ойн үндсэн үүлдрийн модны шигүүрлийг зохицуулж, өсөлтийг сайжруулж, техникийн болцын насыг богиносгох зорилгоор насны IV-V ангийн ойд хийдэг арчилгааны огтлолт. Үндсэн ашиглалтын огтлолт хийхээс шилмүүст ойд 10 жилийн өмнө, навчит ойд 5 жилийн өмнө завсрын огтлолтыг хийж дуусгана.

123 **Зайнаас тандан судлал**

Remote sensing

Агаар, сансрын мэдээ ашиглан байгалийн үзэгдэл, түүний параметрууд, мөн түүнчлэн байгаль дээрх аливаа биет юмсын төлөв байдлыг судлах шинжлэх ухаан.

124 **Замаг**

Algae [sea-weeds]

Голдуу усны, доод ургамлын шигшмэл бүлэг. Ихэнх замаг микрометрийг олон хуваасантай дүйцэхүйц хэмжээтэй нэг эст организм байдаг.

- 125 **Зардал-үр ашгийн дүн шинжилгээ**
Cost-benefit analysis
Тухайн үйл ажиллагаатай холбоотой гарсан мөнгөөр илэрхийлсэн эерэг болон сөрөг нөлөөг хэмжиж, харьцуулах.
- 126 **Заримдаг сөөг**
Semishrub [subshrub]
Найлзуурын дээд хэсэг нь өвслөг бөгөөд жил бүр хатаж унадаг, доод хэсэг нь модожсон, хэдэн жил хадгалагддаг сэргэн ургалтын нахиатай олон наст ургамал. Заримдаг сөөг нь голдуу 0.8 м, хаяа 1.5 м хүртэл өндөр.
- 127 **Засаглал**
Governance
Засаглал нь нийгмийн хууль, бусад хэм хэмжээ, байгууллага болон процессийн харилцан үйлчлэл юм. Түүнчлэн яаж шийдвэр гаргах, хариуцлагатай буюу шийдвэр гаргагч этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх зэрэг үйл ажиллагаа нь засаглалд хамаарна.
- 128 **Зах зээлийн алдагдал**
Market leakage
Төсөл эрэлт, нийлүүлэлтийн тэнцвэрийг өөрчилсөний улмаас зах зээлийн бусад оролцогчид үйл ажиллагаагаа өөрчлөх, зогсооход хүргэснээс үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлын өсөлт.
- 129 **Зонхилох модлог үүлдэр (мод)**
Dominant tree species

Моддын дээд ташингын нөөцийн хамгийн их хувийг эзэлдэг (насны нэгдүгээр ангид хамаарагдах зулзган ойд бол хамгийн олон тоотой байгаа) модлог үүлдэр.

130 **Зориудын буюу ex-situ нөхцөлд хамгаалах**
Ex-situ conservation

Биологийн олон янз байдлын бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг байгалийн амьдрах орчноос нь гадна, өөр нөхцөлд хамгаалах.

131 **Зөөлөн навчит үүлдэр (мод)**
Hard-wood small-leaved species

Их хатуу биш модлогтой навчит үүлдэр. Үүнд хус, улиангар, модлог бургас, далдуу болон бусад мод орно.

132 **Зулзган мод**
Natural regeneration of forest [natural seeding, self-seeding]

Байгалийн модны үрнээс гаралтай 2-10 настай залуу модлог ургамал.

133 **Зулзган модод (ой)**
Young growth stand [overstocked stand]

Модны эрчимтэй өсөлт эхэлж, титэм нийлэх насны үед байгаа модод. Зулзган ойд насны нэг юм уу хоёрдугаар ангийн моддыг хамааруулна.

134 **Зурвас талбайгаар аажим огтлох**
Strip-shelterwood felling

Ойн модыг насны нэг ангийн хугацаанд 2-4 давтамжтайгаар моддын дээд өндрөөс илүүгүй өргөнтэй зурвасаар огтолж авах аажим огтлолт. Моддын дээд өндрийг тухайн талбай дээрх хамгийн өндөр модны хэмжээгээр тодорхойлно.

135 **Зургийн нарийвчлалыг үнэлэх**

Accuracy assessment

Агаар, сансрын мэдээнд тайлал хийж гаргасан сэдэвчилсэн зургийн нарийвчлалыг шалгах арга.

И

136 **Идэвхтэй шатах материал**

Flash fuel [inflammable material]

Гал тархдаг ургамлан шатах материал.

137 **Ижил хэсэгт хуваах**

Stratification

Хэсэглэн хуваах нь түүвэр судалгааны стратегийн хэсэг болох ба ангийн доторх хэлбэлзэлийг багасгахын тулд ойн бүх талбайг ижил төстэй бүтэц, онцлогтой жижиг хэсгүүдэд хуваадаг.

138 **Ил тод ба тунгалаг байдал**

Transparency and transparent

Энэ нь шийдвэр гаргах, хэрэгжүүлэх ажлыг дүрэм, журмын дагуу гүйцэтгэх ба мэдээллийг чөлөөтэй, шууд олж авах боломжтой байна гэсэн үг.

139 **Ил үндэстэй суулгац материал**

Bare-rooted planting [ball-rooted seedling]

Хөрс ба бүрхүүл субстратаас салгаж авсан ил үндэстэй суулгац материал.

- 140 **Иш ба холтосны хортон шавж**
Stem and bark insects
Холтос, модлог эдээр хооллогч шавж.

К

- 141 **Киотогийн протокол**
Kyoto Protocol
НҮБҮАӨСК-ийн дагалдах гэрээг 1997 оны 12 дугаар сард Японы Киотод НҮБҮАӨСК-ийн 3 дугаар ТБХ дээр гарын үсэг зурж баталсан. Үүгээр хавсралт-Б-д орсон улсуудын хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах үүргийг тодорхойлж, Киото хэмээн нэрлэгдсэн гурван механизмыг (“уян хатан механизм”) тодорхойлсон байдаг, үүнд: хамтын хэрэгжүүлэлт-JI, ЦХМ болон хүлэмжийн хийн худалдаа. 2005 оноос тэр хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн.
- 142 **Климакс ой**
Climax forest
Хөрс, уур амьсгалын тодорхой нөхцөлд зохицон, бүтэц, зүйлийн бүрдлийн хувьд хөгжлийнхөө дээд хэмжээнд хүрсэн, сүйдэж доройтоогүй, тогтвортой ойг хэлнэ.
- 143 **Консерватив зарчим**
Principle of conservativeness
Уур амьсгалын үр өгөөжийг хэтрүүлэн тооцох эрсдлийг бууруулахын тулд ялгарлын хэмжээг зориудаар багаар тооцох.
- 144 **Куикбөрдийн мэдээ**
QuickBird data

2001 онд АНУ-ын хөөргөсөн хэт өндөр орон зайн шийд бүхий Куикбөрд дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 0,7м-2,44м.

Л

145 **Ландсатын мэдээ****Landsat data**

АНУ эх дэлхийг сансрын уудмаас тандах зорилгоор 1972 онд хөөргөсөн Ландсат дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 30м.

146 **Ландшафт****Landscape**

Ландшафт нь газрын гадаргын физик төрх байдал, усан сан, газрын амьд бүрхэвч, хүний буй болгосон элементүүд, гэрэл, цаг агаарын нөхцөл зэрэг өөрчлөгдөж байдаг элементүүдийг багтаасан газар нутгийн нүдэнд харагдах онцлог шинжээс бүрдэнэ.

М

147 **Магадлагаа****Validation**

Төслийн дизайн, аргазүй, тооцоолол, стратегийг хянадаг хөндлөнгийн гуравдагч байгууллагаас гүйцэтгэдэг үйл ажиллагаа.

148 **Манах (түймэр)****Being patrolled**

Шаталтын нуугдмал голомтоос түймэр дахин сэргэхээс сэрэмжилсэн хяналт ба түймрийг устган дарах үе.

149 **Марракэшгийн гэрээ хэлцэл****Marrakesh Accords**

2001 онд хэлцэлд хүрсэн 7 дугаар ТБХ-аар Киотогийн протоколын дэлгэрэнгүй заалтыг хэрэгжүүлэх дүрэм ба хэлэлцээ.

150 **Менежмент бүхий ой**
Managed forest

Албан ба албан бусаар тогтмол хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний дагуу удаан хугацааны (тав ба түүнээс дээш) турш менежмент хийдэг ой.

151 **Мод**
Tree

Титэм бүхий гол иштэй, олон наст модлог ургамал.

152 **Мод бэлтгэл**
Logging [harvesting]

Мод хөрөөдөж унагах, цагаалах, зөөж тээвэрлэх цогц үйл ажиллагаа.

153 **Мод бэлтгэлийн нөлөөг бууруулах**
Reduced impact logging

Ойн экосистем болон ойн хүрээлэн буй орчинд хохирол багатайгаар мод бэлтгэх технологи.

154 **Мод бэлтгэсэн талбайн хэв шинж**
Type of felled area

Том модыг нь огтолсон, залуу үе удмын өсвөр модны титэм нийлээгүй ойн газрын хэсэг талбайн төрөл.

155 **Мод бэлтгэх гэрээ**
Agreement of timber harvesting [full-tree system]

Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай ойн нөөц ашиглах эрх олгосон тухай албан баримт.

- 156 **Мод бэлтгэх талбай**
Cutting area
Үндсэн ашиглалт, арчилгаа, цэвэрлэгээний огтлолт хийхээр тусгаарласан талбай.
- 157 **Мод бэлтгэх талбайг зурвасаар нийлүүлэх**
Coupes on alternate strips
Мод бэлтгэсэн талбайн өргөнтэй тэнцүү хэмжээний өргөн зурвас ой үлдээж, дараачийн мод бэлтгэх талбайг авах.
- 158 **Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх**
Coupe's contiguity
Янз бүрийн хугацаанд огтлох мод бэлтгэлийн талбайг тухайн огтлох ойн талбайд байрлуулах дараалал.
- 159 **Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх хугацаа**
Interval of coupes contiguity
Зэргэлдээх мод бэлтгэх талбайг огтлох хугацаа. Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх хугацаа нь модны их үрийн жилийн давтагдах хугацаагаар тодорхойлогдоно. Энэ хугацаа нь ихэвчлэн 3-5 жил байна.
- 160 **Мод бэлтгэх талбайг өргөн зурвасаар нийлүүлэх**
Coupes on double alternate strips
Мод бэлтгэсэн талбайн өргөнийг 2-3 дахин авсан хэмжээтэй тэнцүү өргөн зурвас ой үлдээж, дараачийн мод бэлтгэх талбайг авах.
- 161 **Мод бэлтгэх талбайг тусгаарлах**
Inventory for logging

Үндсэн ашиглалт ба арчилгааны огтлол хийх ойн хилийг тогтоож, огтлох модны тооллого хийж, материал-мөнгөн үнэлгээ өгч, мод огтлох талбайг мод бэлтгэгчдэд шилжүүлж өгөх үйлдэл.

162 **Мод бэлтгэх талбайг шууд нийлүүлэх**

Progressive coupes on contiguous strips

Дараачийн мод бэлтгэх талбайг өмнө нь мод бэлтгэсэн талбайтай зэрэгцүүлж сонгон авах.

163 **Мод бэлтгэх талбайн өргөн Width of cutting area**

Мод бэлтгэх талбайн богино талын хэмжээ.

164 **Мод бэлтгэх талбайн чиглэл Cutting area orientation**

Мод бэлтгэх талбайн урт талын зүг чиг.

165 **Мод бэлтгэх эрхийн бичиг* Felling license [felling contract, wood ticket]**

Мод бэлтгэх, хоёрдогч ойн материал, шүүс авах, давирхай авах ой ашиглагчдын эрхийг батламжилсан баримт.

Энэ нь нөхөрлөл, аж ахуй нэгж, байгууллагад ойн нөөц ашиглах эрх олгосон, төлбөр төлснийг баталгаажуулсан баримт юм.

166 **Мод огтолсны дараах сэргэн ургалт Subsequent natural reproduction**

Ямар нэг шалтгаанаар ой мод устгах ба моддыг огтолсны дараах ойн сэргэн ургалт.

- 167 **Мод огтолсон талбай**
Cutover [logged area]
Ургаа модыг нь огтолж авсан газар.
- 168 **Мод огтолсон талбайг цэвэрлэх**
Slash disposal
Мод бэлтгэлийн дараа үлдсэн гишүү, мөчир, модны үзүүр, ёзоор, унасан модыг зайлуулах юм уу овоолж үлдээх ба шатаах үйл ажиллагаа.
- 169 **Мод сөөгний суулгац материалыг хадгалах**
Storage of planting stock
Мод, сөөгний суулгацын чанарыг алдагдахаас урьдчилан сэргийлж чадах нөхцөлд тэдгээрийг хадгалах.
- 170 **Мод сөөгний тарьц**
Tree seedling [nurseling]
Үрээр ургуулсан мод, сөөгний суулгац.
- 171 **Мод судлал**
Dendrology
Модлог ургамал, тэдгээрийн гадаад ба дотоод бүтэц, ангилалзүйн байдал, зүйлийн дотоод ангилал, түүхэн гарал үүсэл, физиологи, экологи, газарзүйн тархац ба аж ахуйн ач холбогдлыг судалдаг ургамал судлалын салбар шинжлэх ухаан.
- 172 **Мод (нөхөн) тарих талбайн хөрс боловсруулалт**
Soil cultivation for reforestation

Тарималжуулж буй ургамлын өсөлтөд таатай нөхцөл бүрдүүлэхийн тулд мод тарих нийт талбай ба түүний хэсэг дээрх хөрсний механик, хими ба температурын боловсруулалт.

173 **Мод (нөхөн) тарих талбайн цэвэрлэгээ**
Site clearance before reforestation

Мод тарих талбай дахь жижиг хожуул, мод бэлтгэлийн үлдэгдэл, унанги, хэрэгцээ багатай модлог ургамал, чулууг зайлуулах.

174 **Мод үржүүлгийн газар**
Nursery [orchard, seminary]

Мод, сөөгний суулгац материалыг ургуулах зориулалттай мод үржүүлгийн газар.

Тайлбар. Мод үржүүлгийн газар гэдэгт суулгац материалыг ургуулах зориулалттай албан газар ба түүний тусгай нэгжийг ойлгоно.

175 **Мод үржүүлгийн газарт нарийн мөрөөр үр тарих**
Seed sowing in narrow strips

Мод, сөөгний үрийг 5 см-ээс доош өргөн мөрөөр тарих.

176 **Мод үржүүлгийн газарт өргөн мөрөөр үр тарих**
Seed sowing in wide strips

Мод, сөөгний үрийг 5 см-ээс дээш өргөн мөрөөр тарих.

177 **Мод үржүүлгийн газарт тарьцыг хучих**
Mulching of seedbeds in forest nursery

Мод үржүүлгийн газарт хог ургамал гарч ирэх, хөрсний гадарга дээр тав үүсэх, чийг ууршихад саад тотгор болдог янз бүрийн материалаар тарьцыг хучих.

- 178 **Мод үржүүлгийн газрыг зохион байгуулах**
Device of nursery's territory
Мод үржүүлгийн газрын талбайг янз бүрийн аж ахуйн зориулалтаар хэсэглэн хуваах.
- 179 **Мод үржүүлгийн газрын далд хөрс**
Greenhouse ground
Мод үржүүлгийн газрын талбайн хүлэмж, шилэн хүлэмж, шилэн дарлага зэрэгт суулгац материалыг ургуулахад зориулсан бойжуулах, эх ургамал, үр тарих тусгаарласан хэсэг.
- 180 **Мод үржүүлгийн газрын мод, сөөгний цуглуулгын талбай**
Part of arboretum
Мод үржүүлгийн газрын талбай дахь нутгийн мод, сөөг ба тарималжуулж нутагшуулсан үнэт зүйл, хэлбэр, эрлийзийн цуглуулгыг буй болгоход зориулсан хэсэг.
- 181 **Мод үржүүлгийн газрын ногоон мөчрийн талбай**
Part of green grafting
Мод үржүүлгийн газрын талбайн ногоон мөчир суулгахад зориулсан бойжуулгын тусгаарласан хэсэг.
- 182 **Мод үржүүлгийн газрын талбайн бойжуулах хэсэг**
Trial area of forest nursery
Мод үржүүлгийн газрын талбайн мод, сөөгийн суулгацыг бойжуулан ургуулахад зориулсан хэсэг.
- 183 **Мод үржүүлгийн газрын талбайн үр тарих хэсэг**
Sowing separation of forest nursery

Мод үржүүлгийн газрын талбайн үр тарьж ургуулахад зориулсан хэсэг.

184 **Мод үржүүлгийн газрын эх ургамлын хэсэг**
Mother tree plantation

Мод үржүүлгийн газрын талбайн үр, тайрдас гарган авах зорилгоор мод, сөөгийг ургуулахад зориулсан хэсэг.

185 **Мод үхэж цөөрөх**
Dead and down tree

Ойн модны байгалийн сийрэгжилт, өвчин гэмтлээс шалтгаалж үхсэн мод.

186 **Мод цагаалах**
Skidding

Хөрөөдөж унагасан мод, тууш мод, гуалинг мод ачих талбай руу трактор, бусад хэрэгслээр чирж зөөх үйл ажиллагаа.

187 **Мод, модон материалын гарал үүслийн гэрчилгээ**
Forest products certificate [wood certificate]

Мод, модон материалыг нийслэл, өөр аймаг, сум, тэдгээрийн хооронд тээвэрлэх, худалдахад ойгоос зохих журмын дагуу бэлтгэсэн мод болохыг гэрчилсэн баримт.

188 **Мод, сөөгний жишгийн суулгац материал**
Standart planting stock

Стандартчилалын норм-техникийн баримт бичгийн шаардлагад нийцэж буй мод, сөөгний суулгац материал.

- 189 **Мод, сөөгний суулгац**
Seedling
Модлог ургамлын ургал эрхтнийг үндэслүүлэх замаар ба шилжүүлэн суулгасан тарьцнаас ургуулан авсан мод, сөөгний суулгац материал.
- 190 **Мод, сөөгний суулгац материал**
Planting material [planting-stock]
Мод үржүүлгийн газар, ойжуулах талбай, ногоон байгууламжинд суулгахаар зориулсан модлог ургамал ба түүний хэсэг.
- 191 **Мод, сөөгний суулгац материалын бүртгэл, тооллого**
Inventory of planting material
Мод үржүүлгийн газарт тарих үр ба суулгацын талбай, ургуулсан тарьц, суулгацны тоо, чанарыг тодорхойлох.
- 192 **Мод, сөөгний суулгац, материалыг ургуулах технологи**
Method of growing of planting material
Мод үржүүлгийн газар тусгай чанартай суулгац материалыг ургуулах ажиллагааг хангадаг цогц агротехникийн арга, ажиллагаа.
- 193 **Мод, сөөгний суулгацыг зэрэглэх**
Sorting of planting stock
Хөрснөөс ухаж авсан мод, сөөгийг стандартчилалын журам-техникийн баримт бичгийн шаардлагад нийцүүлэн чанараар нь ангилан хуваах.
- 194 **Мод, сөөгний суулгацын нас**
Age of planting stock

Суулгац материалын төрөлд ашиглагдаж буй ургамал ба түүний хэсэг эрхтний гарч ирсэн цаг үеэс улиран өнгөрсөн жилийн тоо.

195 **Мод, сөөгний суулгацын хэлбэржүүлэлт**
Formation tree seedlings

Мод, сөөгний суулгацын газрын дээд хэсэгт тодорхой хэлбэр оруулах ажиллагаа.

196 **Мод, сөөгний тарьцыг сүүдэрлэх**
Shading of seedlings

Нарны шууд туяаны хортой нөлөөнөөс мод, сөөгний тарьцыг хамгаалах арга.

197 **Моддын (ойн) болцын нас**
Maturity age of stand

Моддын өсөлт, хөгжилтийн тодорхой үе шатыг илэрхийлж, аж ахуйн зорилгод хамгийн сайн тохирсон тоон ба чанарын шинж тэмдэг илрэх нас. Болцыг тооны болц, техникийн болц, сэргэн ургалтын болц, байгалийн болц г.м. олон хэлбэрт ангилна.

198 **Моддын (ойн) бүрэлдэхүүн**
Stand composition

Ойг бүрэлдүүлж байгаа модны нэрсийн эхний үсгийг томоор бичиж, тэдгээрийн оролцоог хувиар илэрхийлсэн үзүүлэлт. Моддын бүрэлдэхүүнийг нийлмэл модны нэр, бүрэлдэхүүний коэффициентээр илэрхийлнэ. Үүнд модны нэрийг эхний 1 ба 2 үсгээр бичнэ. Тухайлбал шинэсийг Ш, нарсыг Н, хусыг Хс, хушийг Хш гэж тэмдэглэнэ. Ойн нөөцөд модны төрөл бүрийн эзлэх хувийн жинг бүрэлдэхүүний коэффициент (К) гэнэ. Тухайн модны нөөц нь моддын нөөцийн 6-15 хувийг эзлэж байвал $K=1$, 16-25 % -д $K=2$, 86-95 %-д $K=9$, 95 %-иас дээш үед $K=10$ байх ба 2-5 % үед коэффициентийг + тэмдгээр, 2 хүртэл хувьд «нэгж» гэсэн үгээр тэмдэглэж модны нэрийн өмнө бичнэ. Жишээ нь 10Ш, 6Ш4Хс, 7Ш4Хс+Хш нэгж Н г.м.

199 **Моддын (ойн) дундаж өндөр**
Stand average height

Ойг бүрэлдүүлж байгаа бүх модны дундаж өндөр. Ойн аж ахуйд модны өндрийн арифметик дундаж олох, эсвэл модны диаметр, өндрийн графикаас ойн дундаж диаметрт тохирох өндрийг авч ойн дундаж өндрийг тодорхойлно.

200 **Моддын (ойн) насны анги**
Age class

Ойн сан, моддын насны бүтцийн онцлог шинж, моддын насны бүлэг, үе шатыг ялгахын тулд модлог үүлдрийн биологийн онцлогоос хамааруулан тогтоосон насны зааг. Насны ангийг шилмүүст модонд 20 жилээр, навчит модонд 10 жилээр авч Ром тоогоор дугаарлана. Жишээлбэл: I (шилмүүст модонд 0-20 нас, навчит модонд 0-10 нас), II (21-40, 11-20), III (41-60, 21-30) г.м.

201 **Моддын (ойн) насны бүлэг**
Age group [gradation]

Өсөлт, хөгжилтийн тодорхой насны үе шатанд байгаа моддын бүлэг.

202 **Моддын (ойн) насны үе шат**
Age stage of stand

Аж ахуйн чухал ач холбогдолтой шинж тэмдэг харьцангуй тогтвортой, тод ялгарч байгаа моддын өсөлт, хөгжилтийн үе.

203 **Моддын (ойн) нөөц**
Growing stock [stand volume]

Ой ургаж байгаа бүх модны ишний эзлэхүүн.

204 **Моддын (ойн) өтгөрөл**
Stocking level [stand density]

Ургаж байгаа талбайнхаа гадаргын орон зайг модод хэр зэрэг ашиглаж байгааг модны ишний хөндлөн огтлолын талбайн нийлбэрээр илэрхийлэн харуулсан үзүүлэлт. Өтгөрлийг үнэмлэхүй ба харьцангуй гэж ялгадаг.

Үнэмлэхүй өтгөрөл гэдэг нь нэгж талбайд ногдох модны хөндлөн огтлолын нийлбэр бөгөөд $m^2/га$ гэсэн үнэмлэхүй нэгжээр илэрхийлэгдэнэ.

Харьцангуй өтгөрөл нь тухайн ойн үнэмлэхүй өтгөрлийг 1.0 өтгөрөлтэй жишиг ойн үнэмлэхүй өтгөрөлд харьцуулж, аравны нэгжээр илэрхийлсэн үзүүлэлт.

205 **Моддын (ойн) ташинга**
Stratum [canopy layer]

Ойролцоо өндөртэй модноос бүрэлдсэн, моддын босоо бүтцийн хэсэг.

206 **Моддын (ойн) титэм нийлэлт**
Canopy closure [crown closure]

Моддын титэм тухайн ойн талбайг хэр зэрэг бүрхсэнийг хэвтээ хавтгай дээрх модны титмийн тусгаг бүрхцээр илэрхийлэн харуулсан үзүүлэлт.

Модны титмийн хамгийн их бүрхцийг 1.0 гэж үзээд титмийн бүрхцийг аравны нэгжээр илэрхийлнэ.

207 **Моддын (ойн) хэлбэр**
Form of stand

Моддын босоо бүтэц буюу ташинга үүсгэсэн байдлыг илэрхийлэх таксацын үзүүлэлт. Ойг хэлбэрээр нь энгийн ба нийлмэл ой гэж ангилна.

208 **Моддын (ойн) шигүүрэл**
Density of trees

Тухайн ойн талбайн орон зайг модод хэр зэрэг ашиглаж байгааг модны тоогоор илэрхийлсэн үзүүлэлт.

209 **Модлог**

Timber [wood]

Дамжуулах, механик ба нөөцлөгч үүргийг гүйцэтгэдэг, эдийн камбийгаар үүссэн цогц нэгдэл. Модлог ургамлын мөчир, үндэс, ишний үндсэн цулыг модлог бүрдүүлдэг.

210 **Модлог ургамал**

Woody plants

Модлог иштэй ургамал. Модлог ургамалд мод, сөөг, хагас сөөг орно.

211 **Модлог үүлдэр, модны төрөл**

Tree species

Модлог ургамлын ангилалзүйн төрөл (ярианы хэлэнд модлог үүлдрийг голдуу мод гэж хэлдэг).

212 **Модны бүрхэц**

Tree cover

“Титмийн бүрхэц”-ийг үз.

213 **Модны ишний гал**

Tree fire [stem fire, leg fire]

Тухайн талбай дээр гарсан түймэртэй холбоотой эсвэл түймрээс шалтгаалахгүйгээр модны иш шатах.

214 **Модны оройн хаталт**

Top drying [dieback]

Амьд модны орой хатах.

- 215 **Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах зай**
Spacing of planting [sowing], treeplanting
Эгнээ шугмын дагуу тарьсан суулгацны хоорондын зай.
- 216 **Модны суулгац тарих**
Treeplanting
Таримал ой буй болгох зорилгоор нэг ба хэд хэдэн төрлийн модны суулгац материалыг тарих.
- 217 **Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах**
Planting [sowing] point
Таримал ой буй болгох талбай дээр модны үр ба модны суулгац материалыг байршуулах байр.
- 218 **Модны үр тарих**
Direct seeding
Таримал ой буй болгох зорилгоор нэг ба хэд, хэдэн төрлийн модны үрийг тарих.
- 219 **Модны үүлдэр солигдолт**
Alternation of tree species [stand succession]
Ойн ургамалжилтын байгалийн хөгжилт эсвэл байгалийн ба хүний нөлөөгөөр мод устах, модыг огтлох, ой-ургамалжилтын нөхцөлийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор ойн моддын бүрэлдэхүүн солигдох үзэгдэл.
- 220 **Модны холтос**
Bark (tree)

Модлог ургамлын тулгуур эрхтний хоёр дахь бүдүүн зузаан болох үед зулмаас (түүний гадна талаар) үүсдэг бүх эд. Холтос нь хоёрдогч долон ба хучаасыг багтаасан байдаг.

221 **Модны холтсыг тойроогоор зурваслаж хуулах**
Band girdling

Муу модыг хатааж үхүүлэх зорилгоор түүний холтос, золмыг нарийн тойргоор зурвасаар хуулж авах.

222 **Модны цухуйц**
Germinant [plantlet young seedling]

Үрнээс үүссэн нэг хүртэлх насны модлог ургамал.

223 **Модны эзэлхүүн**
Volume of tree

Модны ишний эзэлхүүний тоо хэмжээ, шоо метрээр илэрхийлэгдэнэ.

224 **Модод (ой)**
Stand

Тухайн ургамал бүлгэмдлийн хүрээнд өөр хоорондоо нарийн зүй тогтол, харьцаатайгаар ургаж байгаа бүх модны нийлбэр цогц (ярианы хэлэнд моддыг голдуу ой гэж хэлдэг).

225 **Модон материал**
Wooden [woody] materials

Ойгоос бэлтгэсэн гуалин, шургааг, бөөрөнхий мод, түлээ, зүсмэл материал, дүнз, дүнзэнцэр, цэвэр болон захтай банз, савх мод зэрэг.

- 226 **Модон түүхий эд**
Raw-wood [wood raw material]
Өндөр температурын үеийн даралт, холбогч бодисуудаар нэвчүүлэх, цавуудан наалдуулах зэргээр модлогийг боловсруулах замаар гарган авч байгаа зохион бүтээх, тусгаарлах буюу дууриалган хийсэн материал.
- 227 **Мониторинг (уур амьсгалын өөрчлөлт)**
Monitoring (climate change)
Хүний нөлөөгөөр үүссэн хүлэмжийн хийн ялгарлыг хэмжихдээ эх үүсвэрээр нь (юм уу шингээгчээр нь), үндэсний болон төслийн хил хязгаар (хэрвээ хүлэмжийн хийн ялгарлын алдагдал төслийн түвшинд бол)-ын хүрээнд бүх холбогдох тоон өгөгдлийг цуглуулах, архивлах.
- 228 **Мөнх ногоон ургамал**
Evergreen
Жилийн турш ногоон шилмүүс, навчтай байдаг ургамал.
- 229 **Мөөг**
Fungi [mushrooms]
Хлорофиллийн мөхлөггүй организмуудын бүлэг. Фотосинтезлэгч ургамлуудаас эрс ялгаатай мөөгний энэ бүлэг организмын өвөрмөц аймаг.
- 230 **Мөчир**
Branch [limb]

Модны үндсэн эрхтний нэг, ишний тодорхой өндөрт титэм үүсгэнэ. Өмнөх жилийн найлзуур дээрх нахианаас жил, жилийн шинэ өсөлтийн найлзуур үүсэх явцын үр дүнд мөчир үүснэ.

231 **Мөчрийн согдуул**
Сорпice

Бие дааж ургах чадвартай, үндэслэсэн найлзуураас үүссэн залуу ургамал.

232 **Мэдээллийн сан**
Database

Тодорхой стандартаар илэрхийлэгдсэн өөр хоорондоо холбоо бүхий өгөгдөл.

Н

233 **Навч, шилмүүсний хортон шавж**
Defoliating insects

Модлог ургамлын навч шилмүүсээр хооллогч шавжууд.

234 **Навчаа гөвдөг мод, сөөг**
Deciduous

Жил бүр эсвэл тодорхой хугацаанд навч нь унадаг мод, сөөг.

235 **Навчит модтой шилмүүст ой**
Hard-wood and coniferous stand mixed

Шилмүүст, навчит модноос бүрэлдсэн, дээд ташингад нь шилмүүст мод зонхилсон ой.

236 **Навчит ой**
Broad-lived forest

Навчит мод зонхилсон (модны титмийн бүрхэц 75% -иас дээш) буюу цэвэр навчит ой мод.

237 **Навчит үүлдэр (мод)**

Broad-leaved tree [hard-wood species]

Ургамлын ангилал зүйн хувьд Angiospermae буюу бүрхүүлт үртний хүрээнд хамаарагдах бүх модлог үүлдэр. Эдгээрийг зарим тохиолдолд “шилмүүст бус мод” буюу “хатуу мод” гэж нэрлэдэг. Навчит модонд ихэвчлэн бариул бүхий хавтага навчтай мод, сөөг орно.

238 **Намаг (ой)**

Marshy area

Титэм нийлсэн ой мод үүсэх нөхцөлгүй хэт илүүдэл чийгтэй, модлог ургамалтай болон ургамалгүй ойн бус талбай.

239 **Нарийвчилсан буюу суурин судалгаа**

Detailed or stationary surveillance

Олон жилийн хугацаанд зохион байгуулах суурин судалгааны арга.

240 **Нарийн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт**

Strip-clear cutting

Бага хэмжээтэй мод бэлтгэх талбайд хийдэг хавтгайруулсан огтлолт. Мод бэлтгэх талбайн өргөн 100 метрээс илүү гарахгүй.

241 **Нарс (мод)**

Scots pine (tree) [*Pinus sylvestris*]

Ой үүсгэгч, 150-500 жил насалдаг, 30 м хүртэл өндөр ургадаг, диаметр 1.0 м хүрдэг, мөнх ногоон шилмүүст мод.

242 **Насны нэг үеийн мод**
Cohort [trees of single generation]

Сэргэн ургалтын нэг үед үүссэн, ойролцоо настай модод. Насны нэг үед хамаарагдах мод нь дундаж насны болон болц гүйцэж байгаа ойд насны 1 ангиас илүүгүй, болц гүйцсэн болон хөгшин ойд 2 ангиас илүүгүй, XI ангиас дээш настай их хөгшин ойд 3 ангиас илүүгүй насны зөрөөтэй модноос бүрэлдэнэ.

243 **Нахиа, найлзуурын хортон шавж**
Bud and shoot insects

Модлог ургамлын нахиа, найлзуураар хооллон амьдрагч шавжууд.

244 **Нийлмэл модод (ой)**
Stratified mixture stand

Хоёр ба түүнээс дээш ташингаас бүрэлдсэн модод.

245 **Нийтийн эзэмшил дэх газар (ой)**
Land (forest) under public ownership

Улс (үндэсний, улс, бүс нутгийн засаг захиргаа) ба төр-хувийн байгууллагууд, корпораци ба хот, нутгийн захиргаа, сум, суурин баг гэх мэт нийтийн эзэмшилд байгаа газар (ой).

246 **НОАА-ийн мэдээ**
NOAA data

АНУ дэлхий орчмыг тандах, цаг уурын зориулалттайгаар 1960 онд хөөргөсөн НОАА дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 1км.

247 **Ногоон бүсийн ой**
Green zone forests

Хот суурин газрын ойролцоо оршдог, тэдгээрийг хүчтэй салхи, хөдөлгөөнт элс, тоосноос хамгаалах, уур амьсгал зөөлрүүлэх, эрүүл ахуй, амралтын ач холбогдол бүхий байгалийн ой мод, парк. Тайлбар: Улсын нийслэлд эргэн тойрон 80 км хүртэл, аймгийн төвд 30 км, сум, суурин газарт 15 км хүртэл зайнд оршиж байгаа ой модыг ногоон бүсийн ойд оруулна.

248 **Ногоон мөчрийн тайрдас**
Green branch [cutting]

Ургамлын вегетацийн үе дэх моджоогүй найлзуураас бэлтгэсэн навчтай тайрдас.

249 **Ноголгоо**
Verification

Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралтыг эх үүсвэрээр нь эсвэл нүүрстөрөгчийн нөөцийн ихэссэн байдалд тодорхой хугацаанд хийдэг бие даасан хяналт, дүгнэлт.

250 **Нөөцлүүр**
Reservoirs

Хүлэмжийн хий юм уу, хүлэмжийн хий үүсгэгч урьтал бодисууд хадгалагдаж байдаг уур амьсгалын системийн бүрэлдэхүүн хэсэг.

251 **Нөхөн сэргээж сайжруулахуй (ой)**
Rehabilitation (forest)

Ойн бүтээгдэхүүн ба үүргийн чадамжийг нөхөн сэргээж сайжруулах зорилгоор доройтсон ойд явуулах менежментийн стратеги.

252 **Нутаг дэвсгэр**
Territories

Нутгийн уугуул иргэдэд онцгой хамаатай бүс нутаг ба энэ нь тухайн хүмүүсийн ашигладаг нутаг дэвсгэр болно.

253 **Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн ойн аж ахуй**
Community forestry

Ойн нөөцийн менежментийг нутгийн иргэдийн тусын тулд тэдэнтэй хамтарч хэрэгжүүлдэг ойн менежментийн тогтолцоо.

254 **Нутгийн тойм зураг**
Area seen map

Тухайн нутгийн байгаль ба объектийн онцлог хэсгийг тоймлон тэмдэглэсэн, ажиглах пункт орчмын эргэн тойрныг харуулсан газрын зураг.

255 **Нутгийн уугуул иргэд**
Indigenous people

Нутгийн уугуул иргэдийн талаарх олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн тодорхойлолт байдаггүй. Бүс нутагт оршин сууж байгаа тус нутгийн бүлэг хүн болон угсаатны бүлгийг ерөнхийд нь ингэж нэрлэдэг.

- 256 **НҮБУАӨСК-ийн Хавсралт 1, Хавсралт Б-ын орнууд /талууд**
Annex-I, Annex-B Countries/Parties
Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн бүх хөгжилтэй болон эдийн засгийн шилжилтийн улсуудыг хамарсан НҮБУАӨСК-ийн Хавсралт I-д (1998 онд шинэчлэгдсэн) хамрагдах улс орнуудын бүлэг.
- 257 **НҮБУАӨСК-ийн Хавсралт II-ын орнууд**
Annex II countries
Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн бүх хөгжилтэй орнуудыг хамарсан НҮБУАӨСК-ийн Хавсралт II-т хамрагдах бүлэг улс орон.
- 258 **Нүүдлийн голомт (шавж)**
Migration hotspot
Идэш тэжээлийн шаардлагаар шилжин нүүдэллэх талбай.
- 259 **Нүүрстөрөгч шингээгч**
Carbon sink
Нүүрсхүчлийн хийн шингээлтийн дүнд нүүрстөрөгчийн хуримтлал бий болж байдаг газар, орчин.
- 260 **Нүүрстөрөгчийн ашиг**
Carbon benefits

Тогтворгүй байдал болон гаднах алдагдлыг тооцон зохих хасалт хийсний дараа ердийн явагддаг үйл ажиллагааны хувилбараас (BaU) дээш гарсан нүүрстөрөгчийн хуримтлал эсвэл ялгаруулахаас сэргийлсэн нүүрстөрөгчийн хэмжээ.

261 **Нүүрстөрөгчийн дүйцүүлэлт**

Carbon offset

Ялгарлыг бууруулахаар төлөвлөсөн хэмжээг нөхөж дүйцүүлэхийн тулд нүүрстөрөгчийн кредитийг худалдан авах ба нүүрсхүчлийн хийг шингээх арга хэмжээ авах.

262 **Нүүрстөрөгчийн кредит**

Carbon credit

Нэг тонн нүүрсхүчлийн хий эсвэл бусад төрлийн хүлэмжийн хийн хэмжээг нэг тонн нүүрстөрөгчийн давхар эслийн эквивалент (CO₂ тонн.экв)-тай тэнцэх утгаар илэрхийлсэн хүлэмжийн хий гаргах эрхийг төлөөлөх зөвшөөрөл ба худалдаалах сертификатын ерөнхий нэршил.

263 **Нүүрстөрөгчийн нөөц**

Carbon stock

Нүүрстөрөгчийн нөөц сангийн нэгж талбайд тонноор хэмжигддэг нүүрстөрөгчийн хэмжээ. Жишээ нь амьд биомасс (газар доорх болон дээрх биомасс), үхсэн органик бодис (үхсэн мод, унаш, хөвх), хөрс (хөрсний органик хэсэг) зэрэг нь нүүрстөрөгчийн нөөцлүүр.

264 **Нүүрстөрөгчийн нөөц сан**

Carbon pool

Нүүрстөрөгчийг ялгаруулах эсвэл хуримтлуулах чадвартай тогтолцоо. Ойд нүүрстөрөгчийн таван үндсэн сан байдаг. Үүнд: газрын дээрх биомасс, газрын доорх биомасс, үхсэн ба унанги мод, хөвхөн давхарга, хөрсний органик бодис юм.

265 **Нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх Carbon stock enhancement**

Доройтсон ойг нөхөн сэргээх, ойжуулах, шинээр ой үржүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа.

266 **Нүүрстөрөгчийн сайн дурын зах зээл (НСДЗЗ) Voluntary carbon market (VCM)**

Олон улсын хэлэлцээр ба нүүрстөрөгчийн албан ёсны хүрээнээс гадуурх байгууллага, (жишээ нь, эрчим хүч болон агаарын тээврийн компаниуд) болон хувь хүний зах зээл.

267 **Нүүрстөрөгчийн тооцоо Carbon accounting**

Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлын эх үүсвэр, шингээгчтэй холбоотой нүүрстөрөгчийн нөөц сангийн өөрчлөлтийг ажиглаж тооцох.

268 **Нүүрстөрөгчийн худалдаа буюу ялгарлын арилжаа Carbon trading or emission trading**

Хүлэмжийн хий ялгаруулах зөвшөөрөл, хөнгөлөлт, кредитийн борлуулалт эсвэл худалдан авалт.

269 **Нүүрстөрөгчийн шингэлт Carbon sequestration**

Ургамал, мод болон ургамлын бусад төрөл зүйл ургах явцдаа агаар мандлаас нүүрсхүчлийн хийг шингээж хуримтлуулахыг хэлнэ.

270 **Нүүрстөрөгчийн эргэлт**
Carbon cycle

Агаар мандал, далай тэнгис, эх газрын биосфер, литосфер дэх нүүрстөрөгчийн (нүүрсхүчлийн хий, биомассын нүүрстөрөгч г.м янз бүрийн хэлбэртэй) урсгал.

271 **Нүүрстөрөгчийн эрх**
Carbon rights

Нүүрстөрөгчийн нөөц сангуудаас бий болох үр ашигт үндэслэсэн баталгаажсан эрх. Ойн хүлэмжийн хийн ялгарлыг багасгах, эсвэл ойн нүүрстөрөгчийг шингээх замаар ашиг хүртэх эрх зүйн үндэс.

272 **Нүүрстөрөгчийн эх үүсвэр**
Carbon source

Нүүрстөрөгчийн урсгал нь цэвэр ялгарал бий болгож байдаг нүүрстөрөгч нөөцлөгч.

273 **Нүүрстөрөгчийн ялгаралгүй**
Carbon neutral

Нүүрстөрөгчийн ялгарлын ул мөр байхгүй байх.

274 **Нүүрстөрөгчийн ялгарлын хэмжээ**
Carbon footprint

Хувь хүн, хүн ам, бүтээгдэхүүн, үйл ажиллагаа зэргээс үүдсэн ялгарал бөгөөд ихэвчлэн нүүрсхүчлийн хийн эквивалент (CO₂e) тонноор хэмжигддэг.

- 275 **Нүүрсхүчлийн хийн эквивалент (CO₂e)**
Carbon dioxide equivalent (CO₂e)
Долоон төрлийн хүлэмжийн хий тус бүрийн дэлхийг дулааруулах чадамжийг илэрхийлэхэд хэрэглэдэг хэмжилтийн түгээмэл нэгж. Үүнийг төрөл бүрийн хүлэмжийн хийн ялгарлын (эсвэл сэргийлсэн ялгарлын) нөлөөллийг тооцоход хэрэглэнэ.
- 276 **Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенц (НҮБҮАӨСК)**
United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)
Олон улсын уур амьсгалын хэлэлцээрийн удирдан чиглүүлэх ерөнхий үндсийг тавих зорилгоор 1992 оны Риогийн дэлхийн дээд хэмжээний уулзалтаар баталсан олон улсын гэрээ хэлэлцээр.
- 277 **Нэмэгдэл чанар (хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах)**
Additionality (emissions reductions)
Хүлэмжийн хийн ялгарлыг ямар ч тохиолдолд нэмэлт байдлаар бууруулж байгаа төслийн үйл ажиллагаанд зөвхөн шагнал байдлаар олгодог нүүрстөрөгчийн кредитэд Киотогийн протокол болон сайн дурын зах зээлийн стандартын дагуу тавьдаг шаардлага.
- 278 **Нэмэлт мод, сөөг тарих**
Complement, infilling [inter planting, reinforcement planting]
Байгалийн жамаар нөхөн сэргэх чадваргүй, тархац нэн хязгаарлагдмал, ашиглах нөөцгүй, устах аюулд орсон ургамал тарих.

279 **Нэн ховор ургамал**
Very rare plant

Тухайн нутаг дэвсгэрт нэн ховор тохиолддог, ареал үүсгэдэггүй, нөөцгүй ургамал.

280 **Нягт шоометр**
Solid volume of wood

Нэг шоометр орон зайг (хурааж өрсөн мод хооронд хоосон зайгүй) бүрэн дүүргэн эзэлж буй модлогийн хэмжээ.

О

281 **Огтлогдох модны эзлэхүүн**
Fellings

Өгөгдсөн хугацаанд (жишээ нь жил бүр) ойгоос огтлох эсвэл үлдээх эсэхээс үл шалтгаалан цээжний өндрийн холтостой диаметр нь 10 см-ээс дээш амьд ба хатсан бүх модны дундаж эзлэхүүн. Үүнд ойн аж ахуй, арчилгаа, цэвэрлэгээний огтлолтын үед үлдээсэн, цээжний өндөрт 10 см-ээс илүү диаметртэй модод, түүнчлэн цээжний өндөрт 10 см-ээс илүү диаметртэй байгалийн жамаар унаж буй модод бас орно.

282 **Огтлолтын нас**
Cutting age

Үндсэн ашиглалтын огтлолт хийж болох болц гүйцсэн ойн нас.

283 **Огтлолтын өмнөх сэргэн ургалт**
Advance reproduction [advance growth]

Мод огтлохын өмнөх ой модны титэм доорх ойн сэргэн ургалт.

- 284 **Огтлолтын чиглэл**
Direction of cutting
Дараачийн мод бэлтгэх талбай нь өмнө мод огтолсон талбайн аль талд нь байрлахыг харуулсан чиг. Дараачийн мод бэлтгэх талбайг ихэвчлэн салхины эсрэг чигт авдаг.
- 285 **Огтлох модыг сонгох**
Selection of trees to be removed
Түүвэрлэх, аажим болон бусад огтлолтын үед огтлох модыг тодорхой шинж тэмдгээр нь сонгох.
- 286 **Ой ашиглалт**
Forest [timber] exploitation
Ой модны янз бүрийн бүтээгдэхүүн ба ашигтай зүйлийг хүн ам, аж ахуйн хэрэгцээг хангах зорилгоор ойг ашиглах.
- 287 **Ой ашиглалтын төрөл**
Form of forest exploitation [form of forest management]
Ой модны үүрэг, ашигтай шинж чанар, тодорхой бүтээгдэхүүнээр ой ашиглалтыг нэгтгэж байгаа ангилалын нэгжүүд. Тайлбар: модлог бэлтгэх, давирхай бэлтгэх зэргээр ой ашиглалтын төрлийг ялгадаг.
- 288 **Ой ашиглалтын хэлбэр**
Type of forest [timber, wood] exploitation [type of forest management]

Ой ашиглалтын тодорхой төрлийг сонгон авах ба борлуулах эрхийн хэлбэр. Тайлбар: түрээслэх, өр төлөөсгүй ашиглах, концесс, богино хугацаагаар ашиглах зэргээр ой ашиглалтын хэлбэрийг ялгадаг.

289 **Ой зохион байгуулалт**

Forest management [forest inventory]

Ойн талбай, нөөц, тархац, бүрэлдэхүүний хэмжээ, чанар, төлөв байдал, өөрчлөлтийг судлан тогтоож, ойн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг цогц байдлаар тодорхойлох үйл ажиллагаа.

290 **Ой мод (ой)**

Forest

Ойн мод болон бусад ургамал, амьтан, бичил организм зэрэг амьд бүлгэмдэл, хөрс шороо, уур амьсгал зэрэг амьгүй орчны харилцан нөлөөлөл бүхий цогц нэгдлээс бүрдсэн экосистем. Монгол орны ой зохион байгуулалтын практикт 0.3-аас дээш өтгөрөлтэй моддыг ой модоор бүрхэгдсэн талбайд оруулдаг.

НҮБ-ийн ХХАА Байгууллагаас 2005 онд гаргасан тодорхойлолтоор ой мод нь “эзэлж байгаа талбай нь 0.5 га-аас дээш, титмийн бүрхэц нь 10 хувиас илүү, 5 метрээс өндөр модтой, эсвэл байгалийн орчиндоо энэ хэмжээнд хүрч ургах бололцоотой мод бүхий газар” юм. Хөдөө аж ахуй, хот, суурингийн байнгын ашиглалтанд байгаа газрыг энд оруулахгүй. Ойн мод нь байгалийн орчиндоо хамгийн багаар 5 м өндөрт хүрч ургах ёстой. Одоогоор дээр заасан хэмжээнд хүрээгүй боловч модны титмийн бүрхэц нь 10 хувь, өндөр нь 5 метр хүрэх бололцоотой ойжуулсан талбай болон хүн ба байгалийн хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр түр зуур ойгүй болсон, цаашид нөхөн сэргэх талбайг ойн талбайд оруулна. Титмийн бүрхэц, өндөр нь таарсан далдуу ба хулсан ой, ойн зам, түймэр зогсоох зурвас болон бусад задгай газар, үндэсний парк, байгалийн нөөц газар, шинжлэх ухаан, судалгаа шинжилгээ, түүх, соёлын зориулалттай бусад тусгай хамгаалалттай газрын ой мод, 20 м-ээс илүү өргөн, 0.5 га-аас илүү талбайтай хамгаалалтын ойн зурвас, хонгил, түүнчлэн каучук модны плантац, үйсний царсан ой зэрэг ойн аж ахуй, хамгаалалын зориулалттай плантацууд мөн ойн талбайд багтана¹¹.

291 **Ой модноос хамааралтай төрөл зүйл**
Forest-dependent species

Амьдралынхаа мөчлөгийн нэг үеийг ч ой модноос гадна өнгөрөөж чадахгүй зүйл.

292 **Ой модны экологийн үүрэг ач холбогдол**
Ecological functions of forest

Хүрээлэн буй орчны хүчин зүйлс, байгаль, хүн-байгалийн гаралтай үзэгдэл, үйл явцыг хадгалах, үгүй болгох, өөрчлөх ба шинээр бий болгох, сулруулах юм уу нэмэгдүүлэхэд ой модны гүйцэтгэх үүрэг.

Ой модны экологийн үүрэг ач холбогдлыг ус, хөрс хамгаалах, уур амьсгал зөөлрүүлэх, эрүүл ахуй болон бусад гэж ангилна.

293 **Ой сайжруулалт**
Forest improvement

Ой модны бүтээгдэхүүн бий болгох, үйлчилгээ үзүүлэх чадварыг дээшлүүлэх үйл явц.

294 **Ой судлал [ой зүй]**
Forest science [forest ecology]

Ойн байгалийн төрх, биологи, экологи, орон зай ба цаг хугацааны хөдлөл зүй, зүй тогтлын тухай шинжлэх ухаан.

295 **Ой ургамалжилтын мужлал**
Forest-vegetation zoning

Ой үүсгэгч модны тархац, ойн хэв шинж, бүтэц, бүрэлдэхүүн, бүтээмж ба тэдгээр дэх ойн нөхөн сэргэлтийн үйл явцыг нөхцөлдүүлэгч байгалийн нөхцөлөөр ялгаатай хэсгүүдэд ой модны нутаг дэвсгэрийн хуваагдах байдал.

- 296 **Ой үржүүлэг**
Afforestation
Сүүлийн 50 жилийн хугацаанд ой модгүй байсан газар мод тарих, үр цацах юм уу ойн байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих зэрэг хүний шууд нөлөөгөөр ой мод буй болгох үйл ажиллагаа. Ойн тухай хуулинд “Урьд өмнө ой байгаагүй газар ой ургуулахыг” мод үржүүлэг гэж тодорхойлсон.
- 297 **Ой үүсгэгч модлог үүлдэр (мод)**
Main tree species [stand forming tree species]
Ургах орчны тохиромжтой нөхцөлд шигүү модод үүсгэх чадвартай модлог үүлдэр.
- 298 **Ой хамгаалагч**
Forester [ranger, manager]
Ойг сахин хамгаалагч, хууль дүрмийн биелэлтэд хяналт тавьдаг төрийн үйлчилгээний ажилтан.
- 299 **Ой хамгааллын мэргэжилтэн**
Fire fighter
Тухайн нутаг дэвсгэрийг харьяалж, түймрээс хамгаалах ажлыг гардан удирдах, мэргэжлийн ойн боловсрол эзэмшсэн улсын ой хамгааллын ажилтан.
- 300 **Ойг амралтын зориулалтаар ашиглах**
Recreation forest use
Амралт, сувилал, гоозүйн зориулалтаар ой модыг ашиглах.
- 301 **Ойг сайжруулах мод тарилт**
Enrichment planting

Хамгийн зохимжтой (өөрөөр хэлбэл, нутгийн зүйл буюу өндөр үнэ цэнтэй) модлог үүлдэр зонхилсон өндөр ашигтай ой мод ургуулах зорилгоор өөрчлөлтөд орсон байгалийн ой, орлож ургасан ой болон бусад модтой газарт шаардлагатай төрөл, зүйлийн мод тарих.

302 **Ойг тарьж нөхөн сэргээх**

Artificial reforestation [reforestation]

Урд нь ойгоор бүрхмэл байсан талбай дээр таримал ой мод буй болгох.

303 **Ойг түймрээс хамгаалах**

Fire protection [forest fire control]

Ойн сангийн ургамлан нөмрөг түймэрт өртөх, гэмтэхийн эсрэг чиглэгдсэн дэс дараатай арга хэмжээ.

304 **Ойгоор бүрхэгдсэн талбай**

Closed forest area

Титэм нийлсэн модтой (0.3-аас дээш өтгөрөлтэй) ойн талбай.

305 **Ойгоор бүрхэгдээгүй талбай**

Unforested area

Модгүй болон титэм нийлээгүй сийрэг модтой ойн талбай. Ойгоор бүрхэгдээгүй талбайд мод бэлтгэсэн, шатсан, сийрэг модтой, нүцгэрсэн ойн талбай, ойн цоорхой зэрэг урьд нь ой мод байсан газар орно.

306 **Ойжуулалт**

Reforestation

Ой модгүй болсон талбайд үр, тарьц, суулгац материал тарьж таримал ой бий болгох үйл явц.

307 **Ойжуулах мужлал**
Silvicultural zoning

Улсын бүх нутаг дэвсгэр болон түүний бүс нутгийг таримал ой модны тодорхой хэв шинжийг бий болгох шаардлагатай ба хөрс-уур амьсгалын нөхцөлөөр ижил хэсгүүдэд хуваах байдал.

308 **Ойжуулах талбай**
Area to be reforested

Таримал ой мод буй болгоход зориулсан хэсэг газар.

309 **Ойжуулах талбайг бэлтгэх**
Soil cultivation for forest plantation

Таримал ой буй болгоход зориулж хөрс бэлтгэх ба дараа дараачийн агротехникийн арга хэмжээнд шаардагдах нөхцөлийг буй болгох.

310 **Ойжуулах талбайн бүлэг**
Category of reforestation site

Өөрийн гарал үүсэл ба төлөв байдлаар нэг жигд ойжуулах талбайн бүлэг.

311 **Ойжуулах талбайн сан**
Totality of reforestation site

Ойжуулах талбайн нийлбэр цогц (бүх талбай).

312 **Ойн агаарын эргүүл**
Aerial fire patrol

Хамгаалалттай нутагт нисэх хэрэгслийг ашиглан түймэр илрүүлэх эргүүлийн тогтмол нислэг.

313 **Ойн аж ахуй**

Silviculture

Ойг хамгаалах, сайжруулах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, үржүүлэх технологи, арга, онол.

314 **Ойн аж ахуйн салбар**

Forestry

Ой модыг үржүүлэх, хамгаалах, хадгалах, ашиглах, нөхөн сэргээх болон ойн нөөцийг судлах, тогтоох, удирдан зохицуулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг салбар.

315 **Ойн аж ахуйн систем**

Silvicultural system

Ой модны оршин тогтнох бүтэн цикл ба тусгай үе шатыг хамарсан, тодорхой байгаль ба эдийн засгийн нөхцөлд нийцсэн харилцан холбоо уялдаатай ойн аж ахуйн арга хэмжээний цогц.

316 **Ойн аж ахуйн түүвэрлэх огтлолт**

Selective cutting [selection felling]

Ойн ус хөрс хамгаалах, орчин бүрдүүлэх ач холбогдлыг хадгалж мод ашиглах зорилгоор эхний ээлжинд гэмтэл, согогтой, хөгшин, өсөлт удааширсан модыг огтолж авдаг түүвэрлэх огтлолт. Моддын нөөцийн 10-30 хувийг 10-25 жилийн давтамжтай огтолно.

317 **Ойн амьдрах чадвар**

Viability of forest

Өөрийн өсөлт, хөгжилтийн явцад ой модны ургаж, амьдрах чадвар.

318 **Ойн анги**

Forest [ranger] district division of forestry

Орон нутгийн засаг захиргааны удирдлагын бүрэлдэхүүн болон ойн аж ахуйн бүрэлдэхүүнд багтдаг, нутаг дэвсгэр-үйлдвэрлэлийн анхдагч нэгж.

319 **Ойн арчилгаа**

Care of stands [cleaning cutting]

Ойн модны бүрэлдэхүүн, чанар, эрүүл ахуйг сайжруулах, ойн тогтвортой байдал, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ.

320 **Ойн байгалийн сийрэгжилт**

Natural thinning [self thinning]

Ой моддын нас нэмэгдэхийн хэрээр байгалийн аясаар модны тоо хорогдох үйл явц.

321 **Ойн байгалийн сэргэн ургалт**

Natural forest regeneration

Байгалийн замаар ой нөхөн ургах явц.

322 **Ойн байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих**

Assistance of natural regeneration

Модыг огтлохоос өмнө ба огтолсны дараа, мод огтлох үед, тэрчилэн мод огтлохтой холбоогүйгээр ойн байгалийн нөхөн ургалтыг амжилттай болгохын тулд хэрэгжүүлж буй нэн тааламжтай нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн ойн аж ахуйн арга хэмжээ.

323 **Ойн биологийн олон янз байдал**
Forest biodiversity

Ой, мод, ургамлын зүйл, генетик, экосистемийн олон хэлбэршил.

324 **Ойн биомасс**
Forest biomass

Модлог ургамлын газрын гадарга дээрх бүх биомасс гэж ихэвчлэн ойлгодог.

325 **Ойн бонитет**
Site index

Ойн ургах орчны чанар, өсөлт, хөгжилтийн нөхцөл, улмаар ойн бүтээмжийг илэрхийлсэн таксацын үзүүлэлт. Ойн бонитетийг моддын үндсэн ташингын дундаж өндөр, насаар тодорхойлж бонитетийн ангиар илэрхийлнэ.

326 **Ойн бус талбай**
Non forest land

Ойн сангийн бүрэлдэхүүнд ордог ойн бус эдэлбэр газар (хадлан, бэлчээр, уулын цагаан энгэр, ус - нуур, цөөрөм г.м.), тусгай зориулалтын талбай (зам, түймрийн шороон зурвас, халз зурвас г.м.), ашиглах боломжгүй талбай (намаг, элс, таг, царам, хад асга г.м.).

327 **Ойн бүлэг хэв шинж**
Group forest type

Ойн ангилалын үндсэн нэг нэгж бөгөөд зонхилох сөөг, өвслөг ургамал, хөвд, хагаар ялгардаг бүлэг хэв шинжийн ой.

- 328 **Ойн бүрхэвчийн зураг**
Forest cover map
Агаар сансрын мэдээнд тайлал хийж гаргасан ойн бүрхэвчийн зураг.
- 329 **Ойн бүс**
Forest zone [category]
Ойн аж ахуй, ой ашиглалтын зохих горимыг тогтоох үүднээс экологи, нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол, байршил, гүйцэтгэж байгаа үүргээр нь ой модыг ялгаж ангилсан бүлэг.
- 330 **Ойн дагалдах сэргэн ургалт**
Attendant reproduction
Мод огтлох явцад үүссэн ойн байгалийн нөхөн ургалт.
- 331 **Ойн дагалт нөөц***
Non-wood forest resources
Ойн сангийн газар ургадаг, жимс, жимсгэнэ, мөөг, самар, эмийн болон хүнс, тэжээл, техникийн ургамал, модны холтос, үйс, хусны шүүс, давирхай, ойн хөвд, хөвх зэрэг ойгоос авч ашиглаж байгаа аливаа баялаг.
- 332 **Ойн доройтол**
Forest degradation
Сөрөг нөлөөллийн улмаас ойн бүтэц, үйл ажиллагаанд гарсан өөрчлөлт, түүний улмаас ойн үйлчилгээ үзүүлэх болон бүтээгдэхүүнээр хангах чадвар буурна.
- 333 **Ойн доройтсон газар**
Degraded forest land

Мод бэлтгэл, ойн модон бус бүтээгдэхүүний зохисгүй ашиглалт, олон удаагийн давтан түймэр, мал бэлчээрлэлт, бусад сүйтгэгч хүчин зүйлс, газар ашиглалтын улмаас хөрс, ургамал эвдэрч, ойн нөхөн сэргэлт удаан хугацаанд саатаж, доройтолд орсон газар¹⁵.

334 **Ойн завсрын ашиглалт**
Periodic stand depletion

Завсрын ашиглалтын огтлолтын үед хэрэгжүүлж буй модлог бэлтгэл.

335 **Ойн зах, хаяа**
Border of forest

Ойгүй газартай хил залгаж байгаа ой модноос 100 м хүртэл өргөн хаяа.

336 **Ойн менежмент**
Forest management

Ойн үйлчилгээг тогтвортой байлгахын тулд урт хугацааны зорилт, төлөвлөсөн үйл ажиллагаанд тулгуурлан шинжлэх ухааны үндэслэлтэй арга хэмжээг явуулдаг ойн аж ахуйн нэг салбар.

337 **Ойн менежментийн нэгж талбай**
Forest management unit area

Урт хугацааны менежментийн төлөвлөгөөтэй уялдуулан тодорхой зорилтуудыг хэрэгжүүлж менежмент хийх зориулалттай ойн талбай.

338 **Ойн менежментийн төлөвлөгөө***
Forest management plan

Тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд чиглэсэн ойн аж ахуйн арга хэмжээний хүрээнд гүйцэтгэх ажлыг цогц байдлаар тодорхой үе шаттайгаар тусгаж төлөвлөсөн баримт бичиг.

- 339 **Ойн модон бус бүтээгдэхүүн**
Non timber forest products (NTFP's)
Ойд үүсэн бүрэлдэж буй модноос бусад аливаа бүтээгдэхүүн юм уу үйлчилгээ.
- 340 **Ойн мониторинг**
Forest monitoring
Ойг ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, ойн тогтвортой байдал, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, хадгалах арга хэмжээг үр ашигтай удирдан зохион байгуулах зорилгоор ойн төлөв байдал, хөдлөл зүйг ажиглаж, мэдээлэл цуглуулах, үнэлэх, цаашдын хандлагыг тодорхойлох тогтолцоо.
- 341 **Ойн мэдээллийн сан***
Forest databank
Ойн төлөв байдал, ойн сангийн эзлэх талбайн хэмжээ, нөөц, бүрэлдэхүүн, үнэлгээ, тэдгээрийн өөрчлөлт, ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ зэрэг үзүүлэлтийг багтаасан цогц мэдээлэл.
- 342 **Ойн нас**
Stand age
Ойг бүрэлдүүлж байгаа моддын дундаж нас.
- 343 **Ойн нөөц ашигласны төлбөр**
Payment for forest resources use

Тодорхой цаг хугацаанд ойн нөөцийг ашигласны төлбөр хийсэн баримт.

344 **Ойн нөөц, баялаг**

Forest resources

Ойн сангийн газарт байгаа мод болон модлог бус бүтээгдэхүүний нөөц хэмжээ.

Тайлбар: Ойн тухай Монгол улсын хуулинд зааснаар “ой санг талбай, ургаа модны эзлэхүүнээр илэрхийлснийг” ойн нөөц гэж үздэг.

345 **Ойн нөөцийн жилийн өсөлт**

Annual growth [forest crop]

Ойн моддын нас нэмэгдэхийн хэрээр ойн моддын нөөц сүүлийн нэг жилд өөрчлөгдсөн хэмжээ. Модны нөөцийн жилийн өсөлтийг (ΔM_1) дараах томъёогоор тодорхойлно. Үүнд:

$$\Delta M_1 = M_A - M_{A-1},$$

M_A - А настай ойн нөөц,

M_{A-1} - 1 жилийн өмнөх ойн моддын нөөц.

346 **Ойн нөхөн сэргэлт**

Rehabilitation of forest

Ой үүсгэгч модны сэргэн ургалтын явцад ойн бүх бүрэлдэхүүн хэсэг нөхөн сэргэх үйл явц.

347 **Ойн нөхөрлөл***

Forest local communities

Тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх ойг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх зорилгоор зохион байгуулж, үйл ажиллагаа явуулж буй иргэдийн сайн дурын байгууллага.

348 **Ойн нүүрстөрөгч**

Forest carbon

Газрын дээрх болон газрын доорх биомасс, үхсэн мод, хөвхөн давхарга, хөрсний нүүрстөрөгч гэсэн ойн экосистемийн нүүрстөрөгчийн таван нөөц санд хуримтлагдсан нүүрстөрөгчийн нийлбэр.

349 **Ойн нүүрстөрөгчийн нөөц**

Forest carbon stock

Тодорхой цаг хугацаанд ойн талбайд агуулагдаж байгаа нүүрстөрөгчийн тоон хэмжээ.

350 **Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх**

Enhancement of forest carbon stocks

Мод тарьж модны биомассын шинэ өсөлт бий болгон, нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх бодлого, арга хэмжээ бөгөөд REDD+ийн үндсэн таван үйл ажиллагааны нэг болно.

351 **Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг хадгалах Conservation of forest carbon stocks**

Ойн хомсдол ба доройтолын аюул занал учраагүй боловч нүүрстөрөгчийн нөөцийг хадгалж, хамгаалах талаар хэрэгжүүлдэг бодлого, арга хэмжээ бөгөөд REDD+ийн таван үндсэн үйл ажиллагааны нэг болно.

352 **Ойн нүцгэрсэн талбай [ойжих талбай]**

Barren area

Ойн аж ахуйн зөвшөөрөгдсөн хугацаанд (10 жил) ойн сэргэн ургаагүй хуучин мод бэлтгэсэн, шатсан болон бусад шалтгаанаар модгүй болсон их хэмжээний талбай.

353 **Ойн орломол төрөл**
Secondary forest type

Шилмүүст модны ургаж байсан газарт түр хугацаанд ургасан навчит ой ба ойн төрөл.

354 **Ойн өөрчлөлтийн зураг**
Forest change detection map

Өөр өөр цаг хугацааны мэдээг харьцуулж ойн бүрхэвчийн өөрчлөлтийг гаргасан сэдэвчилсэн зураг.

355 **Ойн сан [Монгол улсын ойн сан]***
State forest land [forest fund]

Монгол улсын нутаг дэвсгэр дээр ургадаг бүх төрлийн мод, заг, сөөг, таримал ойн талбай. Ойн сан нь ойн болон ойн бус талбайгаас бүрдэнэ.

356 **Ойн сангийн талбай**
Total area of forest land

Ойн сангийн бүрэлдэхүүнд ордог бүх ойн болон ойн бус талбай.

357 **Ойн сонирхогч [оролцогч] талууд**
Forest stakeholders

Тухайн ойгоос шууд ба шууд бус байдлаар хамааралтай хувь болон бүлэг хүн, сонирхлын бүлэг.

358 **Ойн сэргэн ургалт**
Forest regeneration

Ойн талбай дээр ой модны шинэ үе удам үүсэх.

359 **Ойн таксац**

Forest mensuration [cruise, cruising, forest estimation]

1. Ойн нөөцийг судлан тооцож, чанарын ба тоон үзүүлэлтийг тогтоох, үнэлэх техник үйл ажиллагаа.
2. Ойн нөөцийг тооцох, үнэлэх арга, техникийг судалдаг ойн шинжлэх ухааны салбар.

360 **Ойн талаарх бодлогын баримт бичиг**

Forest policy statement

Ойн бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд зорилго, тэргүүлэх чиглэл, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон баримт бичиг.

361 **Ойн талаарх бодлого**

Forest policy

Модны нөөц, ой хамгаалал, ашиглалт, менежменттэй уялдсан алс ирээдүйн шийдвэр гаргахын тулд тухайн улс орны нийгэм-эдийн засаг, байгаль орчны үндэсний бодлоготой зохицуулан төрийн байгууллагаас нийгмийн төлөө авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны зарчим, чиг хандлагын нийлбэр цогц.

362 **Ойн талбай**

Forest area

Ойн модоор бүрхэгдсэн болон бүрхэгдээгүй боловч урьд нь ой мод байсан, цаашид ой ургуулах зориулалт бүхий талбай.

363 **Ойн тасархайтал**
Forest fragmentation

Байгалийн хөндөгдөөгүй унаган ой олон хэсэг болж хуваагдахад хүргэдэг үйл явц. Энэ нь биологийн олон янз байдалд сөргөөр нөлөөлж, үлдсэн ойн эмзэг байдлыг нэмэгдүүлдэг.

364 **Ойн титмийн бүрхэц**
Canopy cover

Ойн талбайн модны титмээр бүрхэгдсэн гадаргын хувь хэмжээ.

365 **Ойн тогтворт байдал**
Stability of forest

Тэнцвэрт байдлыг алдагдуулах аливаа сөрөг хүчин зүйлсийн нөлөөллөөр үүссэн байгалийн тодорхой хэлбэлзэл, хөдлөл зүйн явцад ой мод өөрийн үүрэг ач холбогдол, гол шинж чанараа алдахгүй хадгалж байх чадвар.

366 **Ойн тогтвортой менежмент**
Sustainable forest management

Дэлхийн болон улс орон, орон нутгийн түвшинд одоо ба ирээдүйд эдийн засаг, экологи, нийгмийн хүрээнд ойн гүйцэтгэх үүрэг, биологийн төрөл зүйлүүд, бүтээмж, нөхөн сэргэлтийн чадамж, амьдрах чадварыг хадгалах замаар бусад экосистемд хор нөлөөгүйгээр ой мод болон ой бүхий газрыг ашиглах, зохицуулах үйл ажиллагаа юм.

367 **Ойн төлөв байдал**
State of forest

Байгалийн үзэгдэл, ашиглалтын объект болдогийн хувьд тодорхой цаг хугацаа ба орон зайд ойн гүйцэтгэж байгаа үүрэг ач холбогдол, гол шинж төлвийн илрэх байдал. Ойн төлөв байдлыг экологи, ойн аж ахуй, бусад олон цогц үзүүлэлтээр үнэлнэ.

368 **Ойн тухай хууль, тогтоомж**

Law and act on forest

Ойн нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт, менежмент, хэрэглээг зохицуулж байдаг, хууль тогтоох болон төрийн захиргааны холбогдох байгууллагаас баталсан хууль, тогтоомжийн нийлбэр цогц.

369 **Ойн түймрийн аюулгүйн дүрэм**

Fire safety rules

Тухайн нутгийн ойн сангийн талбайд оршин байгаа болон үйл ажиллагаа явуулж буй хувь хүн, бүх байгууллага зайлшгүй мэдэх шаардлагатай засгийн газрын баталсан журам.

370 **Ойн түймрийн баг**

Fire fighting crew

Ойн түймэр унтраах зориулалттай техник, хэрэгсэл, зохион байгуулалтыг урьдчилан хангасан бүлэг хүн.

371 **Ойн түймрийн стратеги**

Forest fire strategy

Ойг түймрээс хамгаалах хэтийн төлөвлөгөө.

372 **Ойн түймрийн тактик**

Forest fire tactics

Түймрийг дарж устгах үеийн үйл ажиллагааны дэ дараалал ба түймэр унтраах хүн хүч, багаж хэрэгслийг тараан байрлуулах үйл ажиллагаа.

373 **Ойн түймрийн үр дагавар**
Consequence of fire

Түймрийн нөхцөл, байдалтай уялдан ойн санд гарсан үзэгдэл.

374 **Ойн түймрийн эргүүл**
Fire chaser [patrol man]

Ой бүхий нутагт хийгдэх автомашин ба морин эргүүлээр тодорхой маршрут, тогтоосон цаг хугацаанд түймрийг илрүүлэхээр хийх явуулын ажиглалт.

375 **Ойн түймэр**
Forest fire

Ойн сангийн талбайд ургаж байгаа ургамлан нөмрөгт гал түймэр гарч, ойн талбай шатах үзэгдэл.

376 **Ойн түймэр гарах давтамж**
Fire occurrence

Түймрийн аюултай улиралд 100 мян/га ойн талбайд оногдох түймрийн дундаж тоо.

377 **Ойн ургамал бүлгэмдэл**
Forest plant community

Тухайн ойд ургаж байгаа модод, өсвөр мод, сөөг, хөрсний амьд нөмрөгийн нийлбэр цогц (ярианы хэлэнд ойн ургамал бүлгэмдлийг голдуу ой гэж хэлдэг).

378 **Ойн ургамалжилт**
Forest vegetation

Мод, түүнчлэн сөөг, сөөгөнцөр, өвслөг болон бусад (хаг, хөвд г.м.) ургамлаас бүрдсэн ургамалжилтын хэв шинж.

379 **Ойн ургах орчны нөхцөл**
Growing condition

Ой модны ургах орчныг тодорхойлогч ус, хөрс, уур амьсгалын хүчин зүйлсийн цогц бүрдэл.

380 **Ойн үндсэн ашиглалт**
Final cutting

Үндсэн ашиглалтын огтлолтын журмаар хэрэгжүүлж байгаа мод бэлтгэл.

381 **Ойн үндсэн хэв шинж**
Native forest type

Ургах орчны харьцангуй тогтвортой, тодорхой хэв шинжийн нөхцөлд байгалийн жамаар хамгийн сайн зохицож бүрэлдсэн ойн хэв шинж.

382 **Ойн үндэсний хөтөлбөр**
National forest programme (NFP)

Улс орны болон бүс нутгийн түвшинд ойн бодлого боловсруулж, төлөвлөж хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн өргөн хүрээний чиг хандлага, арга хэмжээг тусгасан ерөнхий төлөвлөгөө.

383 **Ойн үрийн сэргэн ургалт**
Regeneration by natural seeding

Модны үрнээс ойн залуу үе удам үүсэх ойн нөхөн ургалтын хэлбэр.

- 384 **Ойн хана**
Side [wall of stand] of stand
Мод бэлтгэсэн талбайтай хил залгаж, модны үр тархах эх үүсвэр, ойн аж ахуй-экологийн бусад үүрэг гүйцэтгэж байдаг ойн хана.
- 385 **Ойн хоёрдогч нөөц баялгийн ашиглалт**
Use of secondary forest resources
Техник, хүнс, тэжээл, эм, хамгаалалт, экологийн нөөц баялаг, ашиглалт.
- 386 **Ойн хомсдол**
Deforestation
Хүний шууд үйл ажиллагааны улмаас ойн талбай ойн бус талбай болж хувирах.
- 387 **Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах нэмэлт үйл ажиллагаа-REDD+ REDD plus (additional activities in reducing emissions from deforestation and forest degradation)**
Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах (REDD+)-аас гадна ойн тогтвортой менежмент, ойжуулалт, нүүрстөрөгчийн нөөцийг хадгалах зэрэг нэмж хэрэгжүүлдэг үйл ажиллагаа.
- 388 **Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах (REDD+) үндэсний стратеги (ОХДҮХХЯБҮС)**
National REDD+ strategy (NRS)

Энэ нь Канкуны хэлцээрийн дагуу улс орнуудад боловсруулах шаардлагатай REDD+ийн дөрвөн элементийн нэг юм. Холбогдох оролцогч талууд, нутгийн уугуул иргэд, орон нутгийнхны үр дүнтэй бүрэн оролцоог хангаж, ойн хомсдол, доройтлыг үүсгэгч хүчин зүйлс, газар өмчлөл, ойн засаглал, жэндэрийн асуудал болон аюулгүй байдлын талаар анхаарч ажиллахыг улс орнуудаас шаарддаг.

389 **Ойн хомсдолоос сэргийлэх**

Avoided deforestation

Бодлого, санхүүжилт, үйл ажиллагаа, зорилгод өөрчлөлт хийх зэргээр холбогдох арга хэмжээ авч ойн хомсдолоос сэргийлэхийг хэлнэ.

390 **Ойн хосолмол сэргэн ургалт**

Combination regeneration

Нэг талбай дээр байгалийн ба зохиомол (тарих) нөхөн ургалт нэг зэрэг болох үйл ажиллагаа.

391 **Ойн хөнөөлт шавж**

Forest pest and insects

Амьд модны янз бүрийн хэсгээр хооллож, ургаа ой модны амьдралд физиологи, техникийн хор хөнөөл учруулдаг амьтад.

392 **Ойн хүлэмжийн хийн ялгарлын суурь түвшин/ойн суурь түвшин**

Forest reference emission levels/forest reference levels

Ойн нөөцийг сайжруулах, хадгалж хамгаалах арга хэмжээний үр ашгийг үнэлэхэд ашигладаг, тухайн улс орны ойн нөөцийн хэмжээ, төлөв байдлыг тодорхойлдог хяналтын суурь үзүүлэлт.

393 **Ойн хүнсний нөөц баялгийн ашиглалт**
Use of forest food resources

Шууд ба аж ахуйн бусад арга хэмжээг зохион байгуулах замаар ойн хүнсний бүтээгдэхүүнийг цуглуулах ба бэлтгэх.

394 **Ойн хэв шинж**
Forest type

Ойн моддын төрлийн бүрэлдэхүүн, доод ташинга, хөрсөн бүрхүүлийн ургамалжилт, амьтны аймаг, ой-ургамалжилтын нөхцөлийн тодорхой хэв шинжээр тодорхойлогддог ойн аж ахуйн ангиллын төрөл⁷.

Экологийн нэг ижил нөхцөлд ургаж байгаа, олон жилийн турш харьцангуй тогтвортой байдаг тодорхой ургамлын зүйлийн бүрэлдэхүүнтэй, нэг ижил бүтэцтэй байгалийн мод, ургамлын бүлгэмдэл¹⁴.

395 **Ойн хэв шинжийн судлал**
Forest typology [forest type science]

Ойн хэв шинжийн тухай сургаал юм. Ойн хэв шинжийн ангилал ба ойн аж ахуйн байгаль-түүхийн үндэс болох ой ургамалжилтын нөхцөлийн хэв шинжийг ялгах, оношлох асуудлыг боловсруулдаг ой судлалын үндсэн хэсэг.

396 **Ойн цоорхой**
Gap

Модгүй боловч ойн ургамалжилтын шинж төрх бүхий бага хэмжээний ойн талбай.

- 397 **Ойн чөлөө**
Forest meadow [glade]
Ойн дунд байрласан өвслөг ургамалтай ойн бус талбай.
- 398 **Ойн шавж**
Forest insects
Ойд амьдардаг бүх шавж.
- 399 **Ойн шатамхай байдал [зэрэг]**
Fire category
Хамгаалагдсан нутаг дээр хуанлийн тодорхой жилд гарсан ойн түймэр, шатсан талбайг тухайн нутаг дэвсгэрийн бүх ойн талбайтай харьцуулан хувиар илэрхийлсэн үзүүлэлт.
- 400 **Ойн шатах материал**
Forest fuel [combustible material]
Шатамхай шинж чанартай ойн ургамал тэдгээрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүд (өвслөг ба сөөг ургамал, ойн хөвх, хөрсний хүлэрлэг давхраа, модны иш, холтос, үндэс, нарийн мөчир, шилмүүс, навч зэрэг)
- 401 **Ойн шатсан талбай**
Burnt – over forest [burned-out, fire-damaged forest]
Ургаа модод бүрэн үхсэн ойн шатсан талбай.
- 402 **Ойн шилжилтийн муруй**
Forest transition curve

Ойн шилжилт нь ой мод ойн бус эдэлбэр газар болж хувирах, цаг хугацааны явцад зарим хэсэг нь буцаад ой мод болох зэрэг голдуу улсын хэмжээнд гарч байгаа газар ашиглалтын өөрчлөлтийг тайлбарлах онолд хамаарна. Улс орны ойн бүрхэвчийн орон зай, цаг хугацааны өөрчлөлтийг ойн шилжилтийн муруйгаар илэрхийлдэг. Ойн шилжилтийг үүсгэж байгаа хүчин зүйлүүдэд эдийн засаг, технологи, хүн ам зүйн чиг хандлага болон тухайн улс орны улс төр, нийгмийн нөхцөлийн өөрчлөлтүүд орно.

403 **Ойн экологи-эдийн засгийн үнэлгээ***

Forest ecological and economic value

Ойн нөөцийн хэмжээ, чанар, хэрэглээний экологи-эдийн засгийн үр өгөөжийг мөнгөн хэлбэрээр илэрхийлсэн үнэлгээ.

404 **Ойрхог байдал**

Percentage of forest land

Нутаг дэвсгэрийн ойжсон байдлын зэрэг хэмжээ. Ой модоор бүрхмэл талбайг нийт талбайд харьцуулж тодорхойлон хувиар илэрхийлнэ.

405 **Ойрын нил улаан туяаны муж**

Near infrared

0,7-1,5 мкм урттай цахилгаан соронзон долгион.

406 **Ойт хээр**

Forest-steppe

Байгалийн ой мод хээртэй хил залгадаг бүс.

407 **Ойт царам**

Forest-tundra

Дэлхийн бөмбөрцгийн хойт хагасын субарктикийн бүслүүрийн ойн ба цармын хоорон дахь шилжилтийн байгалийн бүс.

408 **Олон сувгийн мэдээ**
Multispectral data

Цахилгаан соронзон долгионы өөр өөр мужид авсан тоон мэдээ.

409 **Олон талт үр ашиг**
Multiple benefits

Хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах үйл ажиллагаанаас урган гарах шууд ба дам үр ашиг. Энэ нь уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулсан нэмэлт үр ашиг болно.

410 **Олон улсын зөвлөгөө, дүн шинжилгээ**
International consultation and analysis

Хоёр жил тутмын тайланд техникийн экспертүүдийн багаар техникийн дүн шинжилгээ хийлгэж, үр дүнг талуудад тайлагнан, мэдээллийг хуваалцах талаар НҮБ/УАӨСК-ийн нарийн бичгийн дарга нарын газраас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаа.

411 **Олшруулах мод тарилт**
Enrichment planting

Ихэвчлэн доройтсон ойд одоо байгаа модны нягтралыг нэмэгдүүлэх эсвэл модны төрөл зүйлийн тоог өсгөхийн тулд мод тарих үйл явц.

412 **Онгон ой**
Virgin forest

Аж ахуйн болон хүний үйл ажиллагаанд өртөөгүй, ой үүсгэгч модлог үүлдэр олон үе удмын турш зөвхөн байгалийн үйл явцын нөлөөн дор оршиж, өөрчлөгдөж байдаг уугуул нутгийн байгалийн ой мод. Хүний нөлөө тун бага, зарим модыг огтолсон байж болно.

413 **Оптик муж**
Optical range

Цахилгаан соронзон долгионы 0,3 мкм -15 мкм хоорондын зурвас муж.

414 **Орлож ургасан ой**
Secondary forest

Үндсэн ой мод нь гэмтэж, сүйдсэний дараа орлож ургасан, үүсэн бүрэлдэх эцсийн шатанд (климакс ой) бүрэн гүйцэд хүрээгүй ой. Гадаад сөрөг хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр шилмүүс ой нь ихэвчлэн орлож ургасан навчит ой модоор солигддог.

415 **Оройн түймэр**
Crown fire

Ойн ургамлан бүлгэмдлийн бүх ташинга шатаж, модны титмээр гал дамждаг түймэр.

416 **Оролцогч тал**
Stakeholder

Төсөлд оролцож байгаа, оролцох албан ёсны эрхтэй, сонирхолтой, эсвэл эрх ашиг нь хөндөгдөж болох хувь болон бүлэг хүн, байгууллага.

417 **Орон зайн бага шийдтэй зураг**
Low resolution image

Орон зайн шийд 1км-ээс бага зураг.

418 **Орон зайн дунд шийдтэй зураг**
Medium resolution image

Орон зайн шийд 10м – 60м хүртэлх зураг.

419 **Орон зайн дүн шинжилгээ**
Spatial analysis

Агаар, сансрын мэдээнд тайлал хийж бусад вектор мэдээтэй давхцуулан дүн шинжилгээ хийх арга.

420 **Орон зайн загвар**
Spatial model

Олон талт мэдээнд дүн шинжилгээ хийж гаргасан бүтээгдэхүүн.

421 **Орон зайн мэдээ**
Spatial data

Аливаа объектийн гадарга дээрх байршлын тухай тодорхой координатын системд оруулсан мэдээ.

422 **Орон зайн өндөр шийдтэй зураг**
High resolution image

Орон зайн шийд 0,60м-5м хүртэлх зураг.

423 **Орон нутгийн түвшин**
Subnational

REDD+ хөтөлбөрийг улсын нийт нутаг дэвсгэрээс бага хэмжээний нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлэх.

424 **Орон зайн шийд**
Spatial resolution

Сансрын зургийн ялгах чадвар.

Ө

- 425 **Өвлийн мөчрийн тайрдас**
Winter stem cutting
Өвлийн тайван байдал дахь үеийн ургамлын модожсон мөчрөөс бэлтгэсэн тайрдас.
- 426 **Өгөгдлийн (анхны) тухай мэдээ**
Metadata
Тухайн өгөгдлийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл.
- 427 **Өгөгдөл**
Data
Аливаа хэмжилт болон судалгааны анхдагч баримт мэдээ.
- 428 **Өмчийн эрх ба өмчийн эрх эзэмшигч Property rights and property rights holders**
“Өмчийн эрх”-ийг газар, нутаг дэвсгэр, нөөцийг эзэмших, ашиглах, хүртэх, зохион байгуулах хууль ёсны болон хэвшсэн эрх хэмээн тодорхойлдог бөгөөд “Өмчийн эрхийн эзэмшигч/өмчлөгч нар” нь тэдгээр өмчийн эрхийг дангаар болон хамтдаа эдэлнэ.
- 429 **Өндөг (шавж)**
Eggs
Шавжийн хөгжлийн эхний шат.
- 430 **Өндөр ба давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга**
Free thinning

Залуу ойд ургаж байгаа өндөр ба давжаа модыг зэрэг сийрүүлж, модны байршил, шигүүг тохируулдаг арчилгааны огтлолтын арга.

431 **Өндөр модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга**

Crown thinning [high thinning]

Моддын ташингын дээд хэсэгт байгаа сайн чанарын үндсэн модны өсөлтийг сайжруулах зорилгоор өндөр ургасан навчит болон зарим том хэмжээний үндсэн шилмүүст модыг сийрүүлж авдаг арчилгааны огтлолтын арга. Энэ аргыг голдуу холимог ойд хэрэглэнэ.

432 **Өндрийн тоон загвар**
Digital elevation model

3 хэмжээст огторгуйд дүрс байгуулах загвар.

433 **Өргөн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт**
Clear cutting with artificial regeneration

Их хэмжээтэй мод бэлтгэх талбайд хийдэг хавтгайруулсан огтлолт. Мод бэлтгэх талбайн өргөн нь 500 (1000) м хүрнэ.

434 **Өсвөр мод**
Understory trees [young growth, undershrub, undergrowth, regrowth]

Эх ой моддыг халж, ойн модны 1-р ташингад орох чадвартай ой доторх ба мод огтолсон талбай дээрх модлог ургамлын залуу үе удам.

435 **Өсөлт**
Increment

Ой, модны нас ахихын хэрээр түүний хэлбэр хэмжээ (өндөр, диаметр, хөндлөн огтлолын талбай, эзлэхүүн г.м.) нэмэгдэх үзэгдэл.

П

436 **Панхроматик зураг**
Panchromatic image

Үзэгдэх гэрлийн болон ойрын хил улаан туяаны мужийн зарим хэсгийг оролцуулан авсан хар цагаан зураг.

437 **Пиксел**
Pixel

Сансрын зургийн нарийвчлалыг илэрхийлэх нэгж.

438 **Плотер**
Plotter

Зургийг том форматаар хэвлэх төхөөрөмж.

439 **Популяцийн олшролын үе шат (шавж)**
Phases of population increase

Шавжны популяцийн тоо, чанарын үндсэн үзүүлэлтээр тодорхойлогдсон хугацаа.

440 **Популяцийн олшролын хөдлөл зүй (шавж)**
Population dynamics

Шавжны популяцийн олшролын үргэлжлэх хугацаа, хөдлөл зүй.

441 **Проекц буюу тусгаг**
Projection

Газар дээрх объектийн байршлыг заасан утга.

P

- 442 **Радар**
Radar
Хиймэл дагуулаас цацруулсан долгионыг гадаргаас буцаж сарнихад бүртгэдэг төхөөрөмж.
- 443 **Радарын долгион**
Radar wave
Радарын тандан судалгаанд ашигладаг 0,75см-1м урттай долгион.
- 444 **Радиометрийн засал**
Radiometric correction
Сансрын мэдээний тодролын өөрчлөлтийг засах арга.
- 445 **REDD+ үйл ажиллагаа**
REDD+ activity
REDD+д хүлээн зөвшөөрөгдсөн REDD+ийн таван үйл ажиллагаа хамрагдана. Үүнд: ойн хомсдолоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах, ойн доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах, ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг хамгаалах, ойн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлэх, ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх.

C

- 446 **Саад бэрхшээл**
Barrier

REDD+ийн хувьд саад бэрхшээл гэдэг нь REDD+ үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд тохиолдож болзошгүй урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай ямар нэг зүйл. Энэ нь бодлого болон мэдлэг хийгээд нөөцийн хомсдол байж болно.

447 **Сааруулах (уур амьсгалын өөрчлөлт)**
Mitigation (climate change)

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн хүрээнд хүний үйл ажиллагааны улмаас агаар мандалд цацагдсан хүлэмжийн хийн хэмжээг бууруулахад чиглэсэн аливаа нэг үйл ажиллагаа.

448 **Сайн дурын үйл ажиллагаа**
Voluntary action

Албан бус хөтөлбөр, бие даасан үүрэг мэдэгдэл.

449 **Сайн чанартай мод**
Desirable trees

Чанарын үзүүлэлт, төлөв байдлаараа аж ахуйн зорилгод хамгийн сайн тохирсон, голдуу үндсэн үүлдрийн мод.

450 **Салхинд унах (мод)**
Blowdown

Мод салхинд үндсээрээ ховхорч унах.

451 **Салхинд хугарах (мод)**
Windthrow

Салхинд модны иш, орой хугарах.

452 **Сансрын зураг**
Satellite image

Хиймэл дагуулаас авсан дүрс зураг.

453 **Сансрын зураг боловсруулалт**

Image processing

Агаар, сансрын янз бүрийн түвшингээс авсан дүрс зургийн гажилт, тодролыг сайжруулан засах арга.

454 **Сансрын зургийн ангилал**

Image classification

Аливаа биет, юмс, үзэгдлийг ямарваа нэгэн ижил төстэй шинж тэмдгээр нь ялгах арга.

455 **Сансрын зургийн тайлал**

Image interpretation

Агаар сансрын мэдээнд гар тайлал, автомат тайлал хийж сэдэвчилсэн мэдээг гарган авах арга.

456 **Сенсор**

Sensor

Хиймэл дагуул дээр суурилуулсан долгионыг бүртгэж хэмждэг төхөөрөмж.

457 **Сийрүүлэх огтлолт**

Thinning [improvement cutting]

Ойн үндсэн үүлдрийн модны шигүүрлийг зохицуулж, өсөлтийг сайжруулахын тулд насны III ангийн залуу ойд хийдэг арчилгааны огтлолт. Энэ огтлолтоор хэлбэр муутай, согогтой модыг голчлон огтлоно.

458 **Сийрэг шоо метр**

Stocked content [stocked volume]

Нэг шоометр орон зайд хураасан модлогийн хэмжээ. Сийрэг шоо метрийг түлээний модонд хэрэглэнэ. Хураасан түлээний өргөн, урт өндрийг үржүүлж сийрэг шоо метрийг тодорхойлно.

459 **Сонгомол идэшт (шавж)**

Oligophagous

Цөөн төрөл зүйлээр сонгон хооллодог шавж.

460 **Сортимент**

Assortment [length, log, section, shortwood]

Стандарт, техникийн нөхцөлд нийцэж байгаа, тусгай зориулалтын боловсруулсан ба боловсруулаагүй модон материал.

461 **Сөөг**

Shrub

Гол ишгүй, ихэвчлэн хөрсний гадарга орчмоос эхлэн мөчирлөсөн, их өндөр ургадаггүй олон наст модлог ургамал. Сөөг нь голдуу 0.6-6.0 м өндөр ургана.

462 **Сөөгний түймэр**

Bush fire

Сөөгөн ширэнгийг хамран шатах ургамлын түймэр.

463 **Сөөгөн ташинга**

Shrub layer

Ой дотор ургаж байгаа ташинга үүсгэсэн бүх төрлийн сөөг, түүнчлэн тухайн ургах орчны нөхцөлд ойн моддын бүрэлдэхүүнд орж, ой үүсгэх чадваргүй давжаа ургасан зарим мод.

- 464 **Сөөгөнцөр**
Undershrub [lowshrub]
Голдуу их мөчирлөсөн, хэдэн жил болоод хатаж унадаг модожсон иштэй намхан ургамал. Сөөгөнцөр нь 0.6-0.8 м хүрдэг.
- 465 **Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээ (дээр дурдсан Канкуны сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээг үз)**
Safeguards (see also Cancun safeguards above)
Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээ гэдэг нь байгаль орчин, нийгэм болон бусад зүйлд хор хөнөөл / хохирол/ учруулахгүй байх зорилгоор авч хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа юм.
- 466 **Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх мэдээллийн систем (CHCMC)**
Safeguards information system (SIS)
CHCMC нь улс орнууд REDD+ийг хэрэгжүүлэх бүх хугацаанд сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх долоон зарчмыг хэрхэн үзэж, биелүүлж байгаа тухай мэдээллээр хангадаг тогтолцоо юм.
- 467 **Спектрийн ойлт**
Spectral reflectance
Байгаль дээрх юмс, үзэгдлээс ойсон цахилгаан соронзон долгион.
- 468 **Спектрийн шийд**
Spectral resolution
Сансрын мэдээг бүртгэсэн сувгийн тоо.

469 **СПОТ-ын мэдээ**
SPOT data

Францын Сансрын үндэсний төв, Бельги, Шведтэй хамтран бүтээж 1986 онд хөөргөсөн СПОТ дагуулын мэдээ. Орон зайн шийд 2,5м, 5м, 10м.

470 **Суваг**
Band

Цахилгаан соронзон долгионы муж.

471 **Суурь үзүүлэлтийн хувилбар**
Baseline scenario

REDD+ийн хувьд REDD+ үйл ажиллагаа хэрэгжүүлээгүй үед ирээдүйд хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгарлын байж болох хувилбарууд.

472 **Сүүдэрсэг шилмүүст ой**
Dark coniferous forest

Гацуур, жодоо, хуш зэрэг сүүдэрт тэсвэртэй шилмүүст модлог үүлдэр зонхилсон ой мод.

473 **Сэдэвчилсэн зураг**
Thematic map

Байгалийн нөөц баялаг, биет юмс, үзэгдэл, объектын гадарга дээрх байршлыг харуулсан зураг.

Т

474 **Таарамжгүй мод**
Undesirable trees

Сайн чанартай болон туслах модны өсөлт, чанарт сөрөг нөлөөлдэг, тухайн экологийн нөхцөл, эдийн засгийн зорилгод таарч нийцэхгүй мод.

- 475 **Тайрдас**
Branch cutting [shoot cutting]
Ургал эрхтнээр ургуулах зорилготой нэг-хоёр настай ургамлын хэсэг эрхтэн.
- 476 **Тайрдасны суулгац**
Cutting nurseling [cutting transplant]
Тайрдаснаас ургуулсан суулгац.
- 477 **Тайрдасны суулгац бойжуулах талбай**
Trial area of cutting transplant of nursery
Мод үржүүлгийн газрын талбайн тайрдасны суулгацыг ургуулахад зориулан тусгаарласан хэсэг.
- 478 **Талууд**
Party
НҮБ-ын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ хүлээн зөвшөөрч, гэрээ хүчин төгөлдөр болсон улс орнууд эсвэл бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны байгууллага (жишээ нь Европын холбоо).
- 479 **Талуудын Бага Хурал (ТБХ)**
Conference of the Parties (COP)
НҮБ-ын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх суурь конвенцид гарын үсэг зурсан улс орнуудын байнга хийдэг хурал.
- 480 **Тандан судалгааны хэрэглээ**
Remote sensing applications

Байгаль орчны төлөв байдал, байгалийн нөөц баялгийг судлах, уур амьсгалын өөрчлөлт, цаг агаарын мэдээ гаргах болон байгалийн бусад үзэгдлийг урьдчилан тогтооход ашиглана.

481 **Таримал ой**

Artificial [homogeneous, man-made] stands; [forest cultures, forest plantation]

Нутгийн болон нутгийн биш төрөл зүйлийн модны тарьц ба үр тарьж ургуулсан, мөн согдуулаар (өмнө нь тарьсан модны хожуул, үндэсний дагавар ба унтмал нахиа) ургаж үүссэн бөгөөд нэг, хоёр ба хэд хэдэн төрөл зүйлийн ижил насны мод адил зайд ургасан таримал ой¹⁴.

482 **Таримал ой буй болгох арга**

Method of forest planting

Гараар юм уу эсвэл механик хэрэгслээр ойжуулалтын ажил гүйцэтгэх цогц арга.

483 **Таримал ой буй болгох төсөл**

Project of forest culture

Тодорхой талбай дээр таримал ой буй болгох технологи ба ой-ургах орчны нөхцөлийн тодорхойлолтыг агуулсан баримт бичиг.

484 **Таримал ойг ойгоор бүрхэгдсэн талбайд**

шилжүүлэх

Inclusion of forest plantation in covered forest area

Өсөлт, төлөв байдлаар тоо, чанарын тодорхой үзүүлэлтүүдэд хүрсэн таримал мод, сөөгийн талбайг ойгоор бүрхэгдсэн талбайд оруулах.

- 485 **Таримал ойг хүлээн авах техник арга ажиллагаа**
Technical procedure of forest culture
Тарьц, үрээр ойжуулсан ажлын чанар, бодит хэмжээ ба таримал ой буй болгох төсөл төлөвлөгөөтэй тэдгээрийг хэрхэн нийцэж буйг тогтоох арга ажиллагаа.
- 486 **Таримал ойн амьдралт**
Conservation of forest plantation
Амьдрах чадвартай таримал ойн талбайг тодорхой хугацааны турш тарьсан нийт таримал ойн талбайд харьцуулан хувиар илэрхийлсэн үзүүлэлт.
Тайлбар. Ойгоор бүрхэгдсэн талбайд шилжүүлэх үед 25 хувиас дээш амьдралттай, цаашдаа ойн өсөлтийн явцын хүснэгт, стандартын норм-техникийн баримт бичгийн шаардлагад нийцэх бололцоотой таримал ойг амьдрах чадвартай ойд тооцно.
- 487 **Таримал ойн арчилгааны агротехник**
Agrotechnical tending of forest culture
Хөрсийг сийрүүлэх, хог ургамлыг устгах, хөвх ба навчин хучаасыг зайлуулах, бордох замаар тарималжуулж буй мод, сөөгний өсөлт ба амьдралтыг сайжруулахад чиглэсэн иж бүрэн арга ажиллагаа.
- 488 **Таримал ойн бүртгэл-тооллого**
Inventory of forest culture
Газар дээр нь судлах замаар таримал ойн ургаж байгаа эсэх, тэдгээрийн талбай, төлөв байдал, талбайг тодорхойлох.
- 489 **Таримал ойн нас**
Age of forest plantation

Таримал ой модыг буй болгосон цаг хугацаанаас хойш улиран өнгөрсөн жилийн тоо.

490 **Таримал ойн шигүүрэл**

Density of forest culture

Таримал мод, сөөгний нэгж талбай дахь тоо.

491 **Тармаг ой**

Open [sparsely, understocked] stand [light forest]

Сийрэг модтой, 0.3-аас доош өтгөрөлтэй ойн талбай.

492 **Тархалтын голомт (шавж)**

Distribution area

Шавжийн тархалтын голомт.

493 **Тарьсан мод нутагших чадамж**

Capacity for survival [survival rate] of forest culture

Тарьсны дараа ургаж байгаа мод, сөөгний тоог анх тарьсан юм уу хүлээн авах актын дагуу тарих ёстой мод, сөөгний нийт тоонд харьцуулан хувиар илэрхийлсэн үзүүлэлт.

494 **Техникийн ургамал**

Industrial plants [industrial crops]

Үйлдвэрлэлийн түүхий эд өгдөг байгалийн ба таримал ургамал.

495 **Техникийн хортон шавж**

Wood borers

Модны хэрэглээний чанарыг алдагдуулдаг шавж.

496 **Технологи дамжуулах**

Technology transfer

Янз бүрийн оролцогч талуудын дунд уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулах, дасан зохицоход зориулсан ноу-хау, туршлага, тоног төхөөрөмжийг хамарсан өргөн хүрээний олон талт үйл ажиллагаа.

497 **Титмийн бүрхэц**

Crown cover

Ойн талбайн модны титмээр бүрхэгдсэн гадаргын хувь хэмжээ. Үүнийг бас ойн титмийн бүрхэц буюу модны бүрхэц гэж нэрлэдэг.

498 **Титэм**

Crown (tree) [leafage]

Олон мөчрөөс бүрэлдсэн модны дээд хэсэг. Титэмд навч, шилмүүс, цэцэг, үр жимс үүснэ.

499 **Титэм нийлсэн ой мод (ой)**

Closed forest

Янз бүрийн ташинга болон ойн титэм дор ургаж байгаа мод нь газрын ихээхэн (40 % -иас дээш) хувийг бүрхсэн, үргэлжилсэн, шигүү өвслөг нөмрөггүй ургамалжилтын хэвшил. Дотор нь менежменттэй ба менежментгүй ой, үндсэн ой, сэргэн ургалтын дэвшилт төлөвд байгаа ой, нэг ба хэд хэдэн удаа огтолсон ч ойн үндсэн шинжээ хадгалж үлдсэн болон бүтэц бүрэлдэхүүн нь өөрчлөгдсөн ой гэх мэт ангилдаг.

500 **Тогтвортой хөгжил**

Sustainable development

Тогтвортой хөгжил гэдэг нь ирээдүй үеийнхнийхээ хэрэгцээгээ хангах чадвар боломжийг нь боогдуулахгүйгээр өнөө үеийнхний хэрэгцээ шаардлагыг хангахад чиглэсэн хөгжил (Брундтландын комисс).

501 **Тогтмол байдал (хүлэмжийн хийн бууралт)**
Permanence (emissions reductions)

Тогтмол байдал гэдэг нь хүлэмжийн хийн бууралтыг тогтмол байлгахад зориулан авч буй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах арга хэмжээ болон ирээдүйд ялгарч болох нүүрстөрөгчийг шингээх боломжийг баталгаатай болгоход тавигдах шаардлага.

502 **Тогтонги түймэр**
Steady fire [stable fire]

Түймрийн галын хөвөө 0,5 м/мин ба түүнээс бага дундаж хурдтай тархаж байгаа түймэр.

503 **Тодорхойгүй байдал**
Uncertainty

Үнэлгээ, утга нь мэдэгдэхгүй байх түвшингийн илэрхийлэл.

504 **Тодорхойгүй түймэр**
Being investigated fire

Байрлал, шинж байдал нь тодорхой биш түймэр.

505 **Тоймчилсон судалгаа (шавж)**
Reconnaissance surveillance

Суурь судалгаанд үндэслэсэн шавжны тархалт, хөнөөлийн голомтын талбайг тогтоох, тэмцлийн арга хэмжээг тодорхойлох судалгааны арга.

506 **Тооны өсөлтийн үе (шавж)**

Prodrome phase

Шавжийн олшролын үе.

507 **Тохируулах огтлолт**

Cleaning [liberation cut]

Ойн үндсэн үүлдрийн модны шигүүрлийг зохицуулж, өсөлтийг сайжруулахын тулд насны II ангийн залуу ойд хийдэг арчилгааны огтлолт. Үндсэн үүлдрийн модны өсөлтөд саад болж байгаа навчит мод төдийгүй өсөлтөөр муу болон шигүү ургасан бүлэг модны дотор бусаддаа саад болж байгаа үндсэн үүлдрийн зарим модыг огтолно.

508 **Төрийн бус байгууллага**

Non-governmental organizations (NGOs)

Төрийн бус байгууллага (ТББ) гэдэг нь төрийн байгууллагаас бусад ашгийн бус байгууллага.

509 **Тусгай хамгаалалттай газар**

Protected area

Биологийн олон янз байдал, байгаль, түүнтэй холбоотой соёлын нөөцийг хамгаалах, хадгалах, хууль эрхзүй болон бусад үр дүнтэй аргаар менежмент хийдэг тусгай зорилго бүхий хуурай газар, далай тэнгисийн нутаг дэвсгэр.

510 **Туслах мод**

Subsidiary trees

Сайн чанартай модны өсөлт, чанарыг сайжруулж, ус-хөрс хамгаалах, хөрс сайжруулах болон экологийн бусад үүрэг гүйцэтгэдэг, ойн бүрэн бүтэн, тогтвортой байдлыг хадгалах ач холбогдолтой мод.

511 **Тууш мод**

Tree length

Ёзоороос орой хүртэл мөчир, гишүүг цэвэрлэсэн, унагасан модны иш.

512 **Тухайн үеийн өсөлт**

Current annual increment

Сүүлийн нэг жил юм уу эсвэл тухайлж авсан хэд хэдэн жил ба ой модны насны бүх хугацаанд гарсан бодит өсөлт.

513 **Тухайн үеийн түймрийн аюул**

Short term fire danger [current fire danger]

Тухайн цаг үеийн хувьд тодохойлогдох цаг уурын нөхцөлийг тусгасан түймрийн аюулын төлөв байдал.

514 **Түймрийг бүрэн унтраах**

Moopping up

Түймэр гарсан талбай дээрх уугисан гал, шаталтын голомтыг дарж, түймрийг бүрэн гүйцээж унтраах үе шат.

515 **Түймрийг бүслэх**

To corral a fire

Нэгж хугацаанд түймрийн бүх захыг хүрээлж унтраах тактик.

- 516 **Түймрийг илрүүлэх**
Fire detection[discovery]
Гарсан түймрийг илрүүлэх, тухайн түймрийн байрлал, голомтыг олж тогтоох үйл ажиллагаа.
- 517 **Түймрийг илрүүлэх үе**
Fire detection time [discovery time]
Түймэр гарч эхэлсэнээс хойш түүнийг илрүүлэх хүргэлх цаг, хугацаа.
- 518 **Түймрийг хязгаарлан тогтоох**
Fire localization
Түймэр тархахыг зогсооход чиглэсэн түймэр унтраах үе шат.
- 519 **Түймрийн ажиглалтын байр**
Fire lookout point
Түймрийг илрүүлэх зорилгоор хамгаалсан нутаг, дэвсгэрийг системтэйгээр харж болох газар дээр байгуулсан ажиглалтын байр.
- 520 **Түймрийн ажиглалтын цамхаг**
Fire lookout tower
Түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлэх, гарсан даруйд шуурхай илрүүлэх, ажиглахаар тоноглон ажиглалтын цамхаг.
- 521 **Түймрийн ар тал**
Rear of fire
Түймрийн фронтын эсрэг талын галын хөвөө, тактикийн хэсэг.

- 522 **Түймрийн аюул**
Fire danger
Түймэр гарах магадлалаар илэрхийлэгдсэн түймэр үүсэх аюул, занал.
- 523 **Түймрийн аюултай улирал**
Fire season
Олон жилийн ажиглалтын явцад тухайн нутаг, дэвсгэр дээр ургамалжилтын түймэр гарах магадлалтай улирал.
- 524 **Түймрийн аюулыг тодорхойлох**
Fire-danger measurement
Түймрийн аюулын хэмжээ, шинж чанарыг олдог хэмжилт ба тооцоололтын нэгдмэл үйл ажиллагаа.
- 525 **Түймрийн аюулыг хэмжигч**
Danger meter [burning-index meter]
Түймрийн аюулыг хэмжих зориулалттай багаж.
- 526 **Түймрийн аюулын анги**
Fire danger class
Түймрийн аюулыг тоон үнэлгээгээр илэрхийлсэн, түймрийн аливаа аюулын зэргийн хэсэг.
- 527 **Түймрийн аюулын урьдчилсан мэдээ**
Fire-danger forecasting [fire hazard forecast]
Цаг агаарын хүлээгдэж байгаа өөрчлөлтийг илэрхийлсэн цаг уурын үзүүлэлтээр гаргасан түймрийн аюулын урьдчилсан мэдээ.
- 528 **Түймрийн аюулын хэмнүүр**
Burning index [fire hazard index]

Цаг агаарын нөхцөлөөр түймрийн аюулын харьцангуй төлөв байдлыг илэрхийлсэн хэмжээгүй үзүүлэлт.

529 **Түймрийн багаж төхөөрөмж**
Fire equipment

Ойн санг түймрээс хамгаалахад хэрэглэдэг техник, багаж төхөөрөмж.

530 **Түймрийн байршлыг тодорхойлох**
Detection of fire

Түймэр гарсан газрыг баримжаалж гаргах буюу координатыг зураг дээр тогтоож, түймрийн байрлалыг тодорхойлох үйл ажиллагаа.

531 **Түймрийн галын хөвөө**
Fire edge [fire line, fire margin]

Түймрийн үед үндсэн шатамхай материал шатаж, дээд хэмжээгээр дулаан ялгарч, тасралтгүй тэлж байгаа галын зурвас.

532 **Түймрийн давтамжийн зураг**
Fire occurrence map

Олон жилийн хугацаанд гарсан түймрийн байршлыг тэмдэглэсэн газрын зураг.

533 **Түймрийн дараах унанги**
Fire slash [debris]

Түймрийн нөлөөгөөр хугарч, булгарч унасан модод.

534 **Түймрийн зориулалттай хүрз**
Shovel [spade]

Сул ба дунд эрчимтэй гадаргуугийн түймрийн галын дөл рүү шороо цацах, нарийн зурвас гаргах зэрэгт хэрэглэх түймрийн гар багаж.

535 **Түймрийн манаач, сахиул**

Fire spotter [towerman, fire guard, observer]

Ойн санд түймрийг илрүүлэх, унтраахаар ажиллаж байгаа ой хамгааллын улирлын ажилчин.

536 **Түймрийн масс**

Mass fire

Нэг зэрэг олон гал дүрэлзсэн түймэр. Энэхүү түймэр нь их энерги гаргадаг.

537 **Түймрийн менежмент**

Fire management

Ойн үнэ цэнт шатамхай зүйлсийг түймрээс хамгаалах болон түймрийг газрын менежментийн зорилгод ашиглахад чиглэгдсэн бүх үйл ажиллагаа.

538 **Түймрийн периметр**

Fire perimeter

Түймрийн хөвөөний гадаад хилийн урт.

539 **Түймрийн солбицол**

Fire location

Түймрийн ажиглалтын хоёр ба түүнээс дээш цэгээс өнцөг хэмжигч багажийг ашиглан түймэр гарч байгаа газрын байршлыг тодорхойлох.

540 **Түймрийн сорви**

Fire scar [fire wound]

Түймрийн нөлөөгөөр модны ишний модлогийн хэсэгт үүссэн золумын гэмтэл.

541 **Түймрийн талбай**

Burned area

Түймрийг дарж устгах төгсгөлийн үед тодорхой болсон түймрийн талбай.

542 **Түймрийн гармуур**

Fire rake

Хусах зориулалт бүхий шүдтэй, урт иштэй багаж бөгөөд хөнгөн шатах материалыг татаж зайлуулах, хөрсний өнгөн хэсгийг хуулж унтраах зэрэгт хэрэглэгдэнэ.

543 **Түймрийн тархалтыг зогсоох**

Being held [shut-down] of fire speed

Түймрийн тархалтыг зогсоож түймэр унтраах үе шат.

544 **Түймрийн тархалтыг хязгаарлах байгалийн саад**

Natural-fire break [fuel break]

Тухайн газар, нутаг дээрх түймрийн тархалтыг хязгаарлахад ашиглаж болох байгалийн тогтоц (нуур, гол, цөөрөм, намаг, уулын хяр).

545 **Түймрийн тархалтыг хязгаарлах ойн зааг зурвас**

Cut – off [forest fire prevention ride]

Ойн түймрийн тархалтыг хориглох зорилгоор ой дотор 4-6 м өргөнтэй мод огтолж гаргасан зааг зурвас.

546 **Түймрийн тархалтын хурд**

Speed of fire spread

Түймрийн талбай нэмэгдэх хурд.

547 **Түймрийн төрөл**

Character of fire [fire class, fire type]

Шаталтын тархацын шинж, үндсэн шатах материал зэргээрээ ижил, төсөөтэй түймрүүдийг нэгтгэсэн түймрийг ангилах ангилалын нэгж.

548 **Түймрийн төрх байдал**

Fire behaviour

Түймрийн эрч хүчээ авах ба тархах онцлог.

549 **Түймрийн фронт [түймрийн нүүр тал]**

Head of fire [fire front]

Нэг минутаас багагүй хугацаагаар тодорхойлогдох хамгийн их дундаж хурдтайгаар урагшлах түймрийн хөвөөний тактикийн хэсэг.

550 **Түймрийн хажуу [жигүүр]**

Flanks of a fire

Түймрийн фронтын хөдөлгөөний дунд чиглэлд хөндлөн тэрчилэн энэ чиглэлтэй зэрэгцэн урагшлах түймрийн захын тактикийн хэсгүүд.

551 **Түймрийн харлалт [бад]**

Singeing [scorching]

Гадаргуугийн түймрийн нөлөөгөөр модны ишний гадаргууд үүссэн харлалт.

552 **Түймрийн хоногийн аюултай цаг үе**

Burning period [daily burning period]

Тухайн хоногт түймрийн эрчим, тархалтын хурд их, түймэр гарах хамгийн их магадлалтай цаг.

553 **Түймрийн хохирол**

Fire damage [harm, injury]

Түймрийн сөрөг үр дагаварын шууд ба дам нөлөөг дундаж үзүүлэлтээр тооцож гаргасан мөнгөн илэрхийлэл.

554 **Түймрийн хошуу**

Fingers of fire

Түймрийн тойруу хэлбэр дүрснээс хамгийн урт хошуурсан зурвас.

555 **Түймрийн хүрээ**

Fire contour [outline]

Түймрийн хөвөөний гадаад хилийг битүү холбоход үүссэн дүрс.

556 **Түймрийн цохиур**

Fire beater

Төмөр, резин дэвүүр, зузаан даавуу, тааран шуудай зэрэг материалыг толгойн хэсэгт нь бэхэлсэн урт иштэй гал унтраах зориулалттай багаж.

557 **Түймрийн цурам**

Acreage burned

Түймрийг бүрэн устган дарж дуусах үеийн түймрийн хүрээний доторх шатанги талбай.

558 **Түймрийн шуурхай ажиллагааны зураг**

Fire progress map

Тухайн түймрийн тархалт болон түүнийг устган дарах үйл ажиллагааны тухай мэдээллийг тэмдэглэж харуулсан газрын зураг.

559 **Түймрийн эрчим**
Intensity of fire

Нэгж хугацаанд түймрийн фронтын уртын нэгжид ялгарах дулааны дундаж хэмжээ (ккал/м.сек).

560 **Түймрээс сэргийлэх арга хэмжээ**
Fire prevention

Олон нийт, газар эзэмшигчид түймэр гаргахаас сэргийлэх, түймрийн аюул, тархалтыг бууруулах зорилгоор түймрийн менежмент, ойн менежмент, ойн ашиглалтын хүрээнд авч хэрэгжүүлж буй бүхий л арга хэмжээ¹⁰.

561 **Түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга**
Methods of fire prevention

Түймрээс урьдчилсан сэргийлэх 3 үндсэн арга байдаг. Эдгээрт 1) хууль, дүрэм журам, стандарт боловсруулах, 2) түймрийн аюулын үнэлгээ, түймэр гарах эрсдлийг тодорхойлох, түймрийн аюулыг багасгахад чиглэгдсэн хяналт шалгалт, 3) ухамсар, мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх зэрэг орно.

562 **Түймрээс хамгаалах зохион байгуулалтын төлөвлөгөө**
Fire control planning

Олон жилийн хугацаанд ойг хамгаалах, ойн санг түймрээс хамгаалах, сэргийлэх, зохион байгуулах ажлыг тусгасан албан баримт бичиг.

- 563 **Түймэр алсаас харагдах орон зай**
Visibility distance of fire
Тухайн нөхцөлд түймрийн утаа ялгарч үзэгдэх хамгийн хол зай.
- 564 **Түймэр гарах магадлал**
Fire risk
Хамгаалагдсан нутаг дэвсгэр дээр байгаль, хүний хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр түймэр гарах нөхцөл бүрдэх.
- 565 **Түймэр зогсоох зурвас [түймрийн шороон зурвас]**
Firebreak
Түймрийн тархалтыг таслах, зогсоох, хянаж барих болон түймэр угтуулж гал (цурав) тавих тулгуур зурвас болгож ашигладаг байгалийн жамаар байгаа ба зориуд байгуулсан, шороон үе хүртэл ямар нэг шатамхай материалгүй болгосон (үүгээрээ шатахгүй зурвасаас ялгаатай) шороон зурвас¹⁰.
- 566 **Түймэр зогсоох шуудуу**
Fire line [fire break off]
Ойн хөрсний түймрийн тархалтыг зогсоох зорилгоор ухсан суваг.
- 567 **Түймэр рүү шууд довтлох**
Direct attack
Бүх техник хэрэгсэл, хүн хүчээр нэг хугацаанд тасралтгүй шийдвэртэй арга хэрэглэн түймрийг дарах, устгах болон түймрийн тархалтыг зогсоох, түймрийн захыг унтраахад чиглэсэн идэвхтэй үйл ажиллагаа.

- 568 **Түймэр тархалтын саад [хориг]**
Fireguard
Оройн түймрийн тархалтыг зогсоох саад.
- 569 **Түймэр унтраах**
Fire suppression
Түймэр гарах үеэр шаталтыг зогсоохын тулд чиглүүлэн хийж буй үйл ажиллагаа.
- 570 **Түймэр унтраах ажлын удирдагч**
Fire warden [fire boss]
Түймрийг устган дарах үүрэг, хариуцлага, удирдлагыг өөртөө хүлээсэн ой хамгааллын ажилтан.
- 571 **Түймэр унтраах арга**
Fire fighting method
Түймрийг унтраахад бусдаас эрс ялгаатай унтраах хэрэгслийг хэрэглэх арга.
- 572 **Түймэр унтраах төлөвлөгөө**
Fire control plan [fire liquidation plan]
Түймэр унтраахад чиглэсэн тактик-техникийн болон зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч явуулах төлөвлөгөө.
- 573 **Түймэр унтраах үе шат**
Fire liquidation
Түймрийг бүрэн унтрааж, түүнийг дахин сэргээхгүй байхад чиглэсэн нэгдмэл үйл ажиллагаа.
- 574 **Түймэр эхэлсэн цэг**
Starting point of fire

Түймэр гарч улмаар тархаж эхэлсэн шаталтын анхдагч голомтын цэг.

575 **Түймэртэй тэмцэх бэлтгэл**

Fire presuppression

Түймрийг дарж, устгах боломжтой техник хэрэгсэл болон хүн хүчний бэлтгэл.

576 **Түлээний мод**

Firewood [fuelwood]

Түлшинд хэрэглэх, хуурай нэрэх, нүүрс гаргах зорилгоор модны үзүүр ёзоор, чанар муутай хэсгээс бэлтгэсэн мод болон хуурай модны тайрсан хэсэг.

577 **Түр хугацааны мод үржүүлгийн газар**

Temporary nursery

5 жилээс ихгүй хугацаагаар байгуулагдсан мод үржүүлгийн газар.

578 **Тэжээлийн ургамал**

Fodder plants

Хадсан өвс, хүчит тэжээл, өвс, хадлангийн гурил хэлбэрээр малын тэжээлд ашигладаг тэжээлийн сайн чанартай байгалийн ба таримал ургамал.

579 **Тэсвэртэй байдал**

Resilience

Эвдрэл доройтлыг тэсвэрлэж гарах системийн чадвар.

У

580 **Удаан хугацааны аажим огтлолт**

Long gradual felling

Янз бүрийн насны модтой ойд болц гүйцээгүй залуу модыг дараа огтлохоор үлдээж, болц гүйцсэн, хөгшин модыг эхний ээлжинд огтолж авдаг хоёр давтамжтай аажим огтлолт. Дараачийн огтлолтыг 30-40 жилийн дараа залуу модны болц гүйцсэн үед хийнэ.

581 **Улаан туяаны муж**

Visible red

1,57μм – 1,5мм урттай цахилгаан соронзон долгион.

582 **Улиангар**

Aspen [*Populus tremula*]

Ой үүсгэгч, 80-90 жил насалдаг, 18 м хүртэл өндөр ургадаг, диаметр нь 25 см хүрдэг, навчит мод.

583 **Улиас**

Poplar [*Populus laurifolia*]

Татмын ой үүсгэгч, 90-120 жил насалдаг. 18 м хүртэл өндөр ургадаг, диаметр 24 см хүрдэг, навчит мод.

584 **Улсын ойн сангийн бүртгэл**

Inventory of forest land

Ойн сангийн тоо, чанарын төлөв байдал, түүний өөрчлөлтийг тодорхой жилийн давтамжтай байнга тодорхойлох арга ажиллагаа.

585 **Унаган зүйл**

Endemic species

Зөвхөн тухайлсан хязгаарлагдмал газар зүйн бүс нутагт байгаа амьтан, ургамлын зүйлүүд, өөрөөр хэлбэл, тухайлсан бүс нутгаар хязгаарлагдсан зүйл.

- 586 **Унасан мод**
Deadfall [fallen timber]
Газар унасан модны иш, түүний хэсэг.
- 587 **Унаш**
Litter
Ойд шинэхэн хагдарч унасан навч, шилмүүс, нарийн найлзуур, холтос, үр, жимс, хаг, хөвд, сөөгөнцөр болон өвслөг ургамлын хөрсөн дээрх сэвсгэр үе буюу бүх амьд бус биомасс.
- 588 **Унтраах техник хэрэгсэл (гал, түймэр)**
Fire fighting equipment
Түймрийг унтраах тусгай зориулалттай техник хэрэгсэл.
- 589 **Ургаа модны борлуулах нөөц**
Commercial growing stock
Зах зээлийн тухайн нөхцөлд худалдан борлуулах болон цаашид борлуулах бүрэн боломжтой (цээжний өндөр дэх диаметр нь борлуулах боломжтой хэмжээнээс бүдүүн) ургаа модны нөөц. Үүнд орон нутаг, олон улсын зах зээлд борлуулах боломжтой модлог үүлдрийн болц гүйцсэн мод орох ба харин хууль эрх зүй, эдийн засаг болон бусад шаардлагаар мод огтлохыг хориглосон газрын ургаа модны нөөц орохгүй.
- 590 **Ургаа модны мөчир тайралт**
Pruning

Өвчин тархахаас урьдчилан сэргийлэх, түймрийн аюулыг багасгах модны чанар, яргүй хэсгийн гарцыг нэмэгдүүлэх зорилгоор модны титэм, ишний доод хэсгийн мөчир тайрах арга хэмжээ.

591 **Ургал эрхтний үүсэлтэй модод (ой)**
Coppice stand

Ургал эрхтэнээс үүссэн модод. Ийм мод нь хожуул, үндэсний согдуул (нахиа), ишний нахианаас ургана.

592 **Ургал эрхтнээр сэргэн ургах**
Regrowth [vegetative reproduction, stump planting]

Ургамлын ургал эрхтэн ба тэдгээрийн хэсгээр ойн залуу үе удам үүсэх ойн нөхөн ургалтын хэлбэр. Тайлбар: Тайрдас, үндэсний согдуул, хожуулын найлзуур, ургамлын бусад хэсгээс үүссэн залуу үе удам.

593 **Ургамалжилт**
Vegetation

Дэлхийн хуурай газрыг бүрхсэн ургамлын бүлгэмдлийн цогц нэгдэл.

594 **Ургамлан хамгаалах зурвас**
Living firebreak

Галд тэсвэртэй ургамлаар бүтээн бий болгосон хамгаалах зурвас.

595 **Ургамлан шатах материал**
Fuel plant material [surface fuel]

Тухайн тодорхой нөхцөлд мэдэгдэхүйц ижил төрлийн шинжтэй, түймэр гарахад шатах задралын зэргээрээ харилцан адилгүй ургамал ба ургамлын үлдэгдэл.

- 596 **Ургамлын ялгааны нормчлогдсон индекс**
Normalized difference of vegetation index
Ногоон ургамлын спектрийн ойлт.
- 597 **Урьдчилан сэргийлэх гал**
Prescribed burning
Түймрийн эрчмийг бууруулах ба урьдчилан сэргийлэх зорилгоор зориуд асаасан гал⁴.
- 598 **Урьдчилан сэрэмжлүүлэх зарчим**
Precautionary principle
Биологийн олон янз байдал багасах, устаж үгүй болох аюул байгаа газарт мөрдөгдөх зарчим. Шинжлэх ухааны хувьд бүрэн мэдээлэл дутмаг байх нь устах аюулаас сэргийлэх, багасгах арга хэмжээг хойш тавих шалтгаан болохгүй.
- 599 **Урьдчилан төлөвлөсөн түймэр**
Prescribed fire
Менежментийн зорилгоор тавьсан түймэр буюу тодорхой заавар зөвлөмжийн дагуу шатааж буй түймэр. Тухайлбал, нөөцийн менежментийн зорилгыг биелүүлэх, эсвэл туршилт хийхээр урьдчилан тодорхойлсон талбайд зориудаар түймэр тавьж шатах материалыг багасгах, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа.
- 600 **Урьдчилгаа зээл**
Ex-ante crediting

Ялгарлын ирээдүйд буурах хэмжээнд баталгаа гарган кредит олгох (Киотогийн протоколд зөвшөөрдөггүй).

601 **Урьдчилсан тооцоолол**

Ex-ante accounting

Тухайн арга хэмжээ хэрэгжиж, ирээдүйд ялгарлын хэмжээ буурна гэдэгт баталгаа гаргаж, мөнгөн урьдчилгаа олгоход зориулан ялгарлын бууралтыг урьдчилан тооцох аргачлал.

602 **Устаж байгаа зүйл**

Critically endangered species

Дэлхийн байгаль хамгаалах холбоо (IUCN)-ны улаан номын жагсаалтын устах аюулд өртсөн зүйлийн А-аас Е ангиллын шалгуураар устаж байгаа зүйлийг заасан таксон буюу ангилал зүйн нэгж. Тиймээс энэ ангиллын зүйлийн мөхөх эрсдэл маш их.

603 **Устаж болзошгүй зүйл**

Endangered species

Дэлхийн байгаль хамгаалах холбоо (IUCN)-ны улаан номын жагсаалтын устах аюулд өртсөн зүйлийн А-аас Е ангиллын шалгуураар устаж болзошгүй зүйлийг заасан таксон буюу ангилал зүйн нэгж. Тиймээс энэ ангиллын зүйлийн мөхөх эрсдэл их.

604 **Уугуул бус зүйл**

Non-native species

Санамсаргүй эсвэл зориудаар нутагшуулсан, өөрийн байгалийн нутгаас гадна байгаа зүйл, заримдаа түүнийг содон зүйл гэдэг.

- 605 **Уугуул нутгийн зүйл**
Native species
Тодорхой орон нутаг болон онцгой экосистемд байгалиасаа оршин байгаа зүйл.
- 606 **Уулын ой**
Mountain forest
Уулын харьцангуй өндөр нь далайн түвшингээс дээш 100 метрээс илүү уулархаг газар ургаж байгаа ой мод.
- 607 **Уур амьсгалын ногоон сан (УАНС)**
Green Climate Fund (GCF)
2010 оны Канкунд болсон 16 дугаар Талуудын бага хурлаар улс орнуудын Засгийн газрууд конвенцийн 11-р зүйл дэх санхүүгийн механизмыг удирдах байгууллага болох уур амьсгалын ногоон сан (АУНС)-г байгуулсан. АУНС нь хөгжиж буй орнуудад төсөл, хөтөлбөр, бодлого, бусад үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ. Уг санг УАНС-ийн Удирдах хороо удирддаг.
- 608 **Уур амьсгалын өөрчлөлт**
Climate change
Дэлхийн уур амьсгалд хүний үйл ажиллагааны үзүүлсэн шууд нөлөөний үр дагавар.
- 609 **Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах**
Climate change mitigation
Уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулахын тулд хэрэгжүүлж буй бодлого, арга хэмжээ.

- 610 **Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулахад оруулах үндэсний хувь нэмэр**
Intended nationally determined contributions (INDC)
Лимад болсон 20 дугаар ТБХ-аас хүлэмжийн хийг бууруулах замаар дэлхийн дулаарлыг хязгаарлах тухай конвенцийн зорилгод хүрэхийн тулд улс орон бүр Уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулахад оруулах үндэсний хувь нэмрээ боловсруулан өргөн барихаар шийдвэр гаргасан.
- 611 **Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаарх засгийн газар хоорондын мэргэжилтний хороо (УАӨЗГМХ)**
Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)
Уур амьсгалын өөрчлөлтийн судалгааны үр дүнг шийдвэр гаргагчдад хүргэхийн тулд НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөр, Дэлхийн цаг уурын байгууллагын хамтран байгуулсан шинжлэх ухаан, техникийн байгууллага.
- 612 **Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохуй**
Climate change adaptation
Уур амьсгалын бодит болон болзошгүй нөлөөлөлд экологи, нийгэм, эдийн засгийн системийн хувьд хариу зохицох үйл ажиллагаа.

Ү

- 613 **Үзэгдэх гэрлийн муж**
Visible
0,4-0,7μм урттай цахилгаан соронзон долгион.
- 614 **Үйл ажиллагааны зардал**
Transaction cost

Үйл ажиллагааны зардал гэдэг нь REDD+, Ойн удирдах зөвлөл (Forest Stewardship Council-FSC) гэх мэт системд оролцох шаардлагыг биелүүлэхийн тулд гаргадаг зардал.

615 **Үйл ажиллагааны зорилго**

Performance target

Үзүүлэлтэнд хүрэх ёстой түвшин буюу бусад үр өгөөжийг хүртэхийн тулд оролцогчийн гүйцэтгэх ёстой үр дүн ба үйл ажиллагаа.

616 **Үйл ажиллагааны мэдээ (YAM)**

Activity data (AD)

Үйл ажиллагааны мэдээ нь хүний үйл ажиллагааны үр дүнд гарсан өөрчлөлтийн тоо хэмжээ. Бэлтгэж авсан модны биомасс ба огтлогдсон талбайн хэмжээ. Үүнийг ойн нүүрстөрөгчийн ялгарал юм уу шингээлтийг тооцоолоход бусад хүчин зүйлтэй хамт хүлэмжийн хийн тооллого хийхэд хэрэглэдэг.

617 **Үйл ажиллагааны хамрах хүрээ (REDD+ийн)**

Scope (REDD+)

Үйл ажиллагааны хамрах хүрээ гэдэг нь REDD+ стратеги, ойн (ялгарлын) суурь түвшинд орох ёстой REDD+ийн таван үйл ажиллагаа.

618 **Үйлдвэрлэлийн бөөрөнхий мод**

Industrial roundwood

Түлээнээс бусад бөөрөнхий мод, тухайлбал зүсмэлийн гуалин, фанерийн гуалин, модлог целлюз болон цуулбар хийх бөөрөнхий мод, бага зэрэг дөрвөлжилж зассан болон бусад хэлбэртэй (бэлтгэсэн мөчир, үндэс, хожуул г.м.) унагасан болон бэлтгэж авсан бөөрөнхий модон материал. Үүнд ой, ойн захаас огтолж авсан, түүнчлэн байгалийн жамаар болон мод огтлолтын үед унасан холтостой, холтосгүй хэрэгцээний бүх мод.

619 **Үйлдвэрлэлийн түүвэрлэх огтлолт**

Commercial selective cutting

Үйлдвэрлэлийн хэрэгцээ хангасан, болц гүйцсэн, хөгшин модыг сонгон огтолдог түүвэрлэх огтлолт. Моддын нөөцийн 30-50 хувийг 30-40 хүртэл жилийн давтамжтай огтолно.

620 **Үндсэн ашиглалтын огтлолт**

Harvest cutting [final cutting]

Мод бэлтгэх, ойг нөхөн сэргээх зорилгоор ашиглалтын бүсийн болц гүйцсэн, хөгшин ойн модыг огтолж ашиглах.

621 **Үндсэн ашиглалтын огтлолтын**

систем

Cutting [harvest] system

Ижил аргаар гүйцэтгэж байгаа мод огтлолтын хэлбэрийн нийлбэр цогц. Огтлолтын системийг хавтгайруулсан огтлолт, аажим огтлолт, түүвэрлэсэн огтлолт гэж ангилна.

622 **Үндсэн ашиглалтын огтлолтын арга**

Cutting methods

Үндсэн ашиглалтаар авах модыг огтлох арга, зарчим.
Мод огтлох үндсэн арга нь:

- Хавтгайруулан огтлох арга- нэгж талбайгаас ойн бүх модыг нэг удаа огтлох.
- Аажим огтлох арга – нэгж талбайгаас ойн модыг 2-4 удаа огтлох.
- Түүвэрлэн огтлох арга - ойн модыг бага хэмжээгээр байнга түүвэрлэн огтлох.

623 Үндсэн ашиглалтын огтлолтын хэлбэр

Type of cutting

Экологийн нөхцөлийн өөрчлөлтийн хэмжээ, ойн сэргэн ургалт, улмаар ойн үүсэн бүрэлдэхэд нөлөөлдөг огтлолтын техник-зохион байгуулалтын элементийн онцлогийг харгалзан үндсэн ашиглалтын огтлолт, аргыг дотор нь хуваасан ангиллын нэгж. Огтлолтын техник-зохион байгуулалтын элементэд мод бэлтгэх талбайн хэмжээ, өргөн, хэлбэр, чиглэл, хоёр талбайг нийлүүлэх арга, хугацаа болон бусад үзүүлэлт орно.

624 Үндсэн ашиглалтын түүвэрлэх огтлолт

Selective method

Янз бүрийн насны модтой ойд нас, хэмжээ, чанарын хувьд огтлох шаардлага хангасан модны тодорхой хувийг жил, жилийн хугацаанд байнга огтолж авдаг үндсэн ашиглалтын огтлолт. Түүвэрлэх огтлолтыг ойн аж ахуйн түүвэрлэх огтлолт, үйлдвэрлэлийн түүвэрлэх огтлолт, бүлгээр түүвэрлэх огтлолт г.м. ангилна.

625 Үндсэн модлог үүлдэр (мод)

Chief [principal tree species]

Ойн ургах орчин, эдийн засгийн тодорхой нөхцөлд экологийн шаардлага, аж ахуйн зорилгод хамгийн сайн тохирч байгаа модлог үүлдэр.

626 **Үндсэн модод (ой)**

Climax stand

Ойн үндсэн хэв шинжийн модод.

627 **Үндсэн шатах материал**

Wooden fuel

Түймэр гарах үед хамгийн их хэмжээний дулаан ялгаруулдаг ойн шатах материал.

628 **Үндэс**

Root

Навч-ишт ургамлын ургал эрхтнүүдийн нэг. Үндэс нь ургамлыг хөрсөнд бэхлэх, түүнээс ус, тэжээлийн бодисыг шингээх, хэд хэдэн шингээгдсэн бодисыг анхлан хувиргах, органик бодисыг нийлэгжүүлэх, цаашид тэдгээрийг бусад эрхтэнд дамжуулах, тэрчилэн солилцооны бүтээгдэхүүнийг ялгаруулах зэрэг үүрэг гүйцэтгэдэг.

629 **Үндэсний дасан зохицох хөтөлбөр**

National adaptation programmes (NAPAs)

Буурай хөгжилтэй улсуудын хувьд уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохтой холбоотой шуурхай авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай, тэргүүлэх ач холбогдолтой арга хэмжээг тодорхойлох үйл ажиллагаа. Эдгээр арга хэмжээг яаралтай хэрэгжүүлэхгүй бол өртөмхий байдлыг нэмэгдүүлж, дараагийн шатанд зардлыг өсгөж болзошгүй.

- 630 **Үндэсний онцлогт тохирсон сааруулах арга хэмжээ**
(YOTCAH)
Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs)
Хөгжиж буй улс орнууд Үндэсний онцлогт тохирсон хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах арга хэмжээ (ҮОНХХЯБАХ)-г өөрсдийн үндэсний хөгжлийн зорилтын дагуу боловсруулахыг зөвшилцсөн. ҮОНХХЯБАХ-ний хүрээнд хөгжиж буй орнууд 2020 он гэхэд хүлэмжийн хийн ялгарлыг одоо байгаа хэмжээнээс бууруулахыг зорьж байна.
- 631 **Үндэсний систем**
Root system
Нэг ургамлын бүх үндэс.
- 632 **Үндэсний сөгдуул**
Rootshoot [rootstock, sprout, root stalk, sucker]
Үндэснээс үүсч гарсан залуу ургамал.
- 633 **Үндэсний тайлан-илтгэл**
National communication
Конвенц (протокол)-ийн дагуу уур амьсгалын өөрчлөлтийн салбарт хийсэн үйл ажиллагааг талууд бусад талдаа мэдээлэхээр өргөн барьдаг баримт бичиг.
- 634 **Үндэсний тайрдас**
Root cutting
Ургамлын үндэсний хэсгээс бэлтгэсэн тайрдас.
- 635 **Үндэсний хортон шавж**
Root insects
Үндсээр хооллогч шавжууд.

- 636 **Үр ашиг хуваарилах механизм**
Benefit-sharing mechanism
Янз бүрийн оролцогчид, талуудын хооронд төслийн санхүүжилтийг багтаасан төслийн үйл ажиллагааны шууд болон шууд бус үр ашгийг хуваарилахын тулд боловсруулж, хэрэглэдэг зарчим, загвар, үйл явц.
- 637 **Үр тарих норм**
Application rate [seeding rate, sowing rate norm]
1 га (кг-аар) эсвэл 1 м² тууз (далан), тарих мөрийн 1 уртааш метрт тарьж буй үрийн (гр.) жин хэмжээ.
- 638 **Үржих (ургамал)**
Propagation [reproduction]
Дээд, доод ургамлын үржих, олшрох үйл явц.
- 639 **Үрийн бүлэг мод**
Clump of seed plants [seed tree]
Мод огтолсон талбай дээр түүнийг үрээр хангах зорилгоор үлдээсэн бүлэг мод. Тайлбар: Бүлэг мод голдуу 0,01 га-аас бага хэмжээтэй.
- 640 **Үрийн гаралтай модод (ой)**
Stand originating from seed
Үрээр ургасан модод.
- 641 **Үрийн зурвас мод**
Seed lane [seed swath]
Мод огтолсон талбайг үрээр хангах зорилгоор үлдээсэн моддын зурвас.
Тайлбар: модны тэсвэртэй байдлыг хадгалах тооцоогоор зурвасны өргөн 30-50м.

- 642 **Үрийн мод**
Seed plants [seed tree]
Байгалийн үрийн нөхөн ургалтыг хангах зорилгоор ихэвчлэн мод огтлох явцад үлдэж хоцорсон сайн чанарын, сайн өсөлттэй, салхинд тэсвэртэй үрээ өгч буй модод.
- 643 **Үрийн эх үүсвэр**
Seeding-well [seeding] source
Үр өгөх үүрэг гүйцэтгэж буй ойн хана, тусгай мод ба моддын янз бүрийн бүлэг.
- 644 **Үүргэн шүршигч**
Knapsack sprayer [backpack jet, backpack sprayer]
Гал унтраах шингэнийг агуулсан үүргэвч шүршигч төхөөрөмж.
- 645 **Үхсэн мод**
Dead wood
Бүх үхсэн модны биомасс.
- 646 **Үхсэн модны биомасс**
Dead wood biomass
Хатсан босоо болон газарт унасан мод, хөвх болж хувираагүй бүх үхсэн модлогын биомасс. Үхсэн модонд хөрсний гадарга дээр унасан мод, үхмэл үндэс, 10 см юм уу тухайн оронд тогтоосон жишиг диаметрээс бүдүүн хожуулыг оруулна.
- 647 **Үхсэн модны биомассын нүүрстөрөгч**
Carbon in dead wood biomass

Хатсан босоо болон газарт унасан мод, хөвх болж хувираагүй бүх үхсэн модлогын биомассанд агуулагдаж буй нүүрстөрөгч. Үхсэн модонд хөрсний гадаргуу дээр унасан мод, үхмэл үндэс, 10 см юм уу тухайн оронд тогтоосон жишиг диаметрээс бүдүүн хожуулыг оруулна.

Ф

648 **Физиологийн хортон шавж**

Physiological pests

Модны амьдралын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулдаг шавж.

649 **Фитомасс**

Phytomass

Хуурай бодисын үнэмлэхүй жингийн нэгжээр голдуу илэрхийлэгддэг, нэгж талбайд ногдож байгаа ургамлын биомасс.

650 **Фотосинтез**

Photosynthesis

Ургамал нүүрс ус нийлэгжүүлэхийн тулд агаараас нүүрсхүчлийн хийг шингээж, хүчилтөрөгч ялгаруулах үйл явц.

Х

651 **Хавсралт Б-д орсон орнууд**

Annex B Countries

Хүлэмжийн хийн ялгарлыг хязгаарлах, багасгах зорилтот үүрэг авсан Киотогийн Протоколд нэгдэн орсон эдийн засгийн хөгжилтэй улс орнууд.

652 **Хавтгайруулсан огтлолт**
Clear cutting (method)

Мод бэлтгэх талбай дээрх бүх модыг нэг удаа огтолж авах үндсэн ашиглалтын огтлолт. Хавтгайруулсан огтлолтыг байгалийн сэргэн ургалттай, зориудын сэргэн ургалттай, өргөн ба нарийн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт гэсэн хэлбэрүүдэд хуваана. Ойн тухай Монгол улсын хуулиар Монгол орны ойд хавтгайруулсан огтлолт хийхийг 1995 оноос эхлэн хориглосон.

653 **Хаг**
Lichens

Хаг доод давхаргын ургамалд хамаарагддаг, мөөг ба замагтай нягт хамтран амьдардаг цогц организм болно.

654 **Хамгаалалтын ойн бүс**
Protected forest zone

Ус, хөрс хамгаалах, эрүүл ахуй, амралт, сувилалын өндөр ач холбогдолтой, үндсэн ашиглалтын огтлолт явуулахыг хориглосон бүсийн ой мод.

Ойн хуульд хамгаалалтын бүсийн ойд цармын бүслүүрийн ой, тусгай хамгаалалттай газрын болон сургалт, судалгааны зориулалттай ой, ногоон бүс, хориотой зурвасын ой, баянбүрдийн ой, 100 га хүртэлх хэмжээний төгөл ой, бут, сөөг, 30 хэмээс дээш налуу газрын ой хамаарна.

655 **Хамгаалах зурвас**
Fire-break

Гадаргуугийн түймрийн тархалтыг зогсоох зорилгоор хөрсний гадаргуу дээр гаргасан зурвас⁴.

656 **Хамгаалах үнэт зүйлстэй газар**
High conservation values area

Нэн их ач холбогдолтой юм уу онцгой хамгаалах шаардлагатай, хадгалж, хамгаалахын тулд тусгай менежмент шаарддаг байгалийн үнэт зүйлстэй нутаг.

657 **Хамруулах арга**
Nested approach

REDD+ийн төсөлд суурилсан үйл ажиллагааг улсын юм уу үндэсний REDD+ хөтөлбөрт хамруулж хэрэгжүүлэх арга.

658 **Харь зүйл**
Invasive species

Шинжлэх ухааны бүтээл, орон нутгийнханы мэдээллээр Дэлхийн харь зүйлийн мэдээллийн санд <http://www.issg.org/database>) бүртгэгдсэн тодорхой нутгийн экосистем, ургамал, амьтны амьдрах орчин ба зүйлд аюул занал учруулж байгаа уугуул бус зүйл.

659 **Хатсан мод**
Dead standing tree

Хатсан босоо мод.

660 **Хатуу модлогт навчит ой**
Hard-wood broad-leaved stand

Өргөн навчит, хатуу модлог бүхий ой.

661 **Хатуу модлогт навчит үүлдэр (мод)**
Hard-wood broad-leaved species

Хатуу модлогтой навчит үүлдэр. Үүнд царс, агч, нүцгэн ховол болон бусад мод орно.

- 662 **Хил дамнасан үйл явдал**
Trans-boundary
Ямар нэг үйл явдал бүс нутаг болон улс орны хилийг дамнан гарч байгаа нөхцөл байдал.
- 663 **Ховор ургамал**
Rare plant
Байгалийн жамаар нөхөн сэргэх чадвар хязгаарлагдмал, тархац нөөц багатай, устаж болзошгүй ургамал.
- 664 **Ховордсон зүйл**
Threatened species
Ховордсон зүйл гэдэг нь устаж алга болох эрсдэлтэй байгаа зүйл.
- 665 **Хоёр жил тутмын тайлан-илтгэл (ХЖТТИ)**
Biennial Update Report (BUR)
Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах арга хэмжээ, хэрэгцээ шаардлага, авсан дэмжлэг зэргийг агуулсан, Үндэсний хүлэмжийн хийн тооллогын хамгийн сүүлчийн хувилбарыг багтаан НҮБҮАӨСК-д гаргадаг тайлан-илтгэл.
- 666 **Хоёрдогч голомт (шавж)**
Second core area
Шавжийн тоо толгой эрс нэмэгдэх үе.
- 667 **Хожуулын согдуул**
Sap shoot [stool shoots, tallage]
Хожуулаас үүсч гарсан залуу найлзуур.
- 668 **Холимог модод (ой)**
Mixed stand

Хоёр ба түүнээс олон модлог үүлдрээс бүрэлдсэн ой.

669 **Хориглох зурвас**

Fire stop [fenderstop, fire barrage]

Гадаргуугийн түймрийн хөвөөний өмнө хориг, саад хийхээр хөрсний гадаргуу дээр урьдчилан бэлтгэж гаргасан хамгаалах зурвас.

670 **Хориотой зурвасын ой***

Prohibited forest strip

Хориотой зурвасын ойд нуур, рашаан, булаг, шандын ундаргын эргэн тойрон болон голын эргээс хоёр тийш 1000 метрийн доторх ой, улсын чанартай авто болон төмөр замын дагуу хоёр талын 100 метрийн доторх ой хамаарна.

671 **Хөвд**

Moss

Ургамлын аймгийн нэг төрөл, дээд ургамлын салбар, олон наст намхан жижиг ургамал.

672 **Хөвд-намгийн түймэр**

Moss-peat-bog fire

Хөвдөн намаг дээр гарах ургамлын түймэр.

673 **Хөвх (ойн)**

Forest floor

Химийн хувирал, задралын янз бүрийн шатанд оршиж байгаа хагас ялзмагжсан унашнаас бүрэлдсэн ойн хөрсөн дээрх өнгөн үе.

674 **Хөвхний нүүрстөрөгч**

Carbon in litter

Эрдэс болон органик хөрсөн дээр ялзралын янз бүрийн үе шатанд оршиж байгаа, тухайн улсын тогтоосон жишиг хэмжээнээс нарийн диаметртэй бүх үхсэн модлогын биомассанд агуулагдаж буй нүүрстөрөгч. Энд унаш, хөвх, ялзмагт давхрага орохоос гадна, энгийн аргаар ялгах боломжгүй 2 мм-ээс нарийн диаметртэй амьд үндэс (эсвэл тухайн улсын тогтоосон жишиг хэмжээний диаметр бүхий газар доорх биомасс) орно.

- 675 **Хөвхний түймэр (ой)**
Litter fire [fire of debris layer, creeping]
 Ойн хөвх агуулсан үндсэн шатах материал шатдаг хөрсний түймэр.
- 676 **Хөвхөн давхарга**
Litter
 Газрын гадарга унаш, навч, жижиг үхсэн биомасс, хөрсний гадаргын ялзмагт давхаргыг хамарсан ойн нүүрстөрөгчийн нөөц сан.
- 677 **Хөгшин модод (ой)**
Declining stand [overmature stand]
 Болцын нас хүрэх үеэс хоёр ба түүнээс дээш насны ангиар илүү гарсан настай модод.
- 678 **Хөдөө аж ахуйн ээлжлэн ашиглалт**
Shifting agriculture
 Ойг юм уу шатаах, цэвэрлэгээ хийж, дараа нь хөдөө аж ахуйн үр тариа тарихаар богино хугацаагаар (1-5 жил) үлдээх арга хэмжээ.
- 679 **Хөндлөн огтлолын талбай**
Basal area

1. Ургаа модны ёзоороос дээш ишний 1.3 м буюу цээжний өндөр дэх хөндлөн огтлолын талбай.
2. Ойн бүх модны 1,3 м өндөр дэх хөндлөн огтлолын талбайг нэгж талбайд оногдох нэгжээр ($\text{м}^2/\text{га г.м.}$) илэрхийлсэн хэмжээ.

680 **Хөндлөн хаялбар**
Contour

Газрын ижил өндөртэй цэгүүдийг холбосон шугам.

681 **Хөндлөнгийн үнэлгээний тайлан**
Independent Assessment Report

Хавсралт I-д орсон талуудын олон улсын хэлэлцээрийн протокол бүрийн үнэлгээний үр дүн болох хөндлөнгийн үнэлгээний тайлан нь НҮБУАӨСК-д тайлагнах шаардлагын дагуу мэдээлэх талуудын тайлангийн нэг хэсэг болно.

682 **Хөнөөлийн голомт (шавж)**
Hotspot of forest pests

Шавжтай тэмцэл явуулбал зохих талбай.

683 **Хөрсний амьд бүрхэвч**
Field layer [ground vegetation]

Ойн модоор бүрхэгдсэн болон бүрхэгдээгүй талбайд ургаж байгаа хагас сөөг, сөөгөнцөр, өвслөг ургамал, хөрсний хөвд, хаг, мөөгнөөс бүрэлдсэн ургамлан бүрхэвч.

684 **Хөрсний органик бодис (ХОБ)**
Soil organic matter (SOM)

Газрын доорх биомассын нөөц сангийн амьд, бүдүүн (1 см-ээс дээш) үндсээс бусад хөрсөн дэх бүх органик материал бүхий нүүрстөрөгчийн нөөц сан.

685 **Хөрсний түймэр (ойн)**

Ground fire

Ойн экосистемийн хөрсний органик хэсгүүд шатахад үүсэх түймэр⁴.

Хөрсний органик хэсэг, тухайлбал хатсан намаг, хүлэрлэг, хөвхөн давхрагыг шатаадаг (үүгээрээ гадаргын түймрээс ялгаатай) түймэр¹⁰.

686 **Хувийн эзэмшил дэх газар (ой)**

Land (forest) under private ownership

Хувь хүн, өрх гэр, хувийн компани, корпораци, үйлдвэрлэл, шашны ба боловсролын байгууллагууд, тэтгэвэр, хөрөнгө оруулалтын сан ба бусад хувийн байгууллагуудын эзэмшсэн газар (ой).

687 **Хувирсан байгалийн ой**

Modified natural forest

Хүний үйл ажиллагааны мэдэгдэхүйц шинж, тэмдэг тод илэрсэн, байгалиас сэргэн ургасан уугуул нутгийн зүйлүүдээс үүссэн ой мод. Энд дараах ойг багтаах боловч нарийн хязгаар хэмжээ байхгүй: түүвэрлэх огтлолт явуулсан талбай, байгалиар сэргэн ургаж буй хөдөө аж ахуйн ашиглалтын талбай, түймрийн дараа нөхөн сэргэж буй талбай гэх мэт. Энд байгалийн болон дэмжсэн нөхөн ургалтын аль нь болохыг ялгах боломжгүй талбайнууд орно.

688 **Хус хавтага навчит**

Birch [*Betula plathyphylla*]

Ой үүсгэгч, 120 жил хүртэл насалдаг, 10-18 м өндөр ургадаг, диаметр нь 25 см хүрдэг, навчит мод.

689 **Хусны үйс**

Birch bark [silver bark]

Цагаан болон цайвар шар өнгөтэй, хагас тунгалаг, гөлгөр нимгэн үе давхаргатай, бие биенээсээ хялбар салдаг хусны холтосны гаднах эд.

690 **Хусны шүүс**

Birch syrup [juice]

Хаврын шүүс хөдлөлтийн үед их хэмжээгээр үүсдэг, хусны модлогийн гуурст агуулагддаг тунгалаг, чихэрлэгдүү шингэн.

691 **Хуш**

Pine Siberian stone [cedar]

[*Pinus sibirica*]

Ой үүсгэгч, 300-550 жил насалдаг, 40 м хүртэл өндөр ургадаг, ишний бүдүүн 1.5 м хүрдэг, мөнх ногоон шилмүүст мод.

692 **Хушны самар**

Pine nut

Сибирь хуш модны үр, түүний урт 10-14 мм, өргөн 6-10 мм, үр жимс хуурай, хатуу бүрхүүлтэй.

693 **Хүйсийн мэдрэмж**

Gender responsive

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн нийгэмд хүлээх өөр өөр эрх, үүрэг хариуцлага, тэдний хоорондын харилцааг хүлээн зөвшөөрөхийн тулд нийгэм-соёлын хэм хэмжээ, ялгаварлан гадуурхах байдлыг тооцож, ойлгох мэдрэмж.

694 **Хүлэмж**

Greenhouse [hothouse]

Мод үржүүлгийн газар, ботаник цэцэрлэг, дендрари зэрэг газарт үр, тарьц ургуулахад зориулсан нийлэг хүлэмж.

695 **Хүлэмжийн хий**

Greenhouse gas (GHG)

Дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтийн шалтгаан болдог агаар мандлын хий.

696 **Хүлэмжийн хийн үндэсний тооллого**

National greenhouse gas inventory

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенц (НҮБУАӨСК) болон Киотогийн протоколын дүрмийн дагуу хүлэмжийн хийн ялгарал/шингээлтийн үндэсний тооллогыг гүйцэтгэдэг.

697 **Хүлэмжийн хийн ялгарлын баталгаажсан бууралт (ХХББ)**

Certified emission reductions (CERs)

Киотогийн протоколын 12 дугаар зүйл, түүний Цэвэр хөгжлийн механизмын заалтын дагуу гүйцэтгэж, баталгаажуулсан хүлэмжийн хийн бууралтын нэгж.

- 698 **Хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт (ХХБ)**
Emission reduction (ER)
CO₂ тонн.экв-аар хэмжигдсэн хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт.
- 699 **Хүлрийн түймэр**
Peat [bog] fire
Хөрсний хүлэрлэг давхаргын үндсэн шатах материал шатахад гарах хөрсний түймэр.
- 700 **Хүлэрт намаг (Хүлэрт-намагт ой)**
Peatland (Peat swamp Forests)
Намагжсан хөрс дээр үхсэн навч, модлогын бүрэн задралаас аажимдаа хүчиллэг хүлрийн зузаан давхарга (органик бодис) үүсгэдэг ой.
- 701 **Хүний гарвалт түймрийн аюул**
Anthropogenic risk [hazard]
Хамгаалагдсан нутаг дэвсгэр дээр олон жилийн хугацаанд хүний үйл ажиллагаатай холбоотой гал гарах эх үүсвэрийг бий болгосон түймрийн аюул.
- 702 **Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй**
Anthropogenic
Энэ нэр томъёог хүний үйл ажиллагаа болон түүний нөлөөгөөр үүсэх гэсэн утгаар хэрэглэнэ.
- 703 **Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй ялгарал**
Anthropogenic emission
Хүний үйл ажиллагаагаар үүссэн хүлэмжийн хийн ялгарал.

- 704 **Хүнсний ургамал**
Food plants [edible plants]
Хүний хүнсэнд өргөн хэрэглэгддэг, хоол хүнсний сайн чанар, агууламжтай байгалийн ба таримал ургамал.
- 705 **Хүрэнцэр**
Caterpillar
Эрвээхэйн хөгжлийн 2- дахь үе.
- 706 **Хүүхэлдэй (шавж)**
Pupa
Бүрэн хөгжилтэй шавжийн метаморфоз хөгжлийн 3 дахь үе.
- 707 **Хүчин зүйл**
Driver
Ойн хомсдол, доройтлын шууд болон дам шалтгааны аль альныг хэлнэ.
- 708 **Хэвийн үе (шавж)**
Normal phase
Шавжийн популяцийн тоо толгой хэвийн (хөнөөл учруулахааргүй) хэмжээнд байх үе.
- 709 **Хэвшсэн эрх**
Customary rights

Газар болон нөөц ашиглах хэвшсэн эрх гэж нутгийн уугуул хүмүүс болон орон нутгийн иргэдийн заншсан ёс, дэг журам, үнэ цэнэ, заншил, уламжлалын дагуу тухайн иргэд удаан хугацаанд амьдарч байгаа газар болон түүний нөөцийг урт хугацаанд, түүний дотор улирал юм уу тодорхой мөчлөгийн богино хугацаанд төрөөс олгосон албан ёсны эрхгүйгээр ашиглаж ирсэн хэв маягийг ойлгоно.

**710 Хэмжилт, тайлагнал, нотолгоо (ХТН)
Measurement, reporting and verification – MRV**

Үндэсний болон бүс нутгийн түвшинд мэдээ, мэдээлэл цуглуулах, хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт, нүүрстөрөгчийн нөөцийн өсөлтийг үнэлэх, суурь түвшний тодорхойгүй зүйлсийг тодруулах шаардлагатай тооцоолол хийх.

**711 Хэрэглээний мод
Timber [log]**

Байгаа янзаар нь хэрэглэх юм уу эсвэл механик аргаар дахин боловсруулахад зориулсан бөөрөнхий модон материал.

**712 Хэсэг талбайгаар аажим огтлох
Gap cutting [patch cutting]**

Ойн модыг насны хоёр ангийн хугацаанд 2-4 давтамжтайгаар хэсэг талбайгаар огтлох аажим огтлолт. Мод огтлох хэсэг талбайн хэмжээ нь 0.04 -1.0 га байна.

**713 Хэсэгчлэн тарьсан ой
Partial forest culture [partial forest plantation]**

Ойн модлог үүлдрийг сайжруулах ба өтгөрлийг ихэсгэхийн тулд гол төрлийн модны өсвөр мод байхгүй хэсэгт нь ойжуулалт хийж ургуулсан таримал ой.

714 **Хэт олшролын үе (шавж)**

Outbreak

Шавжийн тоо толгой хэт ихсэх үе.

715 **Хэт ягаан туяаны муж**

Ultra violet

0,01-0,47μм урттай цахилгаан соронзон долгион.

716 **Хээрийн түймэр**

Steppe fire

Тал, хээрийн бүс нутгийн ургамлан нөмрөгт түймэр гарч тархах үзэгдэл.

717 **Хяналтгүй ангилал**

Unsupervised classification

Зайнаас тандан судлалын программ хангамжийг ашиглан сансрын мэдээнд автоматаар ангилал хийх арга.

718 **Хяналттай ангилал**

Supervised classification

Хүний оролцоотойгоор сансрын мэдээнд ангилал хийх арга.

719 **Хяналттай шатаалт**

Prescribed burning

Урьдчилан төлөвлөсөн түймэр гэдгийг үзэх.

Ц

- 720 **Цаг үеийн дундаж өсөлт**
Periodic annual increment
Тухайлж авсан 5-10 жилийн доторх нэг жилийн дундаж өсөлт.
- 721 **Цаг хугацааны шийдэл**
Temporal resolution
Хиймэл дагуул тухайн газар нутгийг эргэж зураглах хугацаа.
- 722 **Цар хүрээ (REDD+ийн)**
Scale (REDD+)
REDD+ийн хувьд үндэсний эсвэл орон нутгийн хэмжээнд хамарсан байдлыг үзүүлэх хэмжээс.
- 723 **Цармын бүслүүрийн ой**
Sub-alpine forests [subgoltsy forests]
Уулын таг, цармын бүслүүрт ургадаг, ус, хөрс хамгаалах өндөр ач холбогдолтой, сийрэг, намхан ой мод.
- 724 **Цасанд дарагдаж унах (мод)**
Snowdown
Титэм дээр нь унаж хуримтлагдсан цасны нөлөөгөөр мод үндсээрээ ховхорч унах.
- 725 **Цасанд хугарах (мод)**
Snowbreakage
Титэм дээр нь унаж хуримтлагдсан цасны нөлөөгөөр модны иш, орой хугарах.
- 726 **Цахилгаан соронзон долгион**
Electromagnetic energy

Ойсон, цацарсан, сарнисан гэрлийн урт.

727 **Цахимжуулагч**
Digitizer

Мэдээг тоон хэлбэрт оруулах төхөөрөмж.

728 **Цахимжуулах**
Digitizing

Мэдээг тоон хэлбэрт оруулах үйлдэл.

729 **Цох**
Beetle

Хатуу далавчтаны багийн бие гүйцсэн шавж.

730 **Цурав гал**
Back-burn [back fire]

Шатах материалгүй болгож түймрийн тархалтыг зогсоох зорилгоор урьдчилан татсан тулгуур зурваснаас түймрийн эсрэг чиглэлд тавьдаг зориудын гал.

731 **Цэвэр модод (ой)**
Pure stand

Дан нэг модлог үүлдрээс бүрэлдсэн юм уу эсвэл бусад үүлдрийн мод бага зэрэг оролцсон ой.

732 **Цэвэр хөгжлийн механизм**
Clean Development Mechanism (CDM)

Киотогийн протоколын талууд болох хөгжиж буй орнуудад хэрэгжих хүлэмжийн хийг бууруулах төслүүдийг санхүүжүүлэхээр конвенцийн хавсралт I-ийн орнууд зөвшөөрч, Киотогийн протоколын хүрээнд байгуулагдсан механизм.

733 **Цэвэрлэгээний огтлолт**
Sanitation and salvage cutting

Ойн эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор өвчин, хөнөөлт шавжинд нэрвэгдсэн, гэмтсэн, хатаж байгаа, хатсан модыг огтлох.

734 **Цэвэрлэгээний түүвэрлэх огтлолт**
Selection sanitation cutting

Ойн эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор өвчин, хөнөөлт шавжинд нэрвэгдсэн, гэмтсэн, хатаж байгаа болон хатсан модыг түүвэрлэн огтлох цэвэрлэгээний огтлолт.

735 **Цэвэрлэгээний хавтгайруулсан огтлолт**
Clear sanitation cutting

Өвчин, хөнөөлт шавж, түймэр, салхи зэрэг гадаад хүчин зүйлд нэрвэгдэж их хэмжээгээр гэмтсэний улмаас биологийн тогтворт байдлаа алдсан ой модыг бүрэн солих зорилгоор хийж байгаа цэвэрлэгээний огтлолт.

736 **Цээжний өндөр**
Breast height

Газрын гадаргаас дээш 1.3 метр буюу модны ишний диаметрийн хэмжилт хийдэг стандарт өндөр. Энэ нь хэмжилт хийх өндрийг хэмжигч хүний өндрөөс хамаарахгүй байлгах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

737 **Цээжний өндөр дэх диаметр**
Diameter at breast height

Модны ишний ёзоороос дээш 1.3 м өндөрт хэмжсэн модны ишний диаметр.

Ч

738 **Чөлөөт, урьдчилан мэдээлсэн зөвшилцөл (ЧУМЗ)**
Free, prior and informed consent

Санал болгож буй төсөл нь орон нутгийнханы эзэмшлийн газарт нөлөөлөх, түүнийг эзэмших, эсвэл өөр хэлбэрээр ашиглаж болох тул ойн жижиг аж ахуй эрхлэгч ба нутгийн иргэдэд төсөлд оролцох зөвшөөрөл өгөх ба төслөөс татгалзах эрх олгоход үндсэн зарчим оршино.

Ш

739 **Шавж**
Insects

Үе хөлтний хүрээнд багтдаг шавжийн ангийн сээр нуруугүй амьтад.

740 **Шамдуулагч мод**
Nurse trees

Ойг бүрэлдүүлэгч үндсэн модны ишний хэлбэрийг сайжруулж, өсөлтийг нэмэгдүүлдэг мод, сөөг.

741 **Шан (тарьц, суулгац тарих)**
Furrow [ridge]

Тарьц, суулгац тарих хөрс боловсруулалтын нэг хувилбар. Шанг анжисаар татна.

742 **Шаталтын голомт**

Fuel hot spot

Түймрийн хөвөөнд өртөгдөн шатсан тухайн тэр газарт шаталт дахин үргэлжилж гарч болох шаталтын цэг.

743 **Шатах материалгүй зурвас**

Fuelbreak

Түймрийн менежментийн төлөвлөгөөнд оруулан арчилж байдаг, амархан асдаггүй нутгийн ургамалжилтай болон галын тархалтыг хязгаарлан байнга шатааж (үүгээрээ шороон зурвасаас ялгаатай) байдаг орломол ургамалжилтай 20-300 м өргөн зурвас. Зарим шатахгүй зурвас дотор зам, гараар ухсан шороон зурвас г.м. түймэр зогсоох нарийн зурвас гаргасан байдаг. Түймэр гарсан үед гар багажаар юм уу эсвэл түймэр тавих замаар түймрийн зурвасуудыг өргөтгөх шаардлага гардаг. Шатахгүй зурвас нь хөрсний элэгдлээс сэргийлдэг, гал унтраагчдад аюулгүй ажиллах боломж олгодог, гадаад үзэмж нь илүү сайн, арчилгаа бага шаарддаг (үүгээрээ шороон зурвасаас ялгаатай) давуу талтай.

744 **Шатах материалын иж бүрдэл**

Fuel type pattern (full complex)

Ойн сангийн газрын төрөл тус бүрээр бүрэлдэхүүн ба тоон шинжээр илэрхийлэгдэх ургамлан шатах материалуудын нэгдэл

745 **Шатах материалын чийгийн агууламж**

Fuel moisture content

Шатах материалын чийгтэй ба хуурай байдлын жингийн ялгаварыг түүний чийгтэй төлөв байдлын масстай харьцуулж хувиар илэрхийлсэн үзүүлэлт.

746 **Шилжилт (ялгарлын)**

Displacement (emissions)

Энэ нь нэг газарт хэрэгжүүлж буй ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах үйл ажиллагаа нь өөр нэгэн газарт дарамт үүсгэж хүлэмжийн хийн ялгарлыг ихэсгэхийг хэлнэ.

747 **Шилж сонгон үржүүлэх**

Selection breeding

Байгаль дээр ургаж байгаа болон тарьж ургуулсан ойгоос тухайн аж ахуйд хамгийн хэрэгцээтэй байгаа мод, сөөг, бусад бүтээгдэхүүний шилдгийг нь сонгож үржүүлэх шинжлэх ухааны арга юм.

748 **Шилмүүст модтой навчит ой**

Coniferous and hard-wood stand

Шилмүүст, навчит модноос бүрэлдсэн, дээд ташингад нь навчит мод зонхилсон ой.

749 **Шилмүүст ой**

Coniferous stand

Шилмүүст үүлдэр зонхилсон (шилмүүст модны титгийн бүрхэц 75% -иас дээш) болон дан шилмүүст ой мод.

750 **Шилмүүст үүлдэр (мод)**

Conifer [coniferous species]

Ургамлын ангилал зүйн хувьд Gymnospermae буюу нүцгэн үртэний хүрээнд хамаарагдах бүх модлог үүлдэр. Эдгээрийг зарим тохиолдолд “зөөлөн мод”- гэж нэрлэдэг. Шилмүүст үүлдэрт зүүрхүү, хайрс, шугаман хэлбэрийн навчтай (шилмүүстэй), ихэвчлэн мөнх ногоон мод, сөөг, хагас сөөг орно.

751 **Шингэлт (нүүрстөрөгчийн)
Sequestration (carbon)**

Нүүрстөрөгч агаар мандлаас багасах болон арилах үйл явц.

752 **Шингээгч
Sink**

“Нүүрстөрөгчийн шингээгч”-ийг үзэх.

753 **Шингээх
Removals**

Агаар мандлаас хүлэмжийн хийг шингээх үед үүсдэг хүлэмжийн хийн ялгарлын эсрэг үзэгдэл.

754 **Шинэс [хар мод]
Siberian larch [*Larix sibirica*]**

Ой үүсгэгч, 450-500 жил насалдаг, 35-45 м хүртэл өндөртэй, диаметр 1.2 м хүрдэг, зундаа ногоон шилмүүстэй байдаг мод.

755 **Шороон зурвас
Control line [ploughed strip]**

Хөрсний өнгөн үеийг эрдсийн давхарга хүртэл хагалж ургамлын гаралтай шатах материалыг зайлуулсан хамгаалах зурвас.

756 **Шургааган модод (ой)**

Pole stand

Модны өндрийн өсөлт, ялгарал эрчимтэй явагдаж, өсөлтөөр хоцорсон болон үхэж байгаа мод эрчимтэй хатаж унах насны үед байгаа модод. Шургааган ойд насны хоёрдугаар анги, заримдаа гуравдугаар ангийн моддыг хамааруулна.

757 **Шүдэнз**

Matches

Үйлдвэрлэлийн аргаар хийгдсэн гал асаах, гаргах хэрэгсэл.

Э

758 **Эдификатор**

Edificators

Эдификатор буюу ноёлогч ургамал гэдэг нь ургамал бүлгэмдэл орчноо өөрчлөхөд гол үүрэг гүйцэтгэж байгаа зүйл ургамал. Тухайн зүйл ургамал тодорхой орчин нөхцөлд, тодорхой ургамал бүлгэмдэлд эдификатор байхаас биш, бүх ургамал бүлгэмдэлд эдификатор байх албагүй. Тухайлбал, шинэсэн ойн эдификатор бол Сибирь шинэс байна.

759 **Эзэмшил**

Tenure

Эзэмшигч, хувьцаа эзэмшигчийн бүлэг тухайн газрын нэгж ба хамтын нөөцийг (тухайлбал тусгай мод, ургамлын зүйл, ус, эрдэс баялаг) ашиглах, түүнийг авах эрх, үүргийг тодорхойлсон хувь хүн, бүлгийн байгуулсан хууль эрх зүйн статус бүхий гэрээ хэлэлцээр.

760 **Эзэмшлийн (хамтын) ой***

Possessed forest [community forest]

Ойн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээний үндсэн дээр тодорхой хугацаанд хариуцан хамгаалж, ашиглаж, эзэмшиж байгаа ойн сангийн тодорхой хэсэг.

761 **Экологийн бүлэг (шавж)**

Insects feeding groups

Модлог ургамлын янз бүрийн эд, эрхтэнээр хооллогч шавжууд.

762 **Экосистем**

Ecosystem

Тухайн газар дээрх бүх амьд организм, тэдгээрийг хүрээлэн буй хими, физикийн орчноос бүрдсэн өөр хоорондоо харилцан үйлчлэл бүхий цогц тогтолцоо.

763 **Экосистемийн үйлчилгээ**

Ecosystem services

Экосистемийн үйлчилгээ гэдэг нь хөрс, ургамал, амьтан, агаар, ус зэрэг байгалийн бүх нөөц нь хүний амьдралыг тэтгэх үнэ цэнтэй зүйл болж хувирах үйл явц.

764 **Элбэг ургамал**

Widely dispersal plant

Тухайн нутаг дэвсгэрт өргөн тархсан, нөөц их, тархацын ареал ихтэй ургамал.

765 **Элдэв ургамал идэшт (шавж)**

Polyphagous

Олон төрөл зүйлийн ургамлаар хооллодог шавж.

766 **Эмзэг байдал**

Vulnerability

Экосистем гадны сөрөг хүчин зүйлсийн нөлөөнд өртөж гэмтэх, эсвэл сөрөг нөлөөг давж гарах чадваргүй эмзэг болох зэрэг хэмжээ.

767 **Эмзэг зүйл**

Vulnerable species

IUCN-ний улаан номын жагсаалтын эмзэг категорийн А-Е-ийн шалгуурт нийцэж буй ангилалзүйн нэгж. Зэрлэг байдалдаа устах аюулд орох маш өндөр эрсдэлтэй зүйл.

768 **Энгийн модод (ой)**

Single stand

Нэг ташингын модноос бүрэлдсэн ой.

769 **Эрвээхий**

Moths [butterflies]

Хайрсан далавчтаны багийн бие гүйцсэн шавж.

770 **Эрсдлийг тооцсон нүүрстөрөгчийн кредит**

Buffer (carbon credit)

Алдагдал болон тогтворгүй байдал үүсэх үед төслийн карбоны кредитийн хүчин төгөлдөр байдлыг баталгаажуулахын тулд арилжаалахгүй үлдээдэг, эрсдлийн дүн шинжилгээ эсвэл тодорхой стандарт дүрмээр тодорхойлдог нүүрстөрөгчийн кредитийн тоо хэмжээ.

771 **Эрсдлийн нөөц**

Risk buffer

Нүүрстөрөгчийн дүйцүүлэх төслөөр бий болсон уур амьсгалын үйлчилгээний нөөц. Нүүрстөрөгчийн нөөцийн урьчилан тооцоолоогүй алдагдал бөгөөд хүлэмжийн хийн ялгарал нэмэгдэхээс хамгаалах зорилгоор энэ нөөцийг арилжаалахыг зөвшөөрдөггүй.

772 **Эрүүл ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт**

Sanitation cutting

Өвчин, хөнөөлт шавжны бодит тархалт, илэрлийг хязгаарлан зогсоож, ойн эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулахын тулд хийдэг цэвэрлэгээний огтлолт.

773 **Эрх эзэмшигчид (REDD+)**

Rights holders (REDD+)

REDD+ хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд эрх нь хөндөгдөж болох хувь хүн, нутгийн уугуул иргэд болон хамтын эрх бүхий бусад хүмүүс.

774 **Эх үүсвэр**

Source

Эх үүсвэр гэдэг нь хүлэмжийн хий юм уу эсвэл аэрозолын анхдагч бодис, хүлэмжийн хий, аэрозолийг агаар мандалд ялгаруулж байдаг аливаа үйл явц, механизм, үйл ажиллагаа юм.

775 **Эхлэлийн үе (шавж)**

Pre-peak phase

Шавжийн олшролын эхний үе.

Я

776 **Ялаа**

Flies

Хос далавчтаны багийн бие гүйцсэн шавж.

777 **Ялгарлын итгэлцүүр**

Emission factor

Ялгарал бий болгож буй үйл ажиллагааны нэгж тутамд ноогдох нүүрсхүчлийн хийн тонн эквивалент утгаар илэрхийлсэн хүлэмжийн хийн ялгарлын тоо хэмжээ.

МОНГОЛ НЭРИЙН ХЭЛХЭЭС

А

Аажим огтлолт	1
Gradual felling	
Авгалдай	2
Larvae	
Агро-ойн аж ахуй	3
Agroforestry	
Аж ахуйн бүлэг	4
Forest management group	
Аж ахуйн хэлбэр (ой)	5
Silvicultural type	
Аж ахуйн хэсэг (ой)	6
Forest management section	
Аж ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт	7
Salvage cutting	
Ай сав	8
Cathment area [basin]	
Айконос мэдээ	9
IKONOS data	
Алаг цоог түймэр	10
Spotting fire	
Алдагдалгүй хувилбар	11
No-regrets options	
Алдагдах ялгарал	12
Leakage	
Аллометр	13
Allometry	
Амлалтын хугацаа	14
Commitment period	

Амьсгал	15
Respiration	
Аналог зураг	16
Analogue map	
Аналог мэдээ	17
Analogue data	
Анхдагч голомт (шавж)	18
Pest outbreak [first core area of pests]	
Анхдагч зүйл	19
Pioneer species	
Анхдагч нийт бүтээмж (АНБ)	20
Gross primary productivity (GPP)	
Анхдагч ой	21
Primary forest	
Анхдагч цэвэр бүтээмж	22
Net primary production (NPP)	
Аргазүйн түвшин	23
Tier	
Арчилгааны огтлолт	24
Thinning	
Арчилгааны огтлолтын арга	25
Thinning method	
Арчилгааны огтлолтын давтагдах хугацаа	26
Thinning interval [thinning cycle]	
Арчилгааны огтлолтын хэлбэр	27
Type of thinning	
Арчилгааны огтлолтын эрчим	28
Thinning intensity	
Астерийн мэдээ	29
Aster data	
Атрибут мэдээ	30
Attribute data	

Аукцион (ойн)	31
Auction (of forest)	
Ашиглалтын ойн бүс	32
Utilization forest zone [exploitation forest zone]	
Ашиглах нөөц*	33
Exploitation growing stock	
Ашигт ургамал	34
Useful plants	
Ашигт шавж	35
Beneficial insects	

Б

Байгалийн буюу in situ нөхцөлд хамгаалах	36
In situ conservation	
Байгалийн зулзган мод [гөлгөн мод]	37
Volunteer [wilding]	
Байгалийн ой	38
Native or natural forests	
Байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих/ сайжруулах (БСУД)	39
Assisted/Accelerated Natural Regeneration (ANR)	
Байгаль хамгаалагч	40
Ranger	
Байнгын мод үржүүлгийн газар	41
Permanent nursery	
Байршил тогтоох дэлхийн систем (БТДС)	42
Global Positioning System (GPS)	
Бие гүйцсэн шавж	43
Mature insects	
Биологийн нөөц	44
Biological resource	
Биологийн олон янз байдал	45
Biodiversity	

Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц (БОЯБХК)	46
Convention on Biodiversity (CBD)	
Биом	47
Biomes	
Биомасс	48
Biomass	
Биомасст шилжүүлэх ба өргөжүүлэх коэффициент (БШӨК).	49
Biomass conversion and expansion factor (BCEF)	
Биомассыг өргөжүүлэх коэффициент (БӨК)	50
Biomass expansion factor (BEF)	
Биомассын алдагдал	51
Biomass removals	
Биомассын өсөлт	52
Biomass increment	
Бодлого, арга хэмжээ (БАХ)	53
Policies and measures (PAMs)	
Боломжит өртөг зардал	54
Opportunity costs	
Болц гүйцсэн модод (ой)	55
Maturity stand [exploitability]	
Болц гүйцэж байгаа модод (ой)	56
Maturing stand	
Боргоцой үрийн хортон шавж	57
Seed and cone insects	
Бургас	58
Willows [osier]	
Буурай хөгжилтэй орнууд (БХО)	59
Least Developed Countries (LDCs)	
Бууралт (хүлэмжийн хийн ялгарал)	60
Abatement (emissions)	

Бууралтын үе (шавж) Crisis phase	61
Бүлгээр аажим огтлох Group shelterwood cutting	62
Бүлгээр түүвэрлэх огтлолт Group selection cutting	63
Бүс Zone	64
Бэлтгэсэн модон материал Harvested wood products	65
Бэлэн байдал Readiness	66
В	
Вектор мэдээ Vector data	67
Г	
Гадаргуугийн түймэр Surface fire	68
Газар ашиглалт, газар ашиглалтын өөрчлөлт ба ойн аж ахуй (ГАГАӨОАА) Land Use, land Use Change and Forestry (LULUCF)	69
Газар доорх биомассын нүүрстөрөгч Carbon in below-ground biomass	70
Газар дээрх биомассын нүүрстөрөгч Carbon in above-ground biomass	71
Газар эзэмшил Land tenure	72
Газарзүйн мэдээ Geographic information	73
Газарзүйн мэдээллийн систем Geographical information system	74

Газарзүйн мэдээллийн системд суурилсан мэдээллийн сан GIS based database	75
Газарзүйн холболт Georeferencing [Rectification]	76
Газрын ажиглалт Ground truth	77
Газрын доорх биомасс (ГДБМ) Belowground biomass (BGB)	78
Газрын дээрх биомасс Aboveground biomass	79
Гал асаагч аппарат Drip torch	80
Гал унтраах бодис Fire retardant	81
Галаас хамгаалах бодис Fireproofing agent	82
Гацуур Siberian spruce [<i>Picea obovata</i>]	83
Геометрийн засал Geometric correction	84
Гомдол барагдуулах механизм (ГБМ) Grievance redress mechanism (GRM)	85
Гуурст ургамал Vascular plants	86
Гүймэг түймэр Running fire	87
Гэмтэл, согогтой мод Trees with defect and injury	88
Гэрэлжүүлэх огтлолт First cleaning [weeding]	89

Гэрэлсэг шилмүүст ой Light coniferous forest	90
Д	
Давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга Low thinning	91
Давирхай Gum [resin, pitch, rosin, tar]	92
Давтан шатах Reburn	93
Давхар үр ашиг Co-benefits	94
Давхарга Layer	95
Дагалдах модлог үүлдэр (мод) Secondary tree species	96
Дагалдах түймэр Spot fire	97
Далд үндэстэй суулгац материал Balled planting [containerized seedling]	98
Дан идэшт (шавж) Monophagous	99
Дасан зохицох сан Adaptation Fund	100
Дасан зохицох чадвар (уур амьсгалын өөрчлөлтөд) Adaptive capacity (climate change)	101
Дасан зохицохуй (уур амьсгалын өөрчлөлтөд) Adaptation (climate change)	102
Дасан зохицохуйн менежмент Adaptive management	103
Дахин ялгарах Reversals	104

Долгионы урт Wavelength	105
Дунд насны модод (ой) Middle aged stand	106
Дэлхийн дулаарал Global warming	107
Дэлхэц нутаг Areal [range]	108
Дээж талбай Sample point	109
Е	
Ердийн бизнесийн хувилбар Business-as-usual (scenario)	110
Ерөнхий дундаж өсөлт Mean annual increment	111
ЕРС ба ЕНВИСАТ-ийн мэдээ ERS and ENVISAT data	112
Ж	
ЖЕРС-ийн мэдээ JERS data	113
Жигд нэлд нь тарьсан ой Full forest plantation	114
Жигд-ажим огтлолт Shelterwood cutting	115
Жижиг навчит модлог үүлдэр (мод) Small-leaved tree species	116
Жижиг навчит ой Small-leaved forest	117
Жилд бэлтгэх модны зөвшөөрөгдсөн хэмжээ Annual allowable cut	118
Жимс, жимсгэнэт мод сөөг Berry plants [apple-tree]	119

Жодоо	120
Siberian fir [<i>Abies sibirica</i>]	
З	
Завсрын ашиглалтын огтлолт	121
Intermediate cutting	
Завсрын огтлолт	122
Advance thinning [accretion cutting]	
Зайнаас тандан судлал	123
Remote sensing	
Замаг	124
Algae [sea-weeds]	
Зардал-үр ашгийн дүн шинжилгээ	125
Cost-benefit analysis	
Заримдаг сөөг	126
Semishrub [subshrub]	
Засаглал	127
Governance	
Зах зээлийн алдагдал	128
Market leakage	
Зонхилох модлог үүлдэр (мод)	129
Dominant tree species	
Зориудын буюу ex-situ нөхцөлд хамгаалах	130
Ex-situ conservation	
Зөөлөн навчит үүлдэр (мод)	131
Hard-wood small-leave species	
Зулзган мод	132
Natural regeneration of forest [natural seeding, self-seeding]	
Зулзган модод (ой)	133
Young growth stand [overstocked stand]	
Зурвас талбайгаар аажим огтлох	134
Strip-shelterwood felling	

Зургийн нарийвчлалыг үнэлэх Accuracy assessment	135
И	
Идэвхтэй шатах материал Flash fuel [inflammable material]	136
Ижил хэсэгт хуваах Stratification	137
Ил тод ба тунгалаг байдал Transparency and transparent	138
Ил үндэстэй суулгац материал Bare-rooted planting [ball-rooted seedling]	139
Иш ба холтосны хортон шавж Stem and bark insects	140
К	
Киотогийн протокол Kyoto Protocol	141
Климакс ой Climax forest	142
Консерватив зарчим Principle of conservativeness	143
Куикбөрдийн мэдээ QuickBird data	144
Л	
Ландсатын мэдээ Landsat data	145
Ландшафт Landscape	146
М	
Магадлагаа Validation	147
Манах (түймэр) Being patrolled	148

Марракэшийн гэрээ хэлцэл	149
Marrakesh Accords	
Менежмент бүхий ой	150
Managed forest	
Мод	151
Tree	
Мод бэлтгэл	152
Logging [harvesting]	
Мод бэлтгэлийн нөлөөг бууруулах	153
Reduced impact logging	
Мод бэлтгэсэн талбайн хэв шинж	154
Type of felled area	
Мод бэлтгэх гэрээ	155
Agreement of timber harvesting [full-tree system]	
Мод бэлтгэх талбай	156
Cutting area	
Мод бэлтгэх талбайг зурвасаар нийлүүлэх	157
Coupes on alternate strips	
Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх	158
Coupe`s contiguity	
Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх хугацаа	159
Interval of coupes contiguity	
Мод бэлтгэх талбайг өргөн зурвасаар нийлүүлэх	160
Coupes on double alternate strips	
Мод бэлтгэх талбайг тусгаарлах	161
Inventory for logging	
Мод бэлтгэх талбайг шууд	162
нийлүүлэх	
Progressive coupes on contiguous strips	
Мод бэлтгэх талбайн өргөн	163
Width of cutting area	
Мод бэлтгэх талбайн чиглэл	164
Cutting area orientation	

Мод бэлтгэх эрхийн бичиг*	165
Felling license [felling contract, wood ticket]	
Мод огтолсны дараах сэргэн ургалт	166
Subsequent natural reproduction	
Мод огтолсон талбай	167
Cutover [logged area]	
Мод огтолсон талбайг цэвэрлэх	168
Slash disposal	
Мод сөөгний суулгац материалыг хадгалах	169
Storage of planting stock	
Мод сөөгний тарьц	170
Tree seedling [nurseling]	
Мод судлал	171
Dendrology	
Мод (нөхөн) тарих талбайн хөрс боловсруулалт	172
Soil cultivation for reforestation	
Мод (нөхөн) тарих талбайн цэвэрлэгээ	173
Site clearance before reforestation	
Мод үржүүлгийн газар	174
Nursery [orchard, seminary]	
Мод үржүүлгийн газарт нарийн мөрөөр үр тарих	175
Seed sowing in narrow strips	
Мод үржүүлгийн газарт өргөн мөрөөр үр тарих	176
Seed sowing in wide strips	
Мод үржүүлгийн газарт тарьцыг хучих	177
Mulching of seedbeds in forest nursery	
Мод үржүүлгийн газрыг зохион байгуулах	178
Device of nursery's territory	
Мод үржүүлгийн газрын далд хөрс	179
Greenhouse ground	
Мод үржүүлгийн газрын мод, сөөгний цуглуулгын талбай	180
Part of arboretum	

Мод үржүүлгийн газрын ногоон мөчрийн талбай Part of green grafting	181
Мод үржүүлгийн газрын талбайн бойжуулах хэсэг Trial area of forest nursery	182
Мод үржүүлгийн газрын талбайн үр тарих хэсэг Sowing separation of forest nursery	183
Мод үржүүлгийн газрын эх ургамлын хэсэг Mother tree plantation	184
Мод үхэж цөөрөх Dead and down tree	185
Мод цагаалах Skidding	186
Мод, модон материалын гарал үүслийн гэрчилгээ Forest products certificate [wood certificate]	187
Мод, сөөгний жишгийн суулгац материал Standart planting stock	188
Мод, сөөгний суулгац Seedling	189
Мод, сөөгний суулгац материал Planting material [planting-stock]	190
Мод, сөөгний суулгац материалын бүртгэл, тооллого Inventory of planting material	191
Мод, сөөгний суулгац, материалыг ургуулах технологи Method of growing of planting material	192
Мод, сөөгний суулгацыг зэрэглэх Sorting of planting stock	193
Мод, сөөгний суулгацын нас Age of planting stock	194
Мод, сөөгний суулгацын хэлбэржүүлэлт Formation tree seedlings	195

Мод, сөөгний тарьцыг сүүдэрлэх	196
Shading of seedlings	
Моддын (ойн) болцын нас	197
Maturity age of stand	
Моддын (ойн) бүрэлдэхүүн	198
Stand composition	
Моддын (ойн) дундаж өндөр	199
Stand average height	
Моддын (ойн) насны анги	200
Age class	
Моддын (ойн) насны бүлэг	201
Age group [gradation]	
Моддын (ойн) насны үе шат	202
Age stage of stand	
Моддын (ойн) нөөц	203
Growing stock [stand volume]	
Моддын (ойн) өтгөрөл	204
Stocking level [stand density]	
Моддын (ойн) ташинга	205
Stratum [canopy layer]	
Моддын (ойн) титэм нийлэлт	206
Canopy closure [crown closure]	
Моддын (ойн) хэлбэр	207
Form of stand	
Моддын (ойн) шигүүрэл	208
Density of trees	
Модлог	209
Timber [wood]	
Модлог ургамал	210
Woody plants	
Модлог үүлдэр, модны төрөл	211
Tree species	

Модны бүрхэц	212
Tree cover	
Модны ишний гал	213
Tree fire [stem fire, leg fire]	
Модны оройн хаталт	214
Top drying [dieback]	
Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах зай	215
Spacing of planting [sowing], treeplanting	
Модны суулгац тарих	216
Treeplanting	
Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах	217
Planting [sowing] point	
Модны үр тарих	218
Direct seeding	
Модны үүлдэр солигдолт	219
Alternation of tree species [stand succession]	
Модны холтос	220
Bark (tree)	
Модны холтсыг тойроогоор зурваслаж хуулах	221
Band girdling	
Модны цухуйц	222
Germinant [plantlet young seedling]	
Модны эзэлхүүн	223
Volume of tree	
Модод (ой)	224
Stand	
Модон материал	225
Wooden [woody] materials	
Модон түүхий эд	226
Raw-wood [wood raw material]	
Мониторинг (уур амьсгалын өөрчлөлт)	227
Monitoring (climate change)	

Мөнх ногоон ургамал	228
Evergreen	
Мөөг	229
Fungi [mushrooms]	
Мөчир	230
Branch [limb]	
Мөчрийн согдуул	231
Сорпич	
Мэдээллийн сан	232
Database	
Н	
Навч, шилмүүсний хортон шавж	233
Defoliating insects	
Навчаа гөвдөг мод, сөөг	234
Deciduous	
Навчит модтой шилмүүст ой	235
Hard-wood and coniferous stand mixed	
Навчит ой	236
Broad-lived forest	
Навчит үүлдэр (мод)	237
Broad-leaved tree [hard-wood species]	
Намаг (ой)	238
Marshy area	
Нарийвчилсан буюу суурин судалгаа	239
Detailed or stationary surveillance	
Нарийн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт	240
Strip-clear cutting	
Нарс (мод)	241
Scots pine (tree) [<i>Pinus sylvestris</i>]	
Насны нэг үеийн мод	242
Cohort [trees of single generation]	
Нахиа, найлзуурын хортон шавж	243
Bud and shoot insects	

Нийлмэл модод (ой) Stratified mixture stand	244
Нийтийн эзэмшил дэх газар (ой) Land (forest) under public ownership	245
НОАА-ийн мэдээ NOAA data	246
Ногоон бүсийн ой Green zone forests	247
Ногоон мөчрийн тайрдас Green branch [cutting]	248
Нотолгоо Verification	249
Нөөцлүүр Reservoirs	250
Нөхөн сэргээж сайжруулахуй (ой) Rehabilitation (forest)	251
Нутаг дэвсгэр Territories	252
Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн ойн аж ахуй Community forestry	253
Нутгийн тойм зураг Area seen map	254
Нутгийн уугуул иргэд Indigenous people	255
НҮБҮАӨСК-ийн Хавсралт 1, Хавсралт Б-ын орнууд /талууд Annex-I, Annex-B Countries/Parties	256
НҮБҮАӨСК-ийн Хавсралт II-ын орнууд Annex II countries	257
Нүүдлийн голомт (шавж) Migration hotspot	258
Нүүрстөрөгч шингээгч Carbon sink	259

Нүүрстөрөгчийн ашиг Carbon benefits	260
Нүүрстөрөгчийн дүйцүүлэлт Carbon offset	261
Нүүрстөрөгчийн кредит Carbon credit	262
Нүүрстөрөгчийн нөөц Carbon stock	263
Нүүрстөрөгчийн нөөц сан Carbon pool	264
Нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх Carbon stock enhancement	265
Нүүрстөрөгчийн сайн дурын зах зээл (НСДЗЗ) Voluntary carbon market (VCM)	266
Нүүрстөрөгчийн тооцоо Carbon accounting	267
Нүүрстөрөгчийн худалдаа буюу ялгарлын арилжаа Carbon trading or emission trading	268
Нүүрстөрөгчийн шингэлт Carbon sequestration	269
Нүүрстөрөгчийн эргэлт Carbon cycle	270
Нүүрстөрөгчийн эрх Carbon rights	271
Нүүрстөрөгчийн эх үүсвэр Carbon source	272
Нүүрстөрөгчийн ялгаралгүй Carbon neutral	273
Нүүрстөрөгчийн ялгарлын хэмжээ Carbon footprint	274
Нүүрсахүчлийн хийн эквивалент (CO ₂ e) Carbon dioxide equivalent (CO ₂ e)	275

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенц (НҮБУАӨСК) United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)	276
Нэмэгдэл чанар (хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах) Additionality (emissions reductions)	277
Нэмэлт мод, сөөг тарих Complement, infilling [inter planting, reinforcement planting]	278
Нэн ховор ургамал Very rare plant	279
Нягт шоометр Solid volume of wood	280
О	
Огтлогдох модны эзлэхүүн Fellings	281
Огтлолтын нас Cutting age	282
Огтлолтын өмнөх сэргэн ургалт Advance reproduction [advance growth]	283
Огтлолтын чиглэл Direction of cutting	284
Огтлох модыг сонгох Selection of trees to be removed	285
Ой ашиглалт Forest [timber] exploitation	286
Ой ашиглалтын төрөл Form of forest exploitation [form of forest management]	287
Ой ашиглалтын хэлбэр Type of forest [timber, wood] exploitation [type of forest management]	288

Ой зохион байгуулалт	289
Forest management [forest inventory]	
Ой мод (ой)	290
Forest	
Ой модноос хамааралтай төрөл зүйл	291
Forest-dependent species	
Ой модны экологийн үүрэг ач холбогдол	292
Ecological functions of forest	
Ой сайжруулалт	293
Forest improvement	
Ой судлал [ой зүй]	294
Forest science [forest ecology]	
Ой ургамалжилтын мужлал	295
Forest-vegetation zoning	
Ой үржүүлэг	296
Afforestation	
Ой үүсгэгч модлог үүлдэр (мод)	297
Main tree species [stand forming tree species]	
Ой хамгаалагч	298
Forester [ranger, manager]	
Ой хамгааллын мэргэжилтэн	299
Fire fighter	
Ойг амралтын зорнуулалтаар ашиглах	300
Recreation forest use	
Ойг сайжруулах мод тарилт	301
Enrichment planting	
Ойг тарьж нөхөн сэргээх	302
Artificial reforestation [reforestation]	
Ойг түймрээс хамгаалах	303
Fire protection [forest fire control]	
Ойгоор бүрхэгдсэн талбай	304
Closed forest area	

Ойгоор бүрхэгдээгүй талбай Unforested area	305
Ойжуулалт Reforestation	306
Ойжуулах мужлал Silvicultural zoning	307
Ойжуулах талбай Area to be reforested	308
Ойжуулах талбайг бэлтгэх Soil cultivation for forest plantation	309
Ойжуулах талбайн бүлэг Category of reforestation site	310
Ойжуулах талбайн сан Totality of reforestation site	311
Ойн агаарын эргүүл Aerial fire patrol	312
Ойн аж ахуй Silviculture	313
Ойн аж ахуйн салбар Forestry	314
Ойн аж ахуйн систем Silvicultural system	315
Ойн аж ахуйн түүвэрлэх огтлолт Selective cutting [selection felling]	316
Ойн амьдрах чадвар Viability of forest	317
Ойн анги Forest [ranger] district division of forestry	318
Ойн арчилгаа Care of stands [cleaning cutting]	319
Ойн байгалийн сийрэгжилт Natural thinning [self thinning]	320

Ойн байгалийн сэргэн ургалт	321
Natural forest regeneration	
Ойн байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих	322
Assistance of natural regeneration	
Ойн биологийн олон янз байдал	323
Forest biodiversity	
Ойн биомасс	324
Forest biomass	
Ойн бонитет	325
Site index	
Ойн бүс талбай	326
Non forest land	
Ойн бүлэг хэв шинж	327
Group forest type	
Ойн бүрхэвчийн зураг	328
Forest cover map	
Ойн бүс	329
Forest zone [category]	
Ойн дагалдах сэргэн ургалт	330
Attendant reproduction	
Ойн дагалт нөөц*	331
Non-wood forest resources	
Ойн доройтол	332
Forest degradation	
Ойн доройтсон газар	333
Degraded forest land	
Ойн завсрын ашиглалт	334
Periodic stand depletion	
Ойн зах, хаяа	335
Border of forest	
Ойн менежмент	336
Forest management	

Ойн менежментийн нэгж талбай Forest management unit area	337
Ойн менежментийн төлөвлөгөө* Forest management plan	338
Ойн модон бус бүтээгдэхүүн Non timber forest products (NTFP's)	339
Ойн мониторинг Forest monitoring	340
Ойн мэдээллийн сан* Forest databank	341
Ойн нас Stand age	342
Ойн нөөц ашигласны төлбөр Payment for forest resources use	343
Ойн нөөц, баялаг Forest resources	344
Ойн нөөцийн жилийн өсөлт Annual growth [forest crop]	345
Ойн нөхөн сэргэлт Rehabilitation of forest	346
Ойн нөхөрлөл* Forest local communities	347
Ойн нүүрстөрөгч Forest carbon	348
Ойн нүүрстөрөгчийн нөөц Forest carbon stock	349
Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх Enhancement of forest carbon stocks	350
Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг хадгалах Conservation of forest carbon stocks	351
Ойн нүцгэрсэн талбай [ойжих талбай] Barren area	352

Ойн орломол төрөл	353
Secondary forest type	
Ойн өөрчлөлтийн зураг	354
Forest change detection map	
Ойн сан [Монгол улсын ойн сан]*	355
State forest land [forest fund]	
Ойн сангийн талбай	356
Total area of forest land	
Ойн сонирхогч [оролцогч] талууд	357
Forest stakeholders	
Ойн сэргэн ургалт	358
Forest regeneration	
Ойн таксац	359
Forest mensuration [cruise, cruising, forest estimation]	
Ойн талаарх бодлогын баримт бичиг	360
Forest policy statement	
Ойн талаарх бодлого	361
Forest policy	
Ойн талбай	362
Forest area	
Ойн тасархайтал	363
Forest fragmentation	
Ойн титмийн бүрхэц	364
Canopy cover	
Ойн тогтворт байдал	365
Stability of forest	
Ойн тогтвортой менежмент	366
Sustainable forest management	
Ойн төлөв байдал	367
State of forest	

Ойн тухай хууль, тогтоомж	368
Law and act on forest	
Ойн түймрийн аюулгүйн дүрэм	369
Fire safety rules	
Ойн түймрийн баг	370
Fire fighting crew	
Ойн түймрийн стратеги	371
Forest fire strategy	
Ойн түймрийн тактик	372
Forest fire tactics	
Ойн түймрийн үр дагавар	373
Consequence of fire	
Ойн түймрийн эргүүл	374
Fire chaser [patrol man]	
Ойн түймэр	375
Forest fire	
Ойн түймэр гарах давтамж	376
Fire occurrence	
Ойн ургамал бүлгэмдэл	377
Forest plant community	
Ойн ургамалжилт	378
Forest vegetation	
Ойн ургах орчны нөхцөл	379
Growing condition	
Ойн үндсэн ашиглалт	380
Final cutting	
Ойн үндсэн хэв шинж	381
Native forest type	
Ойн үндэсний хөтөлбөр	382
National forest programme (NFP)	
Ойн үрийн сэргэн ургалт	383
Regeneration by natural seeding	

Ойн хана	384
Side [wall of stand] of stand	
Ойн хоёрдогч нөөц баялгийн ашиглалт	385
Use of secondary forest resources	
Ойн хомсдол	386
Deforestation	
Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах нэмэлт үйл ажиллагаа-REDD+	387
REDD plus (additional activities in reducing emissions from deforestation and forest degradation)	
Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах (REDD+) үндэсний стратеги (ОХДҮХХЯБҮС)	388
National REDD+ strategy (NRS)	
Ойн хомсдолоос сэргийлэх	389
Avoided deforestation	
Ойн хосолмол сэргэн ургалт	390
Combination regeneration	
Ойн хөнөөлт шавж	391
Forest pest and insects	
Ойн хүлэмжийн хийн ялгарлын суурь түвшин/ ойн суурь түвшин	392
Forest reference emission levels/forest reference levels	
Ойн хүнсний нөөц баялгийн ашиглалт	393
Use of forest food resources	
Ойн хэв шинж	394
Forest type	
Ойн хэв шинжийн судлал	395
Forest typology [forest type science]	
Ойн цоорхой	396
Gap	

Ойн чөлөө	397
Forest meadow [glade]	
Ойн шавж	398
Forest insects	
Ойн шатамхай байдал [зэрэг]	399
Fire category	
Ойн шатах материал	400
Forest fuel [combustible material]	
Ойн шатсан талбай	401
Burnt – over forest [burned-out, fire-damaged forest]	
Ойн шилжилтийн муруй	402
Forest transition curve	
Ойн экологи-эдийн засгийн үнэлгээ*	403
Forest ecological and economic value	
Ойрхог байдал	404
Percentage of forest land	
Ойрын нил улаан туяаны муж	405
Near infrared	
Ойт хээр	406
Forest-steppe	
Ойт царам	407
Forest-tundra	
Олон сувгийн мэдээ	408
Multispectral data	
Олон талт үр ашиг	409
Multiple benefits	
Олон улсын зөвлөгөө, дүн шинжилгээ	410
International consultation and analysis	
Олшруулах мод тарилт	411
Enrichment planting	
Онгон ой	412
Virgin forest	

Оптик муж	413
Optical range	
Орлож ургасан ой	414
Secondary forest	
Оройн түймэр	415
Crown fire	
Оролцогч тал	416
Stakeholder	
Орон зайн бага шийдтэй зураг	417
Low resolution image	
Орон зайн дунд шийдтэй зураг	418
Medium resolution image	
Орон зайн дүн шинжилгээ	419
Spatial analysis	
Орон зайн загвар	420
Spatial model	
Орон зайн мэдээ	421
Spatial data	
Орон зайн өндөр шийдтэй зураг	422
High resolution image	
Орон нутгийн түвшин	423
Subnational	
Орон зайн шийд	424
Spatial resolution	
Ө	
Өвлийн мөчрийн тайрдас	425
Winter stem cutting	
Өгөгдлийн (анхны) тухай мэдээ	426
Metadata	
Өгөгдөл	427
Data	

Өмчийн эрх ба өмчийн эрх эзэмшигч Property rights and property rights holders	428
Өндөг (шавж) Eggs	429
Өндөр ба давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга Free thinning	430
Өндөр модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга Crown thinning [high thinning]	431
Өндрийн тоон загвар Digital elevation model	432
Өргөн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт Clear cutting with artificial regeneration	433
Өсвөр мод Understory trees [young growth, undershrub, undergrowth, regrowth]	434
Өсөлт Increment	435
П	
Панхроматик зураг Panchromatic image	436
Пиксел Pixel	437
Плотер Plotter	438
Популяцийн олшролын үе шат (шавж) Phases of population increase	439
Популяцийн олшролын хөдлөл зүй (шавж) Population dynamics	440
Проекц буюу тусгаг Projection	441

Р

Радар	442
Radar	
Радарын долгион	443
Radar wave	
Радиометрийн засал	444
Radiometric correction	
REDD+ үйл ажиллагаа	445
REDD+ activity	
C	
Саад бэрхшээл	446
Barrier	
Сааруулах (уур амьсгалын өөрчлөлт)	447
Mitigation (climate change)	
Сайн дурын үйл ажиллагаа	448
Voluntary action	
Сайн чанартай мод	449
Desirable trees	
Салхинд унах (мод)	450
Blowdown	
Салхинд хугарах (мод)	451
Windthrow	
Сансрын зураг	452
Satellite image	
Сансрын зураг боловсруулалт	453
Image processing	
Сансрын зургийн ангилал	454
Image classification	
Сансрын зургийн тайлал	455
Image interpretation	
Сенсор	456
Sensor	
Сийрүүлэх огтлолт	457
Thinning [improvement cutting]	

Сийрэг шоо метр Stocked content [stocked volume]	458
Сонгомол идэшт (шавж) Oligophagous	459
Сортимент Assortment [length, log, section, shortwood]	460
Сөөг Shrub	461
Сөөгний түймэр Bush fire	462
Сөөгөн ташинга Shrub layer	463
Сөөгөнцөр Undershrub [lowshrub]	464
Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээ (дээр дурдсан Канкуны сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээг үз) Safeguards (see also Cancun safeguards above)	465
Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх мэдээллийн систем (СНСМС) Safeguards information system (SIS)	466
Спектрийн ойлт Spectral reflectance	467
Спектрийн шийд Spectral resolution	468
СПОТ-ын мэдээ SPOT data	469
Суваг Band	470
Суурь үзүүлэлтийн хувилбар Baseline scenario	471
Сүүдэрсэг шилмүүст ой Dark coniferous forest	472

Сэдэвчилсэн зураг	473
Thematic map	
T	
Таарамжгүй мод	474
Undesirable trees	
Тайрдас	475
Branch cutting [shoot cutting]	
Тайрдасны суулгац	476
Cutting nurseling [cutting transplant]	
Тайрдасны суулгац бойжуулах талбай	477
Trial area of cutting transplant of nursery	
Талууд	478
Party	
Талуудын Бага Хурал (ТБХ)	479
Conference of the Parties (COP)	
Тандан судалгааны хэрэглээ	480
Remote sensing applications	
Таримал ой	481
Artificial [homogeneous, man-made] stands; [forest cultures, forest plantation]	
Таримал ой буй болгох арга	482
Method of forest planting	
Таримал ой буй болгох төсөл	483
Project of forest culture	
Таримал ойг ойгоор бүрхэгдсэн талбайд шилжүүлэх	484
Inclusion of forest plantation in covered forest area	
Таримал ойг хүлээн авах техник арга ажиллагаа	485
Technical procedure of forest culture	
Таримал ойн амьдралт	486
Conservation of forest plantation	
Таримал ойн арчилгааны агротехник	487
Agrotechnical tending of forest culture	

Таримал ойн бүртгэл-тооллого Inventory of forest culture	488
Таримал ойн нас Age of forest plantation	489
Таримал ойн шигүүрэл Density of forest culture	490
Тармаг ой Open [sparsely, understocked] stand [light forest]	491
Тархалтын голомт (шавж) Distribution area	492
Тарьсан мод нутагших чадамж Capacity for survival [survival rate] of forest culture	493
Техникийн ургамал Industrial plants [industrial crops]	494
Техникийн хортон шавж Wood borers	495
Технологи дамжуулах Technology transfer	496
Титмийн бүрхэц Crown cover	497
Титэм Crown (tree) [leafage]	498
Титэм нийлсэн ой мод (ой) Closed forest	499
Тогтвортой хөгжил Sustainable development	500
Тогтмол байдал (хүлэмжийн хийн бууралт) Permanence (emissions reductions)	501
Тогтонги түймэр Steady fire [stable fire]	502
Тодорхойгүй байдал Uncertainty	503

Тодорхойгүй түймэр	504
Being investigated fire	
Тоймчилсон судалгаа (шавж)	505
Reconnaissance surveillance	
Тооны өсөлтийн үе (шавж)	506
Prodrome phase	
Тохируулах огтлолт	507
Cleaning [liberation cut]	
Төрийн бус байгууллага	508
Non-governmental organizations (NGOs)	
Тусгай хамгаалалттай газар	509
Protected area	
Туслах мод	510
Subsidiary trees	
Тууш мод	511
Tree length	
Тухайн үеийн өсөлт	512
Current annual increment	
Тухайн үеийн түймрийн аюул	513
Short term fire danger [current fire danger]	
Түймрийг бүрэн унтраах	514
Moopping up	
Түймрийг бүслэх	515
To corral a fire	
Түймрийг илрүүлэх	516
Fire detection[discovery]	
Түймрийг илрүүлэх үе	517
Fire detection time [discovery time]	
Түймрийг хязгаарлан тогтоох	518
Fire localization	
Түймрийн ажиглалтын байр	519
Fire lookout point	

Түймрийн ажиглалтын цамхаг Fire lookout tower	520
Түймрийн ар тал Rear of fire	521
Түймрийн аюул Fire danger	522
Түймрийн аюултай улирал Fire season	523
Түймрийн аюулыг тодорхойлох Fire-danger measurement	524
Түймрийн аюулыг хэмжигч Danger meter [burning-index meter]	525
Түймрийн аюулын анги Fire danger class	526
Түймрийн аюулын урьдчилсан мэдээ Fire-danger forecasting [fire hazard forecast]	527
Түймрийн аюулын хэмнүүр Burning index [fire hazard index]	528
Түймрийн багаж төхөөрөмж Fire equipment	529
Түймрийн байршлыг тодорхойлох Detection of fire	530
Түймрийн галын хөвөө Fire edge [fire line, fire margin]	531
Түймрийн давтамжийн зураг Fire occurrence map	532
Түймрийн дараах унанги Fire slash [debris]	533
Түймрийн зориулалттай хүрз Shovel [spade]	534
Түймрийн манаач, сахиул Fire spotter [towerman, fire guard, observer]	535

Түймрийн масс Mass fire	536
Түймрийн менежмент Fire management	537
Түймрийн периметр Fire perimeter	538
Түймрийн солбицол Fire location	539
Түймрийн сорви Fire scar [fire wound]	540
Түймрийн талбай Burned area	541
Түймрийн тармуур Fire rake	542
Түймрийн тархалтыг зогсоох Being held [shut-down] of fire speed	543
Түймрийн тархалтыг хязгаарлах байгалийн саад Natural-fire break [fuel break]	544
Түймрийн тархалтыг хязгаарлах ойн зааг зурвас Cut – off [forest fire prevention ride]	545
Түймрийн тархалтын хурд Speed of fire spread	546
Түймрийн төрөл Character of fire [fire class, fire type]	547
Түймрийн төрх байдал Fire behaviour	548
Түймрийн фронт [түймрийн нүүр тал] Head of fire [fire front]	549
Түймрийн хажуу [жигүүр] Flanks of a fire	550
Түймрийн харлалт [бад] Singeing [scorching]	551

Түймрийн хоногийн аюултай цаг үе Burning period [daily burning period]	552
Түймрийн хохирол Fire damage [harm, injury]	553
Түймрийн хошуу Fingers of fire	554
Түймрийн хүрээ Fire contour [outline]	555
Түймрийн цохиур Fire beater	556
Түймрийн цурам Acreage burned	557
Түймрийн шуурхай ажиллагааны зураг Fire progress map	558
Түймрийн эрчим Intensity of fire	559
Түймрээс сэргийлэх арга хэмжээ Fire prevention	560
Түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга Methods of fire prevention	561
Түймрээс хамгаалах зохион байгуулалтын төлөвлөгөө Fire control planning	562
Түймэр алсаас харагдах орон зай Visibility distance of fire	563
Түймэр гарах магадлал Fire risk	564
Түймэр зогсоох зурвас [түймрийн шороон зурвас] Firebreak	565
Түймэр зогсоох шуудуу Fire line [fire break off]	566
Түймэр рүү шууд довтлох Direct attack	567

Түймэр тархалтын саад [хориг]	568
Fireguard	
Түймэр унтраах	569
Fire suppression	
Түймэр унтраах ажлын удирдагч	570
Fire warden [fire boss]	
Түймэр унтраах арга	571
Fire figting method	
Түймэр унтраах төлөвлөгөө	572
Fire control plan [fire liquidation plan]	
Түймэр унтраах үе шат	573
Fire liquidation	
Түймэр эхэлсэн цэг	574
Starting point of fire	
Түймэртэй тэмцэх бэлтгэл	575
Fire presuppression	
Түлээний мод	576
Firewood [fuelwood]	
Түр хугацааны мод үржүүлгийн газар	577
Temporary nursery	
Тэжээлийн ургамал	578
Fodder plants	
Тэсвэртэй байдал	579
Resilience	
У	
Удаан хугацааны аажим огтлолт	580
Long gradual felling	
Улаан туяаны муж	581
Visible red	
Улиангар	582
Aspen [<i>Populus tremula</i>]	
Улиас	583
Poplar [<i>Populus laurifolia</i>]	

Улсын ойн сангийн бүртгэл Inventory of forest land	584
Унаган зүйл Endemic species	585
Унасан мод Deadfall [fallen timber]	586
Унаш Litter	587
Унтраах техник хэрэгсэл (гал, түймэр) Fire fighting equipment	588
Ургаа модны борлуулах нөөц Commercial growing stock	589
Ургаа модны мөчир тайралт Pruning	590
Ургал эрхтний үүсэлтэй модод (ой) Coppice stand	591
Ургал эрхтнээр сэргэн ургах Regrowth [vegetative reproduction, stump planting]	592
Ургамалжилт Vegetation	593
Ургамлан хамгаалах зурвас Living firebreak	594
Ургамлан шатах материал Fuel plant material [surface fuel]	595
Ургамлын ялгааны нормчлогдсон индекс Normalized difference of vegetation index	596
Урьдчилан сэргийлэх гал Prescribed burning	597
Урьдчилан сэрэмжлүүлэх зарчим Precautionary principle	598
Урьдчилан төлөвлөсөн түймэр Prescribed fire	599

Урьдчилгаа зээл	600
Ex-ante crediting	
Урьдчилсан тооцоолол	601
Ex-ante accounting	
Устаж байгаа зүйл	602
Critically endangered species	
Устаж болзошгүй зүйл	603
Endangered species	
Уугуул бус зүйл	604
Non-native species	
Уугуул нутгийн зүйл	605
Native species	
Уулын ой	606
Mountain forest	
Уур амьсгалын ногоон сан (УАНС)	607
Green Climate Fund (GCF)	
Уур амьсгалын өөрчлөлт	608
Climate change	
Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах	609
Climate change mitigation	
Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулахад оруулах үндэсний хувь нэмэр	610
Intended nationally determined contributions (INDC)	
Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаарх засгийн газар хоорондын мэргэжилтний хороо (УАӨЗГМХ)	611
Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)	
Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохуй	612
Climate change adaptation	
Ү	
Үзэгдэх гэрлийн муж	613
Visible	
Үйл ажиллагааны зардал	614
Transaction cost	

Үйл ажиллагааны зорилго Performance target	615
Үйл ажиллагааны мэдээ (YAM) Activity data (AD)	616
Үйл ажиллагааны хамрах хүрээ (REDD+ийн) Scope (REDD+)	617
Үйлдвэрлэлийн бөөрөнхий мод Industrial roundwood	618
Үйлдвэрлэлийн түүвэрлэх огтлолт Commercial selective cutting	619
Үндсэн ашиглалтын огтлолт Harvest cutting [final cutting]	620
Үндсэн ашиглалтын огтлолтын систем Cutting [harvest] system	621
Үндсэн ашиглалтын огтлолтын арга Cutting methods	622
Үндсэн ашиглалтын огтлолтын хэлбэр Type of cutting	623
Үндсэн ашиглалтын түүвэрлэх огтлолт Selective method	624
Үндсэн модлог үүлдэр (мод) Chief [principal tree species]	625
Үндсэн модод (ой) Climax stand	626
Үндсэн шатах материал Wooden fuel	627
Үндэс Root	628
Үндэсний дасан зохицох хөтөлбөр National adaptation programmes (NAPAs)	629

Үндэсний онцлогт тохирсон сааруулах арга хэмжээ (YOTCAH)	630
Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs)	
Үндэсний систем	631
Root system	
Үндэсний согдуул	632
Rootshoot [rootstock, sprout, root stalk, sucker]	
Үндэсний тайлан-илтгэл	633
National communication	
Үндэсний тайрдаг	634
Root cutting	
Үндэсний хортон шавж	635
Root insects	
Үр ашиг хуваарилах механизм	636
Benefit-sharing mechanism	
Үр тарих норм	637
Application rate [seeding rate, sowing rate norm]	
Үржих (ургамал)	638
Propagation [reproduction]	
Үрийн бүлэг мод	639
Clump of seed plants [seed tree]	
Үрийн гаралтай модод (ой)	640
Stand originating from seed	
Үрийн зурвас мод	641
Seed lane [seed swath]	
Үрийн мод	642
Seed plants [seed tree]	
Үрийн эх үүсвэр	643
Seeding-well [seeding] source	
Үүргэн шүршигч	644
Knapsack sprayer [backpack jet, backpack sprayer]	
Үхсэн мод	645
Dead wood	

Үхсэн модны биомасс Dead wood biomass	646
Үхсэн модны биомассын нүүрстөрөгч Carbon in dead wood biomass	647
Ф	
Физиологийн хортон шавж Physiological pests	648
Фитомасс Phytomass	649
Фотосинтез Photosynthesis	650
Х	
Хавсралт Б-д орсон орнууд Annex B Countries	651
Хавтгайруулсан огтлолт Clear cutting (method)	652
Хар Lichens	653
Хамгаалалтын ойн бүс Protected forest zone	654
Хамгаалах зурвас Fire-break	655
Хамгаалах үнэт зүйлстэй газар High conservation values area	656
Хамруулах арга Nested approach	657
Харь зүйл Invasive species	658
Хатсан мод Dead standing tree	659
Хатуу модлогт навчит ой Hard-wood broad-leaved stand	660

Хатуу модлогт навчит үүлдэр (мод)	661
Hard-wood broad-leaved species	
Хил дамнасан үйл явдал	662
Trans-boundary	
Ховор ургамал	663
Rare plant	
Ховордсон зүйл	664
Threatened species	
Хоёр жил тутмын тайлан-илтгэл (ХЖТТИ)	665
Biennial Update Report (BUR)	
Хоёрдогч голомт (шавж)	666
Second core area	
Хожуулын согдуул	667
Sap shoot [stool shoots, tallage]	
Холимог модод (ой)	668
Mixed stand	
Хориглох зурвас	669
Fire stop [fenderstop, fire barrage]	
Хориотой зурвасын ой*	670
Prohibited forest strip	
Хөвд	671
Moss	
Хөвд-намгийн түймэр	672
Moss-peat-bog fire	
Хөвх (ойн)	673
Forest floor	
Хөвхний нүүрстөрөгч	674
Carbon in litter	
Хөвхний түймэр (ой)	675
Litter fire [fire of debris layer, creeping]	
Хөвхөн давхарга	676
Litter	

Хөгшин модод (ой)	677
Declining stand [overmature stand]	
Хөдөө аж ахуйн ээлжлэн ашиглалт	678
Shifting agriculture	
Хөндлөн огтлолын талбай	679
Basal area	
Хөндлөн хаялбар	680
Contour	
Хөндлөнгийн үнэлгээний тайлан	681
Independent Assessment Report	
Хөнөөлийн голомт (шавж)	682
Hotspot of forest pests	
Хөрсний амьд бүрхэвч	683
Field layer [ground vegetation]	
Хөрсний органик бодис (ХОБ)	684
Soil organic matter (SOM)	
Хөрсний түймэр (ойн)	685
Ground fire	
Хувийн эзэмшил дэх газар (ой)	686
Land (forest) under private ownership	
Хувирсан байгалийн ой	687
Modified natural forest	
Хус хавтага навчит	688
Birch [<i>Betula plathyphylla</i>]	
Хусны үйс	689
Birch bark [silver bark]	
Хусны шүүс	690
Birch syrup [juice]	
Хуш	691
Pine Siberian stone [cedar]	
[<i>Pinus sibirica</i>]	
Хушны самар	692
Pine nut	

Хүйсийн мэдрэмж Gender responsive	693
Хүлэмж Greenhouse [hothouse]	694
Хүлэмжийн хий Greenhouse gas (GHG)	695
Хүлэмжийн хийн үндэсний тооллого National greenhouse gas inventory	696
Хүлэмжийн хийн ялгарлын баталгаажсан бууралт (ХХББ) Certified emission reductions (CERs)	697
Хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт (ХХБ) Emission reduction (ER)	698
Хүлрийн түймэр Peat [bog] fire	699
Хүлэрт намаг (Хүлэрт-намагт ой) Peatland (Peat swamp Forests)	700
Хүний гарвалт түймрийн аюул Anthropogenic risk [hazard]	701
Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй Anthropogenic	702
Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй ялгарал Anthropogenic emission	703
Хүнсний ургамал Food plants [edible plants]	704
Хүрэнцэр Caterpillar	705
Хүүхэлдэй (шавж) Pupaе	706
Хүчин зүйл Driver	707
Хэвийн үе (шавж) Normal phase	708

Хэвшсэн эрх Customary rights	709
Хэмжилт, тайлагнал, нотолгоо (ХТН) Measurement, reporting and verification – MRV	710
Хэрэглээний мод Timber [log]	711
Хэсэг талбайгаар аажим огтлох Gap cutting [patch cutting]	712
Хэсэгчлэн тарьсан ой Partial forest culture [partial forest plantation]	713
Хэт олшролын үе (шавж) Outbreak	714
Хэт ягаан туяаны муж Ultra violet	715
Хээрийн түймэр Steppe fire	716
Хяналтгүй ангилал Unsupervised classification	717
Хяналттай ангилал Supervised classification	718
Хяналттай шатаалт Prescribed burning	719

Ц

Цаг үеийн дундаж өсөлт Periodic annual increment	720
Цаг хугацааны шийдэл Temporal resolution	721
Цар хүрээ (REDD+ийн) Scale (REDD+)	722
Цармын бүслүүрийн ой Sub-alpine forests [subgoltsy forests]	723
Цасанд дарагдаж унах (мод) Snowdown	724

Цасанд хугарах (мод) Snowbreakage	725
Цахилгаан соронзон долгион Electromagnetic energy	726
Цахимжуулагч Digitizer	727
Цахимжуулах Digitizing	728
Цох Beetle	729
Цурав гал Back-burn [back fire]	730
Цэвэр модод (ой) Pure stand	731
Цэвэр хөгжлийн механизм Clean Development Mechanism (CDM)	732
Цэвэрлэгээний огтлолт Sanitation and salvage cutting	733
Цэвэрлэгээний түүвэрлэх огтлолт Selection sanitation cutting	734
Цэвэрлэгээний хавтгайруулсан огтлолт Clear sanitation cutting	735
Цээжний өндөр Breast height	736
Цээжний өндөр дэх диаметр Diameter at breast height	737
Ч	
Чөлөөт, урьдчилан мэдээлсэн зөвшилцөл (ЧУМЗ) Free, prior and informed consent	738
Ш	
Шавж Insects	739

Шамдуулагч мод	740
Nurse trees	
Шан (тарьц, суулгац тарих)	741
Furrow [ridge]	
Шаталтын голомт	742
Fuel hot spot	
Шатах материалгүй зурвас	743
Fuelbreak	
Шатах материалын иж бүрдэл	744
Fuel type pattern (full complex)	
Шатах материалын чийгийн агууламж	745
Fuel moisture content	
Шилжилт (ялгарлын)	746
Displacement (emissions)	
Шилж сонгон үржүүлэх	747
Selection breeding	
Шилмүүст модтой навчит ой	748
Coniferous and hard-wood stand	
Шилмүүст ой	749
Coniferous stand	
Шилмүүст үүлдэр (мод)	750
Conifer [coniferous species]	
Шингэлт (нүүрстөрөгчийн)	751
Sequestration (carbon)	
Шингээгч	752
Sink	
Шингээх	753
Removals	
Шинэс [хар мод]	754
Siberian larch [<i>Larix sibirica</i>]	
Шороон зурвас	755
Control line [ploughed strip]	

Шургааган модод (ой)	756
Pole stand	
Шүдэнз	757
Matches	
Э	
Эдификатор	758
Edificators	
Эзэмшил	759
Tenure	
Эзэмшлийн (хамтын) ой*	760
Possessed forest [community forest]	
Экологийн бүлэг (шавж)	761
Insects feeding groups	
Экосистем	762
Ecosystem	
Экосистемийн үйлчилгээ	763
Ecosystem services	
Элбэг ургамал	764
Widely dispersal plant	
Элдэв ургамал идэшт (шавж)	765
Polyphagous	
Эмзэг байдал	766
Vulnerability	
Эмзэг зүйл	767
Vulnerable species	
Энгийн модод (ой)	768
Single stand	
Эрвээхий	769
Moths [butterflies]	
Эрсдлийг тооцсон нүүрстөрөгчийн кредит	770
Buffer (carbon credit)	
Эрсдлийн нөөц	771
Risk buffer	

Эрүүл ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт Sanitation cutting	772
Эрх эзэмшигчид (REDD+) Rights holders (REDD+)	773
Эх үүсвэр Source	774
Эхлэлийн үе (шавж) Pre-peak phase	775
Я	
Ялаа Flies	776
Ялгарлын итгэлцүүр Emission factor	777

АНГЛИ НЭРИЙН ХЭЛХЭЭС

A

A	
Abatement (emissions) Бууралт (хүлэмжийн хийн ялгарал)	60
Aboveground biomass Газрын дээрх биомасс	79
Accuracy assessment Зургийн нарийвчлалыг үнэлэх	135
Acreage burned Түймрийн цурам	557
Activity data (AD) Үйл ажиллагааны мэдээ (YAM)	616
Adaptation (climate change) Дасан зохицохуй (уур амьсгалын өөрчлөлтөд)	102
Adaptation Fund Дасан зохицох сан	100
Adaptive capacity (climate change) Дасан зохицох чадвар (уур амьсгалын өөрчлөлтөд)	101
Adaptive management Дасан зохицохуйн менежмент	103

Additionality (emissions reductions) Нэмэгдэл чанар (хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах)	277
Advance reproduction [advance growth] Огтлолтын өмнөх сэргэн ургалт	283
Advance thinning [accretion cutting] Заверын огтлолт	122
Aerial fire patrol Ойн агаарын эргүүл	312
Afforestation Ой үржүүлэг	296
Age class Моддын (ойн) насны анги	200
Age group [gradation] Моддын (ойн) насны бүлэг	201
Age of forest plantation Таримал ойн нас	489
Age of planting stock Мод, сөөгний суулгацын нас	194
Age stage of stand Моддын (ойн) насны үе шат	202

Agreement of timber harvesting [full-tree system] Мод бэлтгэх гэрээ	155
Agroforestry Агро-ойн аж ахуй	3
Agrotechnical tending of forest culture Таримал ойн арчилгааны агротехник	487
Algae [sea-weeds] Замаг	124
Allometry Аллометр	13
Alternation of tree species [stand succession] Модны үүлдэр солигдолт	219
Analogue data Аналог мэдээ	17
Analogue map Аналог зураг	16
Annex B Countries Хавсралт Б-д орсон орнууд	651
Annex II countries НҮБ/УАӨСК-ийн Хавсралт II-ын орнууд	257
Annex-I, Annex-B Countries/Parties НҮБ/УАӨСК- ийн Хавсралт 1, Хавсралт Б-ын орнууд /талууд	256

Annual allowable cut Жилд бэлтгэх модны зөвшөөрөгдсөн хэмжээ	118
Annual growth [forest crop] Ойн нөөцийн жилийн өсөлт	345
Anthropogenic Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй	702
Anthropogenic emission Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй ялгарал	703
Anthropogenic risk [hazard] Хүний гарвалт түймрийн аюул	701
Application rate [seeding rate, sowing rate norm] Үр тарих норм	637
Area seen map Нутгийн тойм зураг	254
Area to be reforested Ойжуулах талбай	308
Areal [range] Дэлхэц нутаг	108
Artificial [homogeneous, man-made] stands; [forest cultures, forest plantation] Таримал ой	481

Artificial reforestation [reforestation] Ойг тарьж нөхөн сэргээх	302
Aspen [<i>Populus tremula</i>] Улиангар	582
Assistance of natural regeneration Ойн байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих	322
Assisted/Accelerated Natural Regeneration (ANR) Байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих/ сайжруулах (БСУД)	39
Assortment [length, log, section, shortwood] Сортимент	460
Aster data Астерийн мэдээ	29
Attendant reproduction Ойн дагалдах сэргэн ургалт	330
Attribute data Атрибут мэдээ	30
Auction (of forest) Аукцион (ойн)	31
Avoided deforestation Ойн хомсдолоос сэргийлэх	389

B

Back-burn [back fire] Цурав гал	730
Balled planting [containerized seedling] Далд үндэстэй суулгац материал	98
Band Суваг	470
Band girdling Модны холтсыг тойроогоор зурваслаж хуулах	221
Bare-rooted planting [ball-rooted seedling] Ил үндэстэй суулгац материал	139
Bark (tree) Модны холтос	220
Barren area Ойн нүцгэрсэн талбай [ойжих талбай]	352
Barrier Саад бэрхшээл	446
Basal area Хөндлөн огтлолын талбай	679
Baseline scenario Суурь үзүүлэлтийн хувилбар	471
Beetle Цох	729

Being held [shut-down] of fire speed Түймрийн тархалтыг зогсоох	543
Being investigated fire Тодорхойгүй түймэр	504
Being patrolled Манах (түймэр)	148
Belowground biomass (BGB) Газрын доорх биомасс (ГДБМ)	78
Beneficial insects Ашигт шавж	35
Benefit-sharing mechanism Үр ашиг хуваарилах механизм	636
Berry plants [apple-tree] Жимс, жимсгэнэт мод сөөг	119
Biennial Update Report (BUR) Хоёр жил тутмын тайлан-илтгэл (ХЖТТИ)	665
Biodiversity Биологийн олон янз байдал	45
Biological resource Биологийн нөөц	44
Biomass Биомасс	48

Biomass conversion and expansion factor (BCEF) Биомасст шилжүүлэх ба өргөжүүлэх коэффициент (БШӨК).	49
Biomass expansion factor (BEF) Биомасыг өргөжүүлэх коэффициент (БӨК)	50
Biomass increment Биомассын өсөлт	52
Biomass removals Биомассын алдагдал	51
Biomes Биом	47
Birch [<i>Betula plathyphylla</i>] Хус хавтага навчит	688
Birch bark [silver bark] Хусны үйс	689
Birch syrup [juice] Хусны шүүс	690
Blowdown Салхинд унах (мод)	450
Border of forest Ойн зах, хаяа	335

Branch [limb] Мөчир	230
Branch cutting [shoot cutting] Тайрдас	475
Breast height Цээжний өндөр	736
Broad-lived forest Навчит ой	236
Broad-leaved tree [hard-wood species] Навчит үүлдэр (мод)	237
Bud and shoot insects Нахиа, найлзуурын хортон шавж	243
Buffer (carbon credit) Эрсдлийг тооцсон нүүрстөрөгчийн кредит	770
Burned area Түймрийн талбай	541
Burning index [fire hazard index] Түймрийн аюулын хэмнүүр	528
Burning period [daily burning period] Түймрийн хоногийн аюултай цаг үе	552
Burnt – over forest [burned-out, fire-damaged forest] Ойн шатсан талбай	401

Bush fire Сөөгний түймэр	462
Business-as-usual (scenario) Ердийн бизнесийн хувилбар	110
С	
Canopy closure [crown closure] Моддын (ойн) титэм нийлэлт	206
Canopy cover Ойн титмийн бүрхэц	364
Capacity for survival [survival rate] of forest culture Тарьсан мод нутагших чадамж	493
Carbon accounting Нүүрстөрөгчийн тооцоо	267
Carbon benefits Нүүрстөрөгчийн ашиг	260
Carbon credit Нүүрстөрөгчийн кредит	262
Carbon cycle Нүүрстөрөгчийн эргэлт	270
Carbon dioxide equivalent (CO₂e) Нүүрсхүчлийн хийн эквивалент (CO₂e)	275

Carbon footprint Нүүрстөрөгчийн ялгарлын хэмжээ	274
Carbon in above-ground biomass Газар дээрх биомассын нүүрстөрөгч	71
Carbon in below-ground biomass Газар доорх биомассын нүүрстөрөгч	70
Carbon in dead wood biomass Үхсэн модны биомассын нүүрстөрөгч	647
Carbon in litter Хөвхний нүүрстөрөгч	674
Carbon neutral Нүүрстөрөгчийн ялгаралгүй	273
Carbon offset Нүүрстөрөгчийн дүйцүүлэлт	261
Carbon pool Нүүрстөрөгчийн нөөц сан	264
Carbon rights Нүүрстөрөгчийн эрх	271
Carbon sequestration Нүүрстөрөгчийн шингэлт	269
Carbon sink Нүүрстөрөгч шингээгч	259

Carbon source Нүүрстөрөгчийн эх үүсвэр	272
Carbon stock Нүүрстөрөгчийн нөөц	263
Carbon stock enhancement Нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх	265
Carbon trading or emission trading Нүүрстөрөгчийн худалдаа буюу ялгарлын арилжаа	268
Care of stands [cleaning cutting] Ойн арчилгаа	319
Category of reforestation site Ойжуулах талбайн бүлэг	310
Caterpillar Хүрэнцэр	705
Cathment area [basin] Ай сав	8
Certified emission reductions (CERs) Хүлэмжийн хийн ялгарлын баталгаажсан бууралт (ХХББ)	697
Character of fire [fire class, fire type] Түймрийн төрөл	547

Chief [principal tree species] Үндсэн модлог үүлдэр (мод)	625
Clean Development Mechanism (CDM) Цэвэр хөгжлийн механизм	732
Cleaning [liberation cut] Тохируулах огтлолт	507
Clear cutting (method) Хавтгайруулсан огтлолт	652
Clear cutting with artificial regeneration Өргөн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт	433
Clear sanitation cutting Цэвэрлэгээний хавтгайруулсан огтлолт	735
Climate change Уур амьсгалын өөрчлөлт	608
Climate change adaptation Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохуй	612
Climate change mitigation Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах	609
Climax forest Климакс ой	142
Climax stand Үндсэн модод (ой)	626

Closed forest Титэм нийлсэн ой мод (ой)	499
Closed forest area Ойгоор бүрхэгдсэн талбай	304
Clump of seed plants [seed tree] Үрийн бүлэг мод	639
Co-benefits Давхар үр ашиг	94
Cohort [trees of single generation] Насны нэг үеийн мод	242
Combination regeneration Ойн хосолмол сэргэн ургалт	390
Commercial growing stock Ургаа модны борлуулах нөөц	589
Commercial selective cutting Үйлдвэрлэлийн түүвэрлэх огтлолт	619
Commitment period Амлалтын хугацаа	14
Community forestry Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн ойн аж ахуй	253

Complement, infilling [inter planting, reinforcement planting]	278
Нэмэлт мод, сөөг тарих	
Conference of the Parties (COP)	479
Талуудын Бага Хурал (ГБХ)	
Conifer [coniferous species]	750
Шилмүүст үүлдэр (мод)	
Coniferous and hard-wood stand	748
Шилмүүст модтой навчит ой	
Coniferous stand	749
Шилмүүст ой	
Consequence of fire	373
Ойн түймрийн үр дагавар	
Conservation of forest carbon stocks	351
Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг хадгалах	
Conservation of forest plantation	486
Таримал ойн амьдралт	
Contour	680
Хөндлөн хаялбар	
Control line [ploughed strip]	755
Шороон зурвас	

Convention on Biodiversity (CBD) Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц (БОЯБХК)	46
Coppice Мөчрийн согдуул	231
Coppice stand Ургал эрхтний үүсэлтэй модод (ой)	591
Cost-benefit analysis Зардал-үр ашгийн дүн шинжилгээ	125
Coupe's contiguity Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх	158
Coupes on alternate strips Мод бэлтгэх талбайг зурвасаар нийлүүлэх	157
Coupes on double alternate strips Мод бэлтгэх талбайг өргөн зурвасаар нийлүүлэх	160
Crisis phase Бууралтын үе (шавж)	61
Critically endangered species Устаж байгаа зүйл	602
Crown (tree) [leafage] Титэм	498

Crown cover Титмийн бүрхэц	497
Crown fire Оройн түймэр	415
Crown thinning [high thinning] Өндөр модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга	431
Current annual increment Тухайн үеийн өсөлт	512
Customary rights Хэвшсэн эрх	709
Cut – off [forest fire prevention ride] Түймрийн тархалтыг хязгаарлах ойн зааг зурвас	545
Cutover [logged area] Мод огтолсон талбай	167
Cutting [harvest] system Үндсэн ашиглалтын огтлолтын систем	621
Cutting age Огтлолтын нас	282
Cutting area Мод бэлтгэх талбай	156

Cutting area orientation Мод бэлтгэх талбайн чиглэл	164
Cutting methods Үндсэн ашиглалтын огтлолтын арга	622
Cutting nurseling [cutting transplant] Тайрдасны суулгац	476
D	
Danger meter [burning-index meter] Түймрийн аюулыг хэмжигч	525
Dark coniferous forest Сүүдэрсэг шилмүүст ой	472
Data Өгөгдөл	427
Database Мэдээллийн сан	232
Dead and down tree Мод үхэж цөөрөх	185
Dead standing tree Хатсан мод	659
Dead wood Үхсэн мод	645

Dead wood biomass Үхсэн модны биомасс	646
Deadfall [fallen timber] Унасан мод	586
Deciduous Навчаа гөвдөг мод, сөөг	234
Declining stand [overmature stand] Хөгшин модод (ой)	677
Defoliating insects Навч, шилмүүсний хортон шавж	233
Deforestation Ойн хомсдол	386
Degraded forest land Ойн доройтсон газар	333
Dendrology Мод судлал	171
Density of forest culture Таримал ойн шигүүрэл	490
Density of trees Моддын (ойн) шигүүрэл	208
Desirable trees Сайн чанартай мод	449

Detailed or stationary surveillance Нарийвчилсан буюу суурин судалгаа	239
Detection of fire Түймрийн байршлыг тодорхойлох	530
Device of nursery's territory Мод үржүүлгийн газрыг зохион байгуулах	178
Diameter at breast height Цээжний өндөр дэх диаметр	737
Digital elevation model Өндрийн тоон загвар	432
Digitizer Цахимжуулагч	727
Digitizing Цахимжуулах	728
Direct attack Түймэр рүү шууд довтлох	567
Direct seeding Модны үр тарих	218
Direction of cutting Огтлолтын чиглэл	284
Displacement (emissions) Шилжилт (ялгарлын)	746

Distribution area Тархалтын голомт (шавж)	492
Dominant tree species Зонхилох модлог үүлдэр (мод)	129
Drip torch Гал асаагч аппарат	80
Driver Хүчин зүйл	707
Е	
Ecological functions of forest Ой модны экологийн үүрэг ач холбогдол	292
Ecosystem Экосистем	762
Ecosystem services Экосистемийн үйлчилгээ	763
Edificators Эдификатор	758
Eggs Өндөг (шавж)	429
Electromagnetic energy Цахилгаан соронзон долгион	726

Emission factor Ялгарлын итгэлцүүр	777
Emission reduction (ER) Хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт (ХХБ)	698
Endangered species Устаж болзошгүй зүйл	603
Endemic species Унаган зүйл	585
Enhancement of forest carbon stocks Ойн нүүрстөрөгчийн нөөцийг нэмэгдүүлэх	350
Enrichment planting Ойг сайжруулах мод тарилт	301
Enrichment planting Олшруулах мод тарилт	411
ERS and ENVISAT data ЕРС ба ЕНВИСАТ-ийн мэдээ	112
Evergreen Мөнх ногоон ургамал	228
Ex-ante accounting Урьдчилсан тооцоолол	601
Ex-ante crediting Урьдчилгаа зээл	600

Exploitation growing stock Ашиглах нөөц*	33
Ex-situ conservation Зориудын буюу ex-situ нөхцөлд хамгаалах	130
F	
Felling license [felling contract, wood ticket] Мод бэлтгэх эрхийн бичиг*	165
Fellings Огтлогдох модны эзлэхүүн	281
Field layer [ground vegetation] Хөрсний амьд бүрхэвч	683
Final cutting Ойн үндсэн ашиглалт	380
Fingers of fire Түймрийн хошуу	554
Fire beater Түймрийн цохиур	556
Fire behaviour Түймрийн төрх байдал	548
Fire category Ойн шатамхай байдал [зэрэг]	399

Fire chaser [patrol man] Ойн түймрийн эргүүл	374
Fire contour [outline] Түймрийн хүрээ	555
Fire control plan [fire liquidation plan] Түймэр унтраах төлөвлөгөө	572
Fire control planning Түймрээс хамгаалах зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	562
Fire damage [harm, injury] Түймрийн хохирол	553
Fire danger Түймрийн аюул	522
Fire danger class Түймрийн аюулын анги	526
Fire detection time [discovery time] Түймрийг илрүүлэх үе	517
Fire detection [discovery] Түймрийг илрүүлэх	516
Fire edge [fire line, fire margin] Түймрийн галын хөвөө	531

Fire equipment Түймрийн багаж төхөөрөмж	529
Fire fighter Ой хамгааллын мэргэжилтэн	299
Fire fighting crew Ойн түймрийн баг	370
Fire fighting equipment Унтраах техник хэрэгсэл (гал, түймэр)	588
Fire fighting method Түймэр унтраах арга	571
Fire line [fire break off] Түймэр зогсоох шуудуу	566
Fire liquidation Түймэр унтраах үе шат	573
Fire localization Түймрийг хязгаарлан тогтоох	518
Fire location Түймрийн солбицол	539
Fire lookout point Түймрийн ажиглалтын байр	519
Fire lookout tower Түймрийн ажиглалтын цамхаг	520

Fire management Түймрийн менежмент	537
Fire occurrence Ойн түймэр гарах давтамж	376
Fire occurrence map Түймрийн давтамжийн зураг	532
Fire perimeter Түймрийн периметр	538
Fire presuppression Түймэртэй тэмцэх бэлтгэл	575
Fire prevention Түймрээс сэргийлэх арга хэмжээ	560
Fire progress map Түймрийн шуурхай ажиллагааны зураг	558
Fire protection [forest fire control] Ойг түймрээс хамгаалах	303
Fire rake Түймрийн тармуур	542
Fire retardant Гал унтраах бодис	81
Fire risk Түймэр гарах магадлал	564

Fire safety rules Ойн түймрийн аюулгүйн дүрэм	369
Fire scar [fire wound] Түймрийн сорви	540
Fire season Түймрийн аюултай улирал	523
Fire slash [debris] Түймрийн дараах унанги	533
Fire spotter [towerman, fire guard, observer] Түймрийн манаач, сахиул	535
Fire stop [fenderstop, fire barrage] Хориглох зурвас	669
Fire suppression Түймэр унтраах	569
Fire warden [fire boss] Түймэр унтраах ажлын удирдагч	570
Firebreak Түймэр зогсоох зурвас [түймрийн шороон зурвас]	565
Fire-break Хамгаалах зурвас	655
Fire-danger forecasting [fire hazard forecast] Түймрийн аюулын урьдчилсан мэдээ	527

Fire-danger measurement Түймрийн аюулыг тодорхойлох	524
Fireguard Түймэр тархалтын саад [хориг]	568
Fireproofing agent Галаас хамгаалах бодис	82
Firewood [fuelwood] Түлээний мод	576
First cleaning [weeding] Гэрэлжүүлэх огтлолт	89
Flanks of a fire Түймрийн хажуу [жигүүр]	550
Flash fuel [inflammable material] Идэвхтэй шатах материал	136
Flies Ялаа	776
Fodder plants Тэжээлийн ургамал	578
Food plants [edible plants] Хүнсний ургамал	704
Forest Ой мод (ой)	290

Forest area Ойн талбай	362
Forest biodiversity Ойн биологийн олон янз байдал	323
Forest biomass Ойн биомасс	324
Forest carbon Ойн нүүрстөрөгч	348
Forest carbon stock Ойн нүүрстөрөгчийн нөөц	349
Forest change detection map Ойн өөрчлөлтийн зураг	354
Forest cover map Ойн бүрхэвчийн зураг	328
Forest databank Ойн мэдээллийн сан*	341
Forest degradation Ойн доройтол	332
Forest [ranger] district division of forestry Ойн анги	318
Forest ecological and economic value Ойн экологи- эдийн засгийн үнэлгээ*	403

Forest [timber] exploitation Ой ашиглалт	286
Forest fire Ойн түймэр	375
Forest fire strategy Ойн түймрийн стратеги	371
Forest fire tactics Ойн түймрийн тактик	372
Forest floor Хөвх (ойн)	673
Forest fragmentation Ойн тасархайтал	363
Forest fuel [combustible material] Ойн шатах материал	400
Forest improvement Ой сайжруулалт	293
Forest insects Ойн шавж	398
Forest local communities Ойн нөхөрлөл*	347
Forest management Ойн менежмент	336

Forest management [forest inventory] Ой зохион байгуулалт	289
Forest management group Аж ахуйн бүлэг	4
Forest management plan Ойн менежментийн төлөвлөгөө*	338
Forest management section Аж ахуйн хэсэг (ой)	6
Forest management unit area Ойн менежментийн нэгж талбай	337
Forest meadow [glade] Ойн чөлөө	397
Forest mensuration [cruise, cruising, forest estimation] Ойн таксац	359
Forest monitoring Ойн мониторинг	340
Forest pest and insects Ойн хөнөөлт шавж	391
Forest plant community Ойн ургамал бүлгэмдэл	377

Forest policy Ойн талаарх бодлого	361
Forest policy statement Ойн талаарх бодлогын баримт бичиг	360
Forest products certificate [wood certificate] Мод, модон материалын гарал үүслийн гэрчилгээ	187
Forest reference emission levels/forest reference levels Ойн хүлэмжийн хийн ялгарлын суурь түвшин/ ойн суурь түвшин	392
Forest regeneration Ойн сэргэн ургалт	358
Forest resources Ойн нөөц, баялаг	344
Forest science [forest ecology] Ой судлал [ой зүй]	294
Forest stakeholders Ойн сонирхогч [оролцогч] талууд	357
Forest transition curve Ойн шилжилтийн муруй	402
Forest type Ойн хэв шинж	394

Forest typology [forest type science] Ойн хэв шинжийн судлал	395
Forest vegetation Ойн ургамалжилт	378
Forest zone [category] Ойн бүс	329
Forest-dependent species Ой модноос хамааралтай төрөл зүйл	291
Forester [ranger, manager] Ой хамгаалагч	298
Forestry Ойн аж ахуйн салбар	314
Forest-steppe Ойт хээр	406
Forest-tundra Ойт царам	407
Forest-vegetation zoning Ой ургамалжилтын мужлал	295
Form of forest exploitation [form of forest management] Ой ашиглалтын төрөл	287

Form of stand Моддын (ойн) хэлбэр	207
Formation tree seedlings Мод, сөөгний суулгацын хэлбэржүүлэлт	195
Free thinning Өндөр ба давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга	430
Free, prior and informed consent Чөлөөт, урьдчилан мэдээлсэн зөвшилцөл (ЧУМЗ)	738
Fuel hot spot Шаталтын голомт	742
Fuel moisture content Шатах материалын чийгийн агууламж	745
Fuel plant material [surface fuel] Ургамлан шатах материал	595
Fuel type pattern (full complex) Шатах материалын иж бүрдэл	744
Fuelbreak Шатах материалгүй зурвас	743
Full forest plantation Жигд нэлд нь тарьсан ой	114

Fungi [mushrooms] Мөөг	229
Furrow [ridge] Шан (тарьц, суулгац тарих)	741
G	
Gap Ойн цоорхой	396
Gap cutting [patch cutting] Хэсэг талбайгаар аажим огтлох	712
Gender responsive Хүйсийн мэдрэмж	693
Geographic information Газарзүйн мэдээ	73
Geographical information system Газарзүйн мэдээллийн систем	74
Geometric correction Геометрийн засал	84
Georeferencing [Rectification] Газарзүйн холболт	76
Germinant [plantlet young seedling] Модны цухуйц	222

GIS based database Газарзүйн мэдээллийн системд суурилсан мэдээллийн сан	75
Global Positioning System (GPS) Байршил тогтоох дэлхийн систем (БТДС)	42
Global warming Дэлхийн дулаарал	107
Governance Засаглал	127
Gradual felling Аажим огтлолт	1
Green branch [cutting] Ногоон мөчрийн тайрдас	248
Green Climate Fund (GCF) Уур амьсгалын ногоон сан (УАНС)	607
Green zone forests Ногоон бүсийн ой	247
Greenhouse [hothouse] Хүлэмж	694
Greenhouse gas (GHG) Хүлэмжийн хий	695

Greenhouse ground Мод үржүүлгийн газрын далд хөрц	179
Grievance redress mechanism (GRM) Гомдол барагдуулах механизм (ГБМ)	85
Gross primary productivity (GPP) Анхдагч нийт бүтээмж (АНБ)	20
Ground fire Хөрсний түймэр (ойн)	685
Ground truth Газрын ажиглалт	77
Group forest type Ойн бүлэг хэв шинж	327
Group selection cutting Бүлгээр түүвэрлэх огтлолт	63
Group shelterwood cutting Бүлгээр аажим огтлох	62
Growing condition Ойн ургах орчны нөхцөл	379
Growing stock [stand volume] Моддын (ойн) нөөц	203
Gum [resin, pitch, rosin, tar] Давирхай	92

Н

Hard-wood broad-leaved species модлогт навчит үүлдэр (мод)	Хатуу	661
Hard-wood small-leaved species Зөөлөн навчит үүлдэр (мод)		131
Hard-wood and coniferous stand mixed модтой шилмүүст ой	Навчит	235
Hard-wood broad-leaved stand Хатуу модлогт навчит ой		660
Harvest cutting [final cutting] Үндсэн ашиглалтын огтлолт		620
Harvested wood products Бэлтгэсэн модон материал		65
Head of fire [fire front] Түймрийн фронт [түймрийн нүүр тал]		549
High conservation values area зүйлстэй газар	Хамгаалах үнэт	656
High resolution image Орон зайн өндөр шийдтэй зураг		422
Hotspot of forest pests Хөнөөлийн голомт (шавж)		682

I

IKONOS data Айконос мэдээ	9
Image classification Сансрын зургийн ангилал	454
Image interpretation Сансрын зургийн тайлал	455
Image processing Сансрын зураг боловсруулалт	453
In situ conservation Байгалийн буюу <i>in situ</i> нөхцөлд хамгаалах	36
Inclusion of forest plantation in covered forest area Таримал ойг ойгоор бүрхэгдсэн талбайд шилжүүлэх	484
Increment Өсөлт	435
Independent Assessment Report Хөндлөнгийн үнэлгээний тайлан	681
Indigenous people Нутгийн уугуул иргэд	255
Industrial plants [industrial crops] Техникийн ургамал	494

Industrial roundwood Үйлдвэрлэлийн бөөрөнхий мод	618
Insects Шавж	739
Insects feeding groups Экологийн бүлэг (шавж)	761
Intended nationally determined contributions (INDC) Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулахад оруулах үндэсний хувь нэмэр	610
Intensity of fire Түймрийн эрчим	559
Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаарх засгийн газар хоорондын мэргэжилтний хороо (УАӨЗГМХ)	611
Intermediate cutting Завсрын ашиглалтын огтлолт	121
International consultation and analysis Олон улсын зөвлөгөө, дүн шинжилгээ	410
Interval of coupes contiguity Мод бэлтгэх талбайг нийлүүлэх хугацаа	159
Invasive species Харь зүйл	658

Inventory for logging Мод бэлтгэх талбайг тусгаарлах	161
Inventory of forest culture Таримал ойн бүртгэл-тооллого	488
Inventory of forest land Улсын ойн сангийн бүртгэл	584
Inventory of planting material Мод, сөөгний суулгац материалын бүртгэл, тооллого	191
J	
JERS data ЖЕРС-ийн мэдээ	113
K	
Knapsack sprayer [backpack jet, backpack sprayer] Үүргэн шүршигч	644
Kyoto Protocol Киотогийн протокол	141
L	
Land (forest) under private ownership Хувийн эзэмшил дэх газар (ой)	686
Land (forest) under public ownership Нийтийн эзэмшил дэх газар (ой)	245

Land tenure Газар эзэмшил	72
Land Use, land Use Change and Forestry (LULUCF) Газар ашиглалт, газар ашиглалтын өөрчлөлт ба ойн аж ахуй (ГАГАӨОАА)	69
Landsat data Ландсатын мэдээ	145
Landscape Ландшафт	146
Larvae Авгалдай	2
Law and act on forest Ойн тухай хууль, тогтоомж	368
Layer Давхарга	95
Leakage Алдагдах ялгарал	12
Least Developed Countries (LDCs) Буурай хөгжилтэй орнууд (БХО)	59
Lichens Хаг	653

Light coniferous forest Гэрэлсэг шилмүүст ой	90
Litter Унаш	587
Litter Хөвхөн давхарга	676
Litter fire [fire of debris layer, creeping] Хөвхний түймэр (ой)	675
Living firebreak Ургамлан хамгаалах зурвас	594
Logging [harvesting] Мод бэлтгэл	152
Long gradual felling Удаан хугацааны аажим огтлолт	580
Low resolution image Орон зайн бага шийдтэй зураг	417
Low thinning Давжаа модыг сийрэгжүүлэх арчилгааны огтлолтын арга	91
М	
Main tree species [stand forming tree species] Ой үүсгэгч модлог үүлдэр (мод)	297

Managed forest Менежмент бүхий ой	150
Market leakage Зах зээлийн алдагдал	128
Marrakesh Accords Марракэшийн гэрээ хэлцэл	149
Marshy area Намаг (ой)	238
Mass fire Түймрийн масс	536
Matches Шүдэнз	757
Mature insects Бие гүйцсэн шавж	43
Maturing stand Болц гүйцэж байгаа модод (ой)	56
Maturity age of stand Моддын (ойн) болцын нас	197
Maturity stand [exploitability] Болц гүйцсэн модод (ой)	55
Mean annual increment Ерөнхий дундаж өсөлт	111

Measurement, reporting and verification – MRV Хэмжилт, тайлагнал, нотолгоо (ХТН)	710
Medium resolution image Орон зайн дунд шийдтэй зураг	418
Metadata Өгөгдлийн (анхны) тухай мэдээ	426
Method of forest planting Таримал ой буй болгох арга	482
Method of growing of planting material Мод, сөөгний суулгац, материалыг ургуулах технологи	192
Methods of fire prevention Түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга	561
Middle aged stand Дунд насны модод (ой)	106
Migration hotspot Нүүдлийн голомт (шавж)	258
Mitigation (climate change) Сааруулах (уур амьсгалын өөрчлөлт)	447
Mixed stand Холимог модод (ой)	668
Modified natural forest Хувирсан байгалийн ой	687

Monitoring (climate change) Мониторинг (уур амьсгалын өөрчлөлт)	227
Monophagous Дан идэшт (шавж)	99
Mooring up Түймрийг бүрэн унтраах	514
Moss Хөвд	671
Moss-peat-bog fire Хөвд-намгийн түймэр	672
Mother tree plantation Мод үржүүлгийн газрын эх ургамлын хэсэг	184
Moths [butterflies] Эрвээхий	769
Mountain forest Уулын ой	606
Mulching of seedbeds in forest nursery Мод үржүүлгийн газарт тарьцыг хучих	177
Multiple benefits Олон талт үр ашиг	409
Multispectral data Олон сувгийн мэдээ	408

N	
National adaptation programmes (NAPAs) Үндэсний дасан зохицох хөтөлбөр	629
National communication Үндэсний тайлан-илтгэл	633
National forest programme (NFP) Ойн үндэсний хөтөлбөр	382
National greenhouse gas inventory Хүлэмжийн хийн үндэсний тооллого	696
National REDD+ strategy (NRS) Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах (REDD+) үндэсний стратегийн (ОХДУХХЯБҮС)	388
Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs) Үндэсний онцлогт тохирсон сааруулах арга хэмжээ (ҮОТСАХ)	630
Native forest type Ойн үндсэн хэв шинж	381
Native or natural forests Байгалийн ой	38
Native species Уугуул нутгийн зүйл	605

Natural forest regeneration Ойн байгалийн сэргэн ургалт	321
Natural regeneration of forest [natural seeding, self-seeding] Зулзган мод	132
Natural thinning [self thinning] Ойн байгалийн сийрэгжилт	320
Natural-fire break [fuel break] Түймрийн тархалтыг хязгаарлах байгалийн саад	544
Near infrared Ойрын нил улаан туяаны муж	405
Nested approach Хамруулах арга	657
Net primary production (NPP) Анхдагч цэвэр бүтээмж	22
NOAA data НОАА-ийн мэдээ	246
Non forest land Ойн бус талбай	326
Non timber forest products (NTFP's) Ойн модон бус бүтээгдэхүүн	339

Non-governmental organizations (NGOs) Төрийн бус байгууллага	508
Non-native species Уугуул бус зүйл	604
Non-wood forest resources Ойн дагалт нөөц*	331
No-regrets options Алдагдалгүй хувилбар	11
Normal phase Хэвийн үе (шавж)	708
Normalized difference of vegetation index Ургамлын ялгааны нормчлогдсон индекс	596
Nurse trees Шамдуулагч мод	740
Nursery [orchard, seminary] Мод үржүүлгийн газар	174
O	
Oligophagous Сонгомол идэшт (шавж)	459
Open [sparsely, understocked] stand [light forest] Тармаг ой	491

Opportunity costs Боломжит өртөг зардал	54
Optical range Оптик муж	413
Outbreak Хэт олшролын үе (шавж)	714
P	
Panchromatic image Панхроматик зураг	436
Part of arboretum Мод үржүүлгийн газрын мод, сөөгний цуглуулгын талбай	180
Part of green grafting Мод үржүүлгийн газрын ногоон мөчрийн талбай	181
Partial forest culture [partial forest plantation] Хэсэгчлэн тарьсан ой	713
Party Талууд	478
Payment for forest resources use Ойн нөөц ашигласны төлбөр	343
Peat [bog] fire Хүлрийн түймэр	699

Peatland (Peat swamp Forests) Хүлэрт намаг (Хүлэрт-намагт ой)	700
Percentage of forest land Ойрхог байдал	404
Performance target Үйл ажиллагааны зорилго	615
Periodic annual increment Цаг үеийн дундаж өсөлт	720
Periodic stand depletion Ойн завсрын ашиглалт	334
Permanence (emissions reductions) Тогтмол байдал (хүлэмжийн хийн бууралт)	501
Permanent nursery Байнгын мод үржүүлгийн газар	41
Pest outbreak [first core area of pests] Анхдагч голомт (шавж)	18
Phases of population increase Популяцийн олшролын үе шат (шавж)	439
Photosynthesis Фотосинтез	650
Physiological pests Физиологийн хортон шавж	648

Phytomass Фитомасс	649
Pine nut Хушны самар	692
Pine Siberian stone [cedar] [<i>Pinus sibirica</i>] Хуш	691
Pioneer species Анхдагч зүйл	19
Pixel Пиксел	437
Planting [sowing] point Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах	217
Planting material [planting-stock] Мод, сөөгний суулгац материал	190
Plotter Плотер	438
Pole stand Шургааган модод (ой)	756
Policies and measures (PAMs) Бодлого, арга хэмжээ (БАХ)	53

Polyphagous Элдэв ургамал идэшт (шавж)	765
Poplar [<i>Populus laurifolia</i>] Улиас	583
Population dynamics Популяцийн олшролын хөдлөл зүй (шавж)	440
Possessed forest [community forest] Эзэмшлийн (хамтын) ой*	760
Precautionary principle Урьдчилан сэрэмжлүүлэх зарчим	598
Pre-peak phase Эхлэлийн үе (шавж)	775
Prescribed burning Урьдчилан сэргийлэх гал	597
Prescribed burning Хяналттай шатаалт	719
Prescribed fire Урьдчилан төлөвлөсөн түймэр	599
Primary forest Анхдагч ой	21
Principle of conservativeness Консерватив зарчим	143

Prodrome phase Тооны өсөлтийн үе (шавж)	506
Progressive coupes on contiguous strips Мод бэлтгэх талбайг шууд нийлүүлэх	162
Prohibited forest strip Хориотой зурвасын ой*	670
Project of forest culture Таримал ой буй болгох төсөл	483
Projection Проекц буюу тусгаг	441
Propagation [reproduction] Үржих (ургамал)	638
Property rights and property rights holders Өмчийн эрх ба өмчийн эрх эзэмшигч	428
Protected area Тусгай хамгаалалттай газар	509
Protected forest zone Хамгаалалтын ойн бүс	654
Pruning Ургаа модны мөчир тайралт	590

Pupae Хүүхэлдэй (шавж)	706
Pure stand Цэвэр модод (ой)	731
Q	
QuickBird data Куикбөрдийн мэдээ	144
R	
Radar Радар	442
Radar wave Радарын долгион	443
Radiometric correction Радиометрийн засал	444
Ranger Байгаль хамгаалагч	40
Rare plant Ховор ургамал	663
Raw-wood [wood raw material] Модон түүхий эд	226
Readiness Бэлэн байдал	66

Rear of fire Түймрийн ар тал	521
Reburn Давтан шатах	93
Reconnaissance surveillance Тоймчилсон судалгаа (шавж)	505
Recreation forest use Ойг амралтын зориулалтаар ашиглах	300
REDD plus (additional activities in reducing emissions from deforestation and forest degradation) Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах нэмэлт үйл ажиллагаа- REDD+	387
REDD+ activity REDD+ үйл ажиллагаа	445
Reduced impact logging Мод бэлтгэлийн нөлөөг бууруулах	153
Reforestation Ойжуулалт	306
Regeneration by natural seeding Ойн үрийн сэргэн ургалт	383
Regrowth [vegetative reproduction, stump planting] Ургал эрхтнээр сэргэн ургах	592

Rehabilitation (forest) Нөхөн сэргээж сайжруулахуй (ой)	251
Rehabilitation of forest Ойн нөхөн сэргэлт	346
Remote sensing Зайнаас тандан судлал	123
Remote sensing applications Тандан судалгааны хэрэглээ	480
Removals Шингээх	753
Reservoirs Нөөцлүүр	250
Resilience Тэсвэртэй байдал	579
Respiration Амьсгал	15
Reversals Дахин ялгарах	104
Rights holders (REDD+) Эрх эзэмшигчид (REDD+)	773
Risk buffer Эрсдлийн нөөц	771

Root Үндэс	628
Root cutting Үндэсний тайрдас	634
Root insects Үндэсний хортон шавж	635
Root system Үндэсний систем	631
Rootshoot [rootstock, sprout, root stalk, sucker] Үндэсний согдуул	632
Running fire Гүймэг түймэр	87
S	
Safeguards (see also Cancun safeguards above) Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээ (дээр дурдсан Канкуны сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх арга хэмжээг үз)	465
Safeguards information system (SIS) Сөрөг нөлөөллөөс сэргийлэх мэдээллийн систем (CHCMC)	466
Salvage cutting Аж ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт	7

Sample point Дээж талбай	109
Sanitation and salvage cutting Цэвэрлэгээний огтлолт	733
Sanitation cutting Эрүүл ахуйн цэвэрлэгээний огтлолт	772
Sap shoot [stool shoots, tallage] Хожуулын согдуул	667
Satellite image Сансрын зураг	452
Scale (REDD+) Цар хүрээ (REDD+ийн)	722
Scope (REDD+) Үйл ажиллагааны хамрах хүрээ (REDD+ийн)	617
Scots pine (tree) [<i>Pinus sylvestris</i>] Нарс (мод)	241
Second core area Хоёрдогч голомт (шавж)	666
Secondary forest Орлож ургасан ой	414
Secondary forest type Ойн орломол төрөл	353

Secondary tree species Дагалдах модлог үүлдэр (мод)	96
Seed and cone insects Боргоцой үрийн хортон шавж	57
Seed lane [seed swath] Үрийн зурвас мод	641
Seed plants [seed tree] Үрийн мод	642
Seed sowing in narrow strips Мод үржүүлгийн газарт нарийн мөрөөр үр тарих	175
Seed sowing in wide strips Мод үржүүлгийн газарт өргөн мөрөөр үр тарих	176
Seeding-well [seeding] source Үрийн эх үүсвэр	643
Seedling Мод, сөөгний суулгац	189
Selection breeding Шилж сонгон үржүүлэх	747
Selection of trees to be removed Огтлох модыг сонгох	285
Selection sanitation cutting Цэвэрлэгээний түүвэрлэх огтлолт	734

Selective cutting [selection felling] Ойн аж ахуйн түүвэрлэх огтлолт	316
Selective method Үндсэн ашиглалтын түүвэрлэх огтлолт	624
Semishrub [subshrub] Заримдаг сөөг	126
Sensor Сенсор	456
Sequestration (carbon) Шингэлт (нүүрстөрөгчийн)	751
Shading of seedlings Мод, сөөгний тарьцыг сүүдэрлэх	196
Shelterwood cutting Жигд-аажим огтлолт	115
Shifting agriculture Хөдөө аж ахуйн ээлжлэн ашиглалт	678
Short term fire danger [current fire danger] Тухайн үеийн түймрийн аюул	513
Shovel [spade] Түймрийн зориулалттай хүрз	534
Shrub Сөөг	461

Shrub layer Сөөгөн ташинга	463
Siberian fir [<i>Abies sibirica</i>] Жодоо	120
Siberian larch [<i>Larix sibirica</i>] Шинэс [хар мод]	754
Siberian spruce [<i>Picea obovata</i>] Гацуур	83
Side [wall of stand] of stand Ойн хана	384
Silvicultural system Ойн аж ахуйн систем	315
Silvicultural type Аж ахуйн хэлбэр (ой)	5
Silvicultural zoning Ойжуулах мужлал	307
Silviculture Ойн аж ахуй	313
Singeing [scorching] Түймрийн харлалт [бад]	551
Single stand Энгийн модод (ой)	768

Sink Шингээгч	752
Site clearance before reforestation Мод (нөхөн) тарих талбайн цэвэрлэгээ	173
Site index Ойн бонитет	325
Skidding Мод цагаалах	186
Slash disposal Мод огтолсон талбайг цэвэрлэх	168
Small-leaved forest Жижиг навчит ой	117
Small-leaved tree species Жижиг навчит модлог үүлдэр (мод)	116
Snowbreakage Цасанд хугарах (мод)	725
Snowdown Цасанд дарагдаж унах (мод)	724
Soil cultivation for forest plantation Ойжуулах талбайг бэлтгэх	309
Soil cultivation for reforestation Мод (нөхөн) тарих талбайн хөрс боловсруулалт	172

Soil organic matter (SOM) Хөрсний органик бодис (ХОБ)	684
Solid volume of wood Нягт шоометр	280
Sorting of planting stock Мод, сөөгний суулгацыг зэрэглэх	193
Source Эх үүсвэр	774
Sowing separation of forest nursery Мод үржүүлгийн газрын талбайн үр тарих хэсэг	183
Spacing of planting [sowing], treeplanting Модны суулгац (үр)-ыг байршуулах зай	215
Spatial analysis Орон зайн дүн шинжилгээ	419
Spatial data Орон зайн мэдээ	421
Spatial model Орон зайн загвар	420
Spatial resolution Орон зайн шийд	424
Spectral reflectance Спектрийн ойлт	467

Spectral resolution Спектрийн шийд	468
Speed of fire spread Түймрийн тархалтын хурд	546
SPOT data СПОТ-ын мэдээ	469
Spot fire Дагалдах түймэр	97
Spotting fire Алаг цоог түймэр	10
Stability of forest Ойн тогтворт байдал	365
Stakeholder Оролцогч тал	416
Stand Модод (ой)	224
Stand age Ойн нас	342
Stand average height Моддын (ойн) дундаж өндөр	199
Stand composition Моддын (ойн) бүрэлдэхүүн	198

Stand originating from seed Үрийн гаралтай модод (ой)	640
Standart planting stock Мод, сөөгний жишгийн суулгац материал	188
Starting point of fire Түймэр эхэлсэн цэг	574
State forest land [forest fund] Ойн сан [Монгол улсын ойн сан]*	355
State of forest Ойн төлөв байдал	367
Steady fire [stable fire] Тогтонги түймэр	502
Stem and bark insects Иш ба холтосны хортон шавж	140
Steppe fire Хээрийн түймэр	716
Stocked content [stocked volume] Сийрэг шоо метр	458
Stocking level [stand density] Моддын (ойн) өтгөрөл	204
Storage of planting stock Мод сөөгний суулгац материалыг хадгалах	169

Stratification Ижил хэсэгт хуваах	137
Stratified mixture stand Нийлмэл модод (ой)	244
Stratum [canopy layer] Моддын (ойн) ташинга	205
Strip-clear cutting Нарийн талбайгаар хавтгайруулсан огтлолт	240
Strip-shelterwood felling Зурвас талбайгаар аажим огтлох	134
Sub-alpine forests [subgoltsy forests] Цармын бүслүүрийн ой	723
Subnational Орон нутгийн түвшин	423
Subsequent natural reproduction Мод огтолсны дараах сэргэн ургалт	166
Subsidiary trees Туслах мод	510
Supervised classification Хяналттай ангилал	718
Surface fire Гадаргуугийн түймэр	68

Sustainable development 500
Тогтвортой хөгжил

Sustainable forest management 366
Ойн тогтвортой менежмент

T

Technical procedure of forest culture **Таримал ойг** 485
хүлээн авах техник арга ажиллагаа

Technology transfer 496
Технологи дамжуулах

Temporal resolution 721
Цаг хугацааны шийдэл

Temporary nursery 577
Түр хугацааны мод үржүүлгийн газар

Tenure 759
Эзэмшил

Territories 252
Нутаг дэвсгэр

Thematic map 473
Сэдэвчилсэн зураг

Thinning 24
Арчилгааны огтлолт

Thinning [improvement cutting] Сийрүүлэх огтлолт	457
Thinning intensity Арчилгааны огтлолтын эрчим	28
Thinning interval [thinning cycle] Арчилгааны огтлолтын давтагдах хугацаа	26
Thinning method Арчилгааны огтлолтын арга	25
Threatened species Ховордсон зүйл	664
Tier Аргазүйн түвшин	23
Timber [log] Хэрэглээний мод	711
Timber [wood] Модлог	209
To corral a fire Түймрийг бүслэх	515
Top drying [dieback] Модны оройн хаталт	214
Total area of forest land Ойн сангийн талбай	356

Totality of reforestation site Ойжуулах талбайн сан	311
Transaction cost Үйл ажиллагааны зардал	614
Trans-boundary Хил дамнасан үйл явдал	662
Transparency and transparent Ил тод ба тунгалаг байдал	138
Tree Мод	151
Tree cover Модны бүрхэц	212
Tree fire [stem fire, leg fire] Модны ишний гал	213
Tree length Тууш мод	511
Tree seedling [nurseling] Мод сөөгний тарьц	170
Tree species Модлог үүлдэр, модны төрөл	211
Treeplanting Модны суулгац тарих	216

Trees with defect and injury ГЭМТЭЛ, СОГОГТОЙ МОД	88
Trial area of cutting transplant of nursery Тайрдасны суулгац бойжуулах талбай	477
Trial area of forest nursery Мод үржүүлгийн газрын талбайн бойжуулах хэсэг	182
Type of cutting Үндсэн ашиглалтын огтлолтын хэлбэр	623
Type of felled area Мод бэлтгэсэн талбайн хэв шинж	154
Type of forest [timber, wood] exploitation [type of forest management] Ой ашиглалтын хэлбэр	288
Type of thinning Арчилгааны огтлолтын хэлбэр	27
U	
Ultra violet Хэт ягаан туяаны муж	715
Uncertainty Тодорхойгүй байдал	503
Undershrub [lowshrub] Сөөгөнцөр	464

Understory trees [young growth, undershrub, undergrowth, regrowth] Өсвөр мод	434
Undesirable trees Таарамжгүй мод	474
Unforested area Ойгоор бүрхэгдээгүй талбай	305
United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенц (НУБУАӨСК)	276
Unsupervised classification Хяналтгүй ангилал	717
Use of forest food resources Ойн хүнсний нөөц баялгийн ашиглалт	393
Use of secondary forest resources Ойн хоёрдогч нөөц баялгийн ашиглалт	385
Useful plants Ашигт ургамал	34
Utilization forest zone [exploitation forest zone] Ашиглалтын ойн бүс	32

Validation Магадлагаа	147
Vascular plants Гуурст ургамал	86
Vector data Вектор мэдээ	67
Vegetation Ургамалжилт	593
Verification Нотолгоо	249
Very rare plant Нэн ховор ургамал	279
Viability of forest Ойн амьдрах чадвар	317
Virgin forest Онгон ой	412
Visibility distance of fire Түймэр алсаас харагдах орон зай	563
Visible Үзэгдэх гэрлийн муж	613
Visible red Улаан туяаны муж	581

Volume of tree Модны эзэлхүүн	223
Voluntary action Сайн дурын үйл ажиллагаа	448
Voluntary carbon market (VCM) Нүүрстөрөгчийн сайн дурын зах зээл (НСДЗЗ)	266
Volunteer [wilding] Байгалийн зулзган мод [гөлгөн мод]	37
Vulnerability Эмзэг байдал	766
Vulnerable species Эмзэг зүйл	767
W	
Wavelength Долгионы урт	105
Widely dispersal plant Элбэг ургамал	764
Width of cutting area Мод бэлтгэх талбайн өргөн	163
Willows [osier] Бургас	58

Windthrow Салхинд хугарах (мод)	451
Winter stem cutting Өвлийн мөчрийн тайрдас	425
Wood borers Техникийн хортон шавж	495
Wooden [woody] materials Модон материал	225
Wooden fuel Үндсэн шатах материал	627
Woody plants Модлог ургамал	210
Y	
Young growth stand [overstocked stand] Зулзган модод (ой)	133
Z	
Zone Бүс	64

REDD+ англи нэр томъёо

A

Abatement (emissions)	60
Reduction. Often used in the context of reducing the degree or intensity of greenhouse gas emissions.	
Aboveground biomass	79
Living vegetation above the soil, including stem, stump, branches, bark, seeds, and foliage.	
Activity data (AD)	616
Activity Data refers to a quantity of change as a result of human actions. Either the area of change in hectares or the volume of biomass removed such as harvested timber. It is used to generate inventories of GHG in combination with factors to calculate forest carbon emission/removal estimates.	
Adaptation (climate change)	102
The adjustment in natural or human systems in response to actual or expected climatic stimuli or their effects, which moderates harm or exploits beneficial opportunities.	
Adaptation Fund	100
The Adaptation Fund (AF) was established in 2001 to finance adaptation projects and programmes in developing country Parties to the Kyoto Protocol that are particularly vulnerable to the adverse effects of climate change.	
Adaptive capacity (climate change)	101

The ability of a system to adjust (in the context of REDD+ to climate change including climate variability and extremes) to moderate potential damages, to take advantage of opportunities, or to cope with the consequences.

Adaptive management 103

Adaptive management is a process where policies, procedures and activities can be adapted to future unknown conditions to improve management success.

Additionality (emissions reductions) 277

The requirement by which, under the Kyoto Protocol and sound voluntary market standards, carbon credits will be awarded only to project activities where emissions reductions are additional to those that would occur anyway.

Agroforestry 3

An integrated landuse approach of using the interactive benefits from combining trees and shrubs with crops. It combines agricultural and forestry technologies to create more diverse, productive, profitable, healthy, and sustainable land-use system.

Allometry 13

It is the study of the relationship between size and shape of organisms; In forestry, it generally refers to the relationship between tree diameter, height, crown size and biomass.

Annex B Countries	651
The signatory nations to the Kyoto Protocol that are subject to caps on their emissions of greenhouse gases and committed to reduction targets – countries with developed economies.	
Annex II countries	257
Group of countries included in Annex II to the United Nations Framework Convention on Climate Change, including all developed countries in the Organisation for Economic Cooperation and Development.	
Annex-I, Annex-B Countries/Parties	256
Group of countries included in Annex I (as amended in 1998) to the United Nations Framework Convention on Climate Change, including all the developed countries in the Organisation for Economic Cooperation and Development, and economies in transition.	
Anthropogenic	702
The term used to mean caused by or influenced by humans.	
Anthropogenic emission	703
GHG Emissions caused by humans.	
Assisted/Accelerated Natural Regeneration (ANR)	39

This is a name of a methodology under the VCS. It describes management actions taken to enhance the natural processes of forest restoration, focusing on encouraging the natural establishment and subsequent growth of indigenous forest trees, whilst preventing any factors that might harm them.

Avoided deforestation 389

This occurs when an intervention such as a change in policy, funding, actions, goals means that deforestation is prevented.

B

Barrier 446

Barriers in the context of REDD+ are often understood as something that prevents REDD+ actions from happening. It can be policies, lack of knowledge, resources, among others.

Baseline scenario 471

In the context of REDD+ the expected future emissions in the scenario where the REDD+ activities are not implemented.

Belowground biomass (BGB) 78

All biomass contained in living roots over 2mm in diameter.

Benefit-sharing mechanism 636

The principles, models and processes developed and applied to distribute benefits, both direct and indirect, of project activities, including project funding, between different participants and stakeholders.

Biennial Update Report (BUR) 665

BURs are reports to UNFCCC containing updates of national Greenhouse Gas (GHG) inventories, including a national inventory report and information on mitigation actions, needs and support received.

Biodiversity 45

The total diversity of all organisms and ecosystems at various spatial scales (from genes to entire biomes).

Biomass 48

The total mass of living organisms in a given area or volume; dead plant material can be included as dead biomass.

Biomass conversion and expansion factor (BCEF) 49

A multiplication factor that converts merchantable volume of growing stock, merchantable volume of net annual increment, or merchantable volume of wood-removal and fuelwood-removals to above-ground biomass, aboveground biomass growth, or biomass removals, respectively.

Biomass expansion factor (BEF) 50

A multiplication factor that expands the dry-weight of growing stock biomass, increment biomass, and biomass of wood-removal or fuelwood-removals to account for non-merchantable or non-commercial biomass components, such as stump, branches, twigs, foliage, and, sometimes, non-commercial trees.

Biomass increment 52

Increase in biomass in the forest due to plant growth.

Biomass removals 51

Loss of biomass in the forest due to harvest and disturbance (e.g. forest fire.)

Biomes 47

A major and distinct regional element of the biosphere, typically consisting of several ecosystems (e.g., forests, rivers, ponds, swamps) within a region of similar climate. Biomes are characterized by typical communities of plants and animals.

Buffer (carbon credit) 770

The amount of carbon credits, determined by risk analysis or the rules of a particular standard, which are set aside and not commercialized to ensure validity of carbon credits from a project in the event of leakage or non-permanence.

Business-as-usual (scenario) 110

What would happen if no action is taken and you carry on as you did before.

Canopy cover	364
The percentage of the surface of a land area that is covered by tree canopies.	
Carbon accounting	267
The tracking of changes in carbon pools associated with human-induced sources and sinks of greenhouse gas emissions.	
Carbon benefits	260
The quantity of emissions avoided or carbon sequestered above the business-as-usual scenario, after appropriate deductions are made for leakage and impermanence.	
Carbon credit	262
A generic term for any tradable certificate or permit representing the right to emit one metric ton of carbon dioxide or the mass of another greenhouse gas with a carbon dioxide equivalent (tCO ₂ e) equivalent to one metric ton of carbon dioxide.	
Carbon cycle	270
Flow of carbon (in various forms, e.g. as carbon dioxide, biomass carbon) through the atmosphere, ocean, terrestrial biosphere and lithosphere.	
Carbon dioxide equivalent (CO₂e)	275

The universal unit of measurement used to indicate the global warming potential of each of the seven greenhouse gases. It is used to evaluate the impacts of releasing (or avoiding the release of) different greenhouse gases.

Carbon footprint 274

Carbon footprint is the emissions caused by an individual, population, product or process usually measured in metric ton CO₂ equivalent.

Carbon neutral 273

Having a net zero carbon emissions footprint.

Carbon offset 261

Undertaking a removal or buying a carbon credit to compensate for a planned emission

Carbon pool 264

A system that has the capacity to accumulate or release carbon. The five major carbon pools associated with forests are: above ground biomass, below ground biomass, dead wood, litter and soil organic matter.

Carbon rights 271

Carbon right as the legal right to benefit from reduced forest greenhouse gas emissions and/or increased forest carbon sequestration.

Carbon sequestration 269

The storage of carbon by plants, trees and other flora, which absorb carbon dioxide from the atmosphere while they grow.

Carbon sink 259

A place where carbon dioxide sequestration results in the accumulation of carbon.

Carbon source 272

A store of carbon where the flow of carbon results in a net emission

Carbon stock 263

The quantity of carbon in a carbon pool measured in metric tons per land unit.

Carbon stock enhancement 265

Activities involving the restoration of degraded forests, reforestation and afforestation.

Carbon trading or emission trading 268

The sale or purchase of credits, permits or allowances to emit greenhouse gases.

Certified emission reductions (CERs) 697

A unit of GHG reductions that has been generated and certified under the provisions of Article 12 of the Kyoto Protocol, the Clean Development Mechanism.

Clean Development Mechanism (CDM) 732

A facility created under the Kyoto Protocol, which allow Annex I countries to finance emissions reducing projects in developing countries that are party to the Kyoto Protocol

Climate change 608

The impact on global climate that is directly attributable to human activity.

Climate change adaptation 612

Adjustments in ecological, social, or economic systems in response to actual or expected climatic impacts.

Climate change mitigation 609

Policies and measures implemented that are expected to reduce climate change.

Climax forest 142

Climax forest is an undisturbed, stable, forest that reaches maximum development in terms of structure and species composition, determined by soil and climatic conditions.

Co-benefits 94

The direct or indirect benefits that arise from actions to reduce GHG emissions that are additional to climate change mitigation benefits.

Commitment period 14

The period of time in a regulatory greenhouse gas mitigation scheme during which countries are required to reduce emissions by a specific amount.

Community forestry 253

A forest management system where a forest resource is managed collectively by and for the benefit of local people.

Conference of the Parties (COP) 479

The regular meeting of countries that have signed the UN Framework Convention on Climate Change.

Conservation of forest carbon stocks 351

One of the five REDD+ activities in which policies and measures are designed to maintain carbon stocks even though there may be no threat of deforestation or degradation.

Convention on Biodiversity (CBD) 46

The Convention of Biological Diversity is a global agreement addressing all aspects of biological diversity: genetic resources, species, and ecosystems.

Cost-benefit analysis 125

Measurement and comparison of all negative and positive monetised impacts associated with a given action.

Crown cover 497

The percentage of the surface of a land area that is covered by tree canopies. Also referred to as canopy cover' or just 'tree cover'.

Customary rights 709

Customary rights' to lands and resources refers to patterns of long-standing community land and resource use in accordance with Indigenous Peoples' and local communities' customary laws, values, customs, and traditions, including seasonal or cyclical use, rather than formal legal title to land and resources issued by the State.

D

Dead wood 645

All non-living woody biomass.

Deciduous 234

Certain trees or shrubs that shed leaves annually or periodically.

Deforestation 386

The direct human-induced conversion of forested land to non-forested land.

Displacement(emissions) 746

When activities to reduce emissions from deforestation or forest degradation in one area shift the pressure to another area and increase emissions there.

Driver 707

Refers to both direct and indirect causes of deforestation and forest degradation.

E

Ecosystem 762

The interactive system formed from all living organisms and their physical and chemical environment within a given area.

Ecosystem services 763

Ecosystem services are the transformation of natural assets including soil, plants and animals, air and water, into things that humans value and depend upon.

Emission factor 777

The quantity of GHG emission expressed in metric tonnes of CO₂ equivalent per unit of activity that causes an emission.

Emission reduction (ER) 698

A reduction in emissions normally measured in metric tons CO₂ equivalent.

Enhancement of forest carbon stocks 350

One of the five REDD+ activities in which policies and measures are designed to increase carbon stocks through encouraging new growth of woody biomass through tree planting.

Enrichment planting 411

The process by which trees are planted to increase the population density of existing tree species or increase tree species richness by adding tree species to a (usually) degraded forest.

Evergreen 228

A plant that retains green foliage throughout the year.

Ex-ante accounting 601

A method of accounting for emissions reductions in which money is given up-front for the guarantee that a given activity will be carried out and emissions reductions will occur in the future.

Ex-ante crediting 600

The issuance of credits in expectation of future emission reductions (not eligible under Kyoto).

F

Forest biomass 324

Usually refers to the total biomass above ground of woody tree species.

Forest carbon 348

Generally refers to the sum of carbon stored in the five carbon pools within forest ecosystems: above ground biomass, below ground biomass, dead wood, litter and soil carbon.

Forest carbon stock 349

The quantity of carbon held within a forested area at a specified time.

Forest degradation 332

Changes within the forest which negatively affect the structure or function of the stand or site, and thereby lower the capacity to supply products and/or services.

Forest fragmentation 363

The processes that cause natural intact forests to be broken into smaller forest units that exaggerate the adverse impacts on biodiversity and increase the vulnerability of the remaining forest.

Forest reference emission levels/forest reference levels 392

A benchmark that defines the quantity and condition of a country's forest resources that is used to assess the performance of interventions to improve or preserve the resource.

Forest transition curve 402

Forest transition refers to a theory which describes the development of land use changes from forest to non-forest and partly back to forests again over time usually at national scale. These changes over space and time in forest cover of a country are often expressed as a forest transition curve. The drivers behind forest transitions are economic, technological and demographic trends as well as changes in political and social conditions in countries.

Free, prior and informed consent 738

The principle that a smallholder or community has the right to give or withhold their consent to proposed projects that may affect the land they own, occupy or otherwise use.

G

- Gender responsive** 693
Is to understand and give consideration to socio-cultural norms and discriminations in order to acknowledge the different rights, roles & responsibilities of women and men in the community and the relationships between them.
- Global Positioning System (GPS)** 42
Global Positioning System (GPS) is a collection of satellites that provide location information to mobile receivers.
- Global warming** 107
The progressive gradual rise of the Earth's average temperature.
- Governance** 127
Governance is generally described to encompass the interaction of laws and other norms, institutions, and processes in a society; how decisions are being made; as well as how and if responsible actors or decision-makers are held to account (if at all).
- Green Climate Fund (GCF)** 607

At COP 16 in Cancun in 2010, Governments established a Green Climate Fund as an operating entity of the financial mechanism of the Convention under Article 11. The GCF will support projects, programmes, policies and other activities in developing country Parties. The Fund will be governed by the GCF Board.

Greenhouse gas (GHG) 695

The atmospheric gases responsible for causing global warming and climate change.

Grievance redress mechanism (GRM) 85

A process for receiving, hearing, responding to and attempting to resolve Grievances within a reasonable time period.

Gross primary productivity (GPP) 20

Gross primary productivity is the amount of carbon fixed during photosynthesis by all producers in the ecosystem, excluding the carbon released by the metabolic processes of the producers.

H

Harvested wood products 65

All woody material (including bark) that leaves the forest through harvesting activities.

High conservation values area 656

A habitat with conservation values considered being of outstanding significance or critical importance, requiring special management for its maintenance and protection.

I

Independent Assessment Report	681
Independent Assessment Report, the output of an independent assessment of each Annex I Party's International Transaction Log, which in turn is part of the Party's reporting requirements to the UNFCCC.	
Indigenous people	255
No internationally accepted definition of indigenous peoples exists. Commonly applied to local groups or ethnic groups residing in an area.	
Intended nationally determined contributions (INDC)	610
At COP20 in Lima it was decided that each country should submit an INDC covering their contribution towards achieving the global objectives of the Convention to limit global warming through GHG emissions reductions.	
Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)	611

The scientific and technical body established by the UN Environment Programme and the World Meteorological Organization to provide assessments to policymakers of the results of on-going climate change research.

International consultation and analysis 410

A process organized by the UNFCCC secretariat to conduct a technical analysis of the BUR by a team of technical experts and a facilitative sharing of views among Parties.

Invasive species 658

Defined as non-native species that threaten ecosystems, habitats or species in a specified area as identified in the Global Invasive Species Database: <http://www.issg.org/database>, from scientific literature, and from local knowledge.

K

Kyoto Protocol 141

A subsidiary agreement to the UN Framework Convention on Climate Change that was signed at COP-3 to the UNFCCC in Kyoto, Japan, December 1997. It specifies emission obligations for the Annex-B countries and defines the three so-called Kyoto mechanisms (or “flexible mechanisms”) JI, CDM and emissions trading. It entered into force in 2005.

L

Land tenure 72

The relationship, whether legally or customarily defined, through which people, as individuals or groups, own or hold rights to use land.

Land Use, land Use Change and Forestry (LULUCF) 69

This is one of six sectors in a countries GHG inventories. It is further divided into six land use categories (forest land, cropland, grassland, wetlands, settlements and other lands).

Landscape 146

Landscape comprises the visible features of an area of land, including the physical elements of landforms, water bodies, living elements of land cover, human elements and transitory elements such as lighting and weather conditions.

Leakage 12

The unexpected loss of anticipated carbon benefits due to the displacement of activities from the project area to areas outside the project, resulting in carbon emissions.

Least Developed Countries (LDCs) 59

The world's poorest countries. The criteria currently used by the Economic and Social Council (ECOSOC) for designation as an LDC includes low income, human resource weakness and economic vulnerability.

Litter 676

Forest carbon pool that includes the detritus, leaves, small dead biomass lying on the ground, and humus layers of the soil surface.

M

Market leakage 128

An increase in GHG emissions when a project changes the supply and demand equilibrium, causing other market actors to shift their activities.

Marrakesh Accords 149

Agreements reached at COP-7 in 2001 that set rules for implementing the more detailed provisions of the Kyoto Protocol.

Measurement, reporting and verification – MRV 710

The collection of data and information at a national (or sub-national) level, and performance of the necessary calculations for estimating emission reductions or enhancement of carbon stocks and associated uncertainties against a reference level.

Mitigation (climate change) 447

In the context of climate change the term is used to describe any action seeking to reduce the amount of greenhouse gases released into the atmosphere by human-related activities.

Monitoring (climate change) 227

The collection and archiving of all relevant data necessary for measuring of anthropogenic emissions by sources (or sinks) of greenhouse gases (GHG) within a national or project boundary (and leakage of emissions if at project level).

Multiple benefits 409

The direct or indirect benefits that arise from actions to reduce GHG emissions that are additional to climate change mitigation benefits.

N

National adaptation programmes (NAPAs) 629

Process for the LDCs to identify priority activities that respond to their urgent and immediate needs with regard to adaptation to climate change - those needs for which further delay could increase vulnerability or lead to increased costs at a later stage.

National communication 633

A document submitted in accordance with the Convention (and the Protocol) by which a Party informs other Parties of activities undertaken to address climate change.

National greenhouse gas inventory 696

The national inventory for greenhouse gas emissions is prepared according to the framework of rules supporting the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) and the Kyoto Protocol.

National REDD+ strategy (NRS) 388

This is one of the four elements REDD+ countries are requested to develop following the Cancun Agreement. Countries are requested to address, the drivers of deforestation and forest degradation, land tenure issues, forest governance issues, gender considerations and the safeguards, ensuring the full and effective participation of relevant stakeholders, indigenous peoples and local communities.

Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs) 630

Developing countries agreed to develop Nationally Appropriate Mitigation Actions (NAMAs) that are in line with their national development objectives. Through NAMAs, developing countries aim to reduce their emissions below business as usual by 2020.

Native or natural forests 38

A forest composed of indigenous trees established by natural regeneration.

Nested approach 657

An approach to include project based REDD+ into jurisdictional or national REDD+ implementations.

Net primary production (NPP) 22

The amount of biomass produced in an ecosystem through plant photosynthesis less that used up in plant respiration.

Non timber forest products (NTFP's) 339

Any product or service other than timber that is produced in forests.

Non-governmental organizations (NGOs) 508

A non-governmental organization (NGO) is an organization that is neither a part of a government nor a conventional for-profit business.

Non-native species 604

Species occurring outside their natural range, whether accidentally or intentionally introduced. Sometimes also called exotic species.

No-regrets options 11

An investment for reducing greenhouse gas emissions whose other benefits (in terms of efficiency or reduced energy costs) are so extensive that the investment is worth it for those reasons alone.

O

Opportunity costs 54

REDD+ opportunity costs are the difference in net earnings from conserving or enhancing forests versus converting them to other, typically more valuable, land uses.

P

Party 478

A state or regional economic integration organization (such as the European Union) that agrees to be bound by a UN treaty and for which the treaty has entered into force.

Peatland (Peat swamp Forests) 700

Forests where waterlogged soils prevent dead leaves and wood from fully decomposing, which over time creates thick layers of acidic peat (organic matter).

Performance target 615

The level that an indicator must reach, or an outcome or activity that must be completed by participants to trigger payment or other benefits being provided.

Permanence (emissions reductions) 501

Permanence refers to the requirements for emissions reductions activities for the reduction to be permanent and to have safeguards in place to cover the possibility that sequestered carbon may be released in the future.

Photosynthesis 650

The process by which plants take carbon dioxide from the air to build carbohydrates, releasing oxygen in the process.

Pioneer species 19

Species with the ability to colonize bare or disturbed land, usually leading to ecological succession.

Policies and measures (PAMs) 53

In REDD+, PAMs are nationally enacted policies and actions that countries undertake to reduce emissions or increase removals of GHGs.

Precautionary principle 598

The principle where there is a threat of significant reduction or loss of biological diversity, lack of full scientific certainty should not be used as a reason for postponing measures to avoid or minimize such a threat.'

Primary forest 21

See Climax forest.

Principle of conservativeness 143

Intentionally underestimating emissions to reduce the risk of overestimation of the climate benefit.

Property rights and property rights holders 428

'Property Rights' are defined as statutory and customary tenure/use/access/management rights to lands, territories and resources and 'Property Rights Holders' are the entities that have individual or collective Property Rights.

Protected area 509

An area of land and/or sea especially dedicated to the protection and maintenance of biological diversity, and of natural and associated cultural resources, and managed through legal or other effective means.

R

- Readiness** 66
Country actions in order to establish the required preparedness for REDD+ (REDD+ strategy, FREL, NFMS and SIS).
- REDD plus (additional activities in reducing emissions from deforestation and forest degradation)** 387
The additional activities in reducing greenhouse emissions beyond deforestation and forest degradation (REDD) being given to sustainable forest management and afforestation/reforestation and conservation of carbon stocks.
- REDD+ activity** 445
The scope of REDD+ includes five recognised REDD+ activities: reducing emissions from deforestation, reducing emissions from forest degradation, conservation of forest carbon stocks, sustainable management of forests and enhancement of forest carbon stocks.
- Reduced impact logging** 153
Logging techniques that result in significantly less damage to the surrounding forest and forest ecosystem.
- Remote sensing** 123

A method of measuring attributes about a land surface by a recording device that is not in physical contact with the forest, eg a satellite earth observation systems.

Removals 753

This is the opposite of an emission of greenhouse gas and occurs when greenhouse gases are removed from the atmosphere.

Reservoirs 250

A component or components of the climate system where a greenhouse gas or a precursor of a greenhouse gas is stored.

Resilience 579

The capacity of a system to absorb disturbance.

Respiration 15

The process by which animals and plants use up stored foods (mostly complex carbohydrates) by combustion with oxygen to produce energy for body maintenance.

Reversals 104

Re-emission of previously accounted removals.

Rights holders (REDD+) 773

Those whose rights are potentially affected by the REDD+ program, including holders of individual rights and Indigenous Peoples and others who hold collective rights.

Risk buffer 771

A reserve of climate services generated by a carbon offset projects but not eligible to be sold, to protect against unexpected losses of carbon stocks or increases of emissions.

S

Safeguards (see also Cancun safeguards above) 465

Safeguard actions are the measures take with an intention to prevent from environmental, social and economic negative consequences.

Safeguards information system (SIS) 466

The SIS is how countries provide information on how all the seven safeguards are being addressed and respected throughout the implementation of REDD+.

Scale (REDD+) 722

Scale in the context of REDD+ refers to the area included – national or subnational.

Scope (REDD+) 617

Scope refers to the five REDD+ activities to be included in REDD+ strategies and forest (emission) reference levels.

Secondary forest 414

A forest or woodland area which has re-grown after a major disturbance but is not yet at the end point of succession (climax forest).

Sequestration (carbon)	751
The process of reducing or removing carbon from the atmosphere.	
Sink	752
See Carbon Sink.	
Soil organic matter (SOM)	684
The carbon pool that includes all organic material in soil, but excluding the coarse roots of the belowground biomass pool.	
Source	774
Source mostly refers to any process, activity or mechanism that releases a greenhouse gas, an aerosol or a precursor of a greenhouse gas or aerosol into the atmosphere.	
Stakeholder	416
An individual, group or body that has a legitimate stake or interest in the project and is either participating in or likely to be affected or influenced by the project.	
Stratification	137
Stratification is part of a sampling strategy by which the whole forest area is divided up into smaller subareas each with similar structure or features in order to minimise within class variation,	
Subnational	423

Subnational in the context of REDD+ is when implementing REDD+ in an area smaller than the full national territory.

Sustainable development 500

Development that meets the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs (Brundtland Commission).

Sustainable forest management 366

Sustainable Forest Management (SFM) means the stewardship and use of forests and forest lands in a way, and at a rate, that maintains their biological diversity, productivity, regeneration capacity, vitality, and potential to fulfill, now and in the future, relevant ecological, economic, and social functions at local, national, and global levels, and that does not cause damage to other ecosystems.

T

Technology transfer 496

A broad set of processes covering the flows of know-how, experience and equipment for mitigating and adapting to climate change among different stakeholders.

Territories 252

An area particularly relevant for Indigenous Peoples and refers to the area people use.

Threatened species 664

Threatened species is species at risk of extinction.

Tier	23
The IPCC Good Practice Guidance tiers are levels of methodological complexity: Tier 1 is the most basic and uses global default values for carbon stocks; Tier 2 is intermediate and uses national values; and Tier 3 is most demanding in terms of complexity and data requirements, and uses site-specific values for carbon stocks.	
Transaction cost	614
Transactions costs are the incurred costs to fulfil the requirements for participation in a system, eg REDD+, FSC etc.	
Trans-boundary	662
The situation when something occurs across regional or country borders.	
Transparency and transparent	138
Mean that decisions taken and their enforcement are done in a manner that follows rules and regulations, and information is freely available and directly accessible.	
Tree cover	212
See “Crown Cover”.	
U	
Uncertainty	503

An expression of the degree to which a value is unknown.

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) 276

An international agreement that was established in 1992 at the Rio Earth Summit to provide the overall framework guiding the international climate negotiations.

V

Validation 147

A process by which an independent third-party organization thoroughly reviews the design, methodologies, calculations and strategies employed in a project.

Verification 249

The periodic independent review and ex-post determination of the monitored reductions in anthropogenic emissions by sources of greenhouse gases or increases in carbon stocks.

Voluntary action 448

Informal programmes, self-commitments and declarations.

Voluntary carbon market (VCM) 266

Carbon markets outside the regulatory carbon framework that does not involve international agreements, commitments from organizations (e.g. energy companies, airlines) and individuals.

Vulnerability

766

The degree to which a system is susceptible to, or unable to cope with, adverse external factors.

Ой мод, түүнийг хамгаалах, судлахтай холбоотой олон улсын байгууллага, хөтөлбөрийн нэр, товчилсон үг

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations	Зүүн өмнөд Азийн орнуудын холбоо
BCEF	Biomass conversion and expansion factor	Биомасст шилжүүлэх ба өргөжүүлэх коэффициент
BEF	Biomass expansion factor	Биомассыг өргөжүүлэх коэффициент
BGB	Belowground biomass	Газрын доорх биомасс
BUR	Biennial Update Report	Хоёр жил тутмын тайлан
CBD	Convention on Biological Diversity	Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц
CDM	Clean Development Mechanism	Цэвэр хөгжлийн механизм
CERs	Certified emission reductions	Хүлэмжийн хийн ялгарлын баталгаажсан бууралт
CIFOR	Centre for International Forestry Research	Олон улсын ой судлалын төв
CO ₂ e	Carbon dioxide equivalent	Нүүрхүчлийн хийн эквивалент
COP	Conference of the Parties	Талуудын Бага Хурал
ER	Emission reduction	Хүлэмжийн хийн ялгарлын бууралт
Eurostat	Statistical Office of the European Communities	Европын холбооны Статистикын байгууллага

FAO	Food and Agriculture Organisation of the United Nations	НҮБ-ын Хүнс ба хөдөө аж ахуйн байгууллага
FRA	Forest Resource Assessment	Ойн нөөцийн үнэлгээ
FSC	Forest Stewardship Council	Ойн үйлчилгээний зөвлөл
GCF	Green Climate Fund	Уур амьсгалын ногоон сан
GFMC	Global Fire Monitoring Center	Дэлхийн түймрийн мониторингийн төв
GHG	Greenhouse gas	Хүлэмжийн хий
GPP	Gross primary productivity	Анхдагч нийт бүтээмж
GRM	Grievance redress mechanism	Гомдол барагдуулах механизм
INDC	Intended nationally determined contributions	Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулахад оруулах үндэсний хувь нэмэр
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаарх засгийн газар хоорондын мэргэжилтний хороо (УАӨЗГМХ)

ITTO	International Tropical Timber Organisation	Олон улсын халуун бүсийн ойн байгууллага
IUBS	International Union of Biological Sciences	Биологийн шинжлэх ухааны олон улсын холбоо
IUCN	International Union Conservation of Nature and Natural Resources (шинэ нэр томъёо нь The World Conservation Union)	Дэлхийн байгаль хамгаалах холбоо
IUFRO	International Union of Forestry Research Organizations	Ойн судалгааны байгууллагуудын олон улсын холбоо
LDCs	Least Developed Countries	Буурай хөгжилтэй орнууд
LULUCF	Land Use, land Use Change and Forestry	Газар ашиглалт, газар ашиглалтын өөрчлөлт ба ойн аж ахуй
MRV	Measurement, reporting and verification	Хэмжилт, тайлагнал, нотолгоо
NAMAs	Nationally appropriate mitigation actions	Үндэсний онцлогт тохирсон сааруулах арга хэмжээ
NAPAs	National adaptation programmes	Үндэсний дасан зохицох хөтөлбөр
NFP	National Forest Program	Ойн үндэсний хөтөлбөр
NPP	Net primary production	Анхдагч цэвэр бүтээмж

NRS	National REDD+ strategy	Ойн доройтлоос хүлэмжийн ялгарлыг (REDD+) стратеги	хомсдол, үүдэлтэй хийн бууруулах үндэсний
NWFPS	Non-wood forest products	Ойн дагалдах бүтээгдэхүүн	
PAMs	Policies and measures	Бодлого, арга хэмжээ	
RDB	Red Data Book	Улаан ном	
REDD+	REDD plus (additional activities in reducing emissions from deforestation and forest degradation)	Ойн хомсдол, доройтлоос хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах нэмэлт үйл ажиллагаа	
SI Units	International System of Units	СИ систем	
SIS	Safeguards information system	Сөрөг сэргийлэх систем	нөлөөллөөс мэдээллийн
SOM	Soil organic matter	Хөрсний органик бодис	
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development	НҮБ-ын Байгаль орчин ба хөгжлийн талаарх бага хурал	
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe	НҮБ-ын Европын эдийн засгийн комисс	
UNEP	United Nations Environmental Program	НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөр	

UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change	НҮБ-ын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенци
UNFF	United Nations Forum on Forests	НҮБ-ын Ойн чуулган
VCM	Voluntary carbon market	Нүүрстөрөгчийн сайн дурын зах зээл
VIB	Volume inside bark	Холтсыг үл оролцуулсан эзлэхүүн
VOB	Volume over bark	Холтсыг оролцуулсан эзлэхүүн
WCMC	World Conversation Monitoring Center	Дэлхийн байгаль хамгааллын хяналтын төв
WCRP	World Climate Research Program	Дэлхийн уур амьсгалын судалгааны хөтөлбөр
WMO	World Meteorological Organization	Дэлхийн цаг уурын байгууллага
WWF	Worldwide Fund for Nature (хуучнаар World Wildlife Fund)	Дэлхийн байгаль хамгаалах сан

Ашигласан хэвлэл

1. Гребенщиков О.С. Геоботанический словарь (русско-английско-немецко-французский) М: “Наука“, 1965, 227 с.
2. Гусев Н.Н., Филипчук А.Н., Швиденко А.З. и др. Терминологический словарь по специальности лесоустройства и лесоинвентаризации. М.: Изд-во Юнифир, 1993. 80 с.
3. Жамсран Ц., Б.Оюунцэцэг. Ургамал судлалын толь (орос, монгол, англи, герман, латин), Улаанбаатар, 2008.
4. Курбатский Н.П. Терминология лесной пирологии // Вопросы лесной пирологии. Красноярск: Тип. Красноярский рабочий, 1972. С.171-231.
5. Лесная энциклопедия Том 1, 2, Москва “ Советская энциклопедия “, 1985.
6. Лесные культуры. Термины и определения. ГОСТ 17559-82. М.: Изд-во стандартов, 1982. 19 с.
7. Лесоводство. Термины и определения. ОСТ 56-108-98. М.: ВНИИЦлесресурс, 1999. 56 с.
8. Можаяев Д.В., Новиков Б.Н., Рыбаков Д.М. Англо-русский и русско-английский лесотехнический словарь. - 4-е изд., стереотип. М.: РУССО, 2004. 864 с.
9. Helms, J. editor. 1998: The Dictionary of Forestry. Society of American Foresters. 210 pp.
10. ITTO Guidelines on Fire Management in Tropical Forests, ITTO Policy Development Series No. 6, ITTO 1997
11. Global Forest Resources Assessment 2005: Progress Towards Sustainable Forest Management (Annex 2 - Terms and Definitions for the National Reporting Tables for FRA 2005), FAO Forestry Paper 147, FAO, Rome 2006.

12. Management, Conservation and Sustainable Development of Forest. A Compendium of Terms and Definitions. Jakarta, GTZ, 2008.
13. Multilingual Pocket Glossary of Forest Terms and Definitions. IUFRO, 2005.
14. Proceedings of the Third Expert Meeting on Harmonizing Forest-related Definitions for Use by Various Stakeholders (FAO/CIFOR/IPCC/ITTO/IUFRO/UNEP), FAO, Rome, 14-19, January, 2005.
15. Revised ITTO Criteria and Indicators for the Sustainable Management of Tropical Forests, including Reporting Format, ITTO Policy Development Series No. 15, ITTO 2005
16. Schmid-Haas, P. editor. 1990: Vocabulary of Forest Management. Vienna, IUFRO; Birmensdorf, WSL (IUFRO World Series, 1). 316 pp.

REDD+ Glossary <http://www.unredd.net/knowledge/glossary.html>

Доржсүрэн Ч., Дугаржав Ч., Чулуунбаатар Ц. Ойн нэр томъёоны товч тайлбар. Улаанбаатар: Соёмбопринтинг хэвлэлийн газар, 2010.284х.

Гарчиг

Өмнөх үг

Ойн нэр томъёоны товч тайлбар толийг ашиглах тухай

Ойн нэр томъёоны тодорхойлолт

Монгол нэрийн хэлхээс

Англи нэрийн хэлхээс

REDD+ англи нэр томъёо

Товчилсон үг

Ашигласан хэвлэл

Contents

Preface

How to use the forest terms and definitions

Forest terms and definitions

List of Mongolian terms

List of English terms

REDD+ English definitions

Abbreviations

Reference

